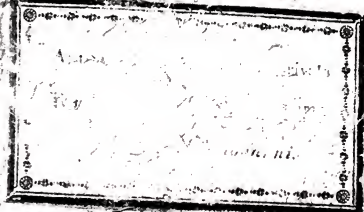

169
C
7

CHRISTIANI THOMASI

DELINEATIO HISTORIÆ JURIS

UBI DE NÆVIS JURISPRUDENTIÆ ROMANÆ PRÆSERTIM DISSERITUR

Addito Commentario ex Historia Juris

CHRIST. GOTHOF. HOFMANNI.

ADCEDIT

BURC. GOTTELF. S[illegible]RU[illegible]

BIBLIOTHECA JURIS SELECTISSIMA

Cum Notis

HEN. CONTILMANNI

Ubi præstantiora Jurisconsultorum Opera ad nostra usq tempora refer ntur.

LAUSANNÆ

APUD FRIDERICUM REDELIUM 1765.

PRAEFATIO.

Quum ea esse videatur Virtus praestantis Viri, quae sit fructuosa aliis, ipsi certe laboriosa, tum maxime commendanda esse arbitrabar, & ingenium, & labores famigeratissimi Viri Burchardi Gotthelffi Struvii *Jurisconsulti Jenensis* (a); *In quo saepissime admirari contigit, quid esset cur tam felici connubio praeclaram ingenii Vim cum admirabili patientia copula-*

(a) Natus Vinariae an. 1671. Patre Adamo Georgio Struvio Aevisui Papiniano. Varias Germaniae Academias lustravit. Praeceptoribus usus est *Durrio*, *Cellario*, *Slevogtio*, *Schubarto*, *Strykio*, *Schultio*. Per Belgium aliasque regiones variis itineribus defunctus an. 1697. Bibliothecae Salanae Academiae Praefectus fuit; Heinc an. 1704. post Academicos honores Professoris munus auspicatus Historiam, Jura, aliaque docuit. Vitam scribendo, & meditando contrivit. Honoribus cumulatissimus obiit an. 1738. Vidend. ipsius Elogium in Act. Lipsiens. an. 1740. p. 518. Struvii Opera utilissima sunt, & non unius pagellae esset ipsorum notitiam exhibere. Heic posuisse sufficiat nonnullas Bibliothecas ab ipso conscriptas nempe *Bibliothecam Numismatum antiquorum* = *Bibliothecam Historicam Selectam* = *Bibliothecam Antiquam* = *Bibliothecam Librorum Rariorum* = *Bibliothecam Saxonicam sive Scriptores Rerum Saxonicarum* = *Bibliothecam Juris Selectam* cujus optima editio ea est quam curavit eruditus *Buderus*.

laverit. Omnia ferme ipsius Opera plurimum habent acuminis simul, & utilitatis, neque ulla alia illius Operibus subiecta noctio est, nisi secretis malis cumulata bonorum complexio. De Jure Civili potissimum Struvius *est optime meritus, dum certissimis monumentis testatam consignatamque Juris Historiam, aliaque posteritati mandaverit, quae multas in jure opportunitates habent; inter quae nemo erit tam sui despiciens quin* Bibliothecam Juris Selectam *non accenseat, cui ut ad summas utilitates haec quoque opportunitas adjiungeretur, Bibliothecam hanc nostram* Selectissimam *adnectit, ubi per summa capita praecipuis indicatis Auctoribus methodum Studiorum constitueret.*

Haec animo complectenti nihil mihi potius fuit, quam ut eamdem ederem, variasque multiplicesque observationes adiungerem, ita ut ista Bibliotheca sic adaucta veluti MEDIA *haberetur inter Selectam & Selectissimam, quum universa retineat commoda ex prioris prolixitate obvenientia, incommoda refugiat, quae ex alterius brevitate nascuntur.*

Quum autem tantis ingeniis homines, tantaque auctoritate pollentes multa post Struvium protulissent, quae Struvius *ipse notasset, ac quum praesertim varias, easque praeci-*

puas

puas Jurisprudentiae Partes sibi in minutioribus quibusdam enucleandas proposuerint, tum sane putavi eò rem deducendam esse, ut prius Scriptores ex ordine constituerentur. Ita plane, ut rem in exemplum *adducam ad similia extendendum, si pro studio Pandectarum indiligenter laudantur, ac minus distincte* Brunnemannus, Wielingius, Bruchnerus *&c. e quorum primus Commentaria perpetua scripserit, alter de legum Inscriptionibus disputaverit, postremus de Latinitate Jurisconsultorum differuerit, hoc quidem est Nominum congerie Tyronum mentes opprimere, ac perturbare. Cui sane malo longius serpenti occurrendum censui; neque illa profecto magna dijudicatio fuit, siquidem, proposito Pandectarum insistens exemplo, minus utiles segregabam scriptores, eosque dumtaxat adducebam differentes I. De Digestorum Origine* (a). *II. De Ordine* (b). *III. De Jurisconsultis, quorum fragmenta inibi referuntur* (c). *IV. De genere, & modis respondendi* (d). *V. De peculiari illorum Lingua* (e). *VI. De Legum Inscriptionibus* (f). *VII. De reprehensis in Pandectarum Collectione* (g). *VIII. De Exemplari Florentino* (h). *IX. De Digestorum Editionibus* (i). *X. De Graecae Linguae usu* (k). *XI. De Glossa, & Interpreti-*

(a) p. 65.
(b) p. 65.
(c) p. 66.
(d) p. 67.
(e) p. 68.
(f) p. 68.
(g) p. 69.
(h) p. 70.
(i) p. 74.
(k) p. 76.

(a) p. 78. *tibus* (a). *XII. De Observationibus, & E-*
(b) p. 79. *mendationibus* (b). *XIII. De Paratitlis,*
(c) p. 80. *aliisque ad Pandectarum Studia subsidiis* (c).
Hac methodo quae MAXIMA, *&* NE-
CESSARIA *visa sunt pari gradu tractavi.*

Quum vero illud in more positum esse conspexerim, ut Juris Civilis perdiscendi occupationem aridam, & inamoenam quisque depraedicet, Praeceptorum culpa potissimum, qui Litterarium Ludum in Pistrinum convertunt, & Studiorum tristitia juvenum animos omnino deterrent, atque perfrangunt, varia hinc inde ponenda esse duxi, quibus perspicuum esset maximam intercedere cognationem, affinitatemque studia nostra inter, &
(d) p. 2. *studia amoeniora Philosophiae moralis* (d),
rerum Physicarum (e), *& Mathematica-*
(e) p. (f) p. 8. *rum* (f), *Jurisque naturalis & Gentium* (g)
(g) p. 14. 18. *Disciplinarumque politicarum* (h); *aptissi-*
(h) p. 20. *meque conjungi cum notitia Historiae Lit-*
(i) p. 34. *terariae* (i), *& cognitione rerum antiqua-*
(k) p. 42. 47. *rum* (k), *multosque sacratae Themidi litas-*
(l) p. 30. 31. 32. 33. 34. *se, nec piis Musis odiosos fuisse* (l). *Nec infrequenter ob eamdem exhilarandae tractationis causam, occasione arrepta proposui, Controversiarum quarumdam celebrium Historiam, ut inter Bynchershoekium & Pa-*
(m) p. 82. *gensthecherum* (m), *Tanuccium & Gran-*
(n) p. 72. *dium* (n). *Varia etiam interspersi Nova ad*
Ju-

Jurisprudentiam spectantia, quae mirum in modum ipsius Historiam inlustrant, ut repertorum nuper Politiani Codicum, quibus Vir ille maximus diligentissimam instituit Collationem cum Florentino Exemplari (a). (a) p. 75.

Ea quidem omnia maximas commoditates continere mihi videntur; Nullus tamen dubito, quin in varias reprehensiones incurret hoc Tractationis genus. Quorsum tot nomina, & magna scriptorum vis? Cui bono scriptio isthaec si comparari Scriptores, si legi, si intelligi vix pauci possunt? Scilicet qui haec nobis obgerunt satis declarant iis ea esse acerba, quibus non fuerint cogitata. Quod si cogitata perstiterint, & propositum calumnient, quid me attinet dicere? Bona omnia imperitis ludibrio sunt; quomodo namque bonis, honestisque rationibus illud contumaciter repudietur tractationis genus quod plurimas, & maximas, & ferme incredibiles commoditates continet? Ut enim illud sileam hujus scriptionis proprium esse [1] *quod ingenia excitet, & curiositatem ingerat studiis necessariam; inde etiam* [2] *cognitionem scriptorum suppeditat, qua quisque statuere potest tria esse constituenda scriptorum genera, eorum nempe, qui fere* numquam legi, *qui aliquando* inspici, *qui continua medi-*

di-

ditatione confiderari *debent*. *Quae diſtinctio rite peracta*, *&* *ubique in notis obſervata maximam mihi fiduciam parit*, *quod quiſque non exiguam utilitatem percipiat*; *Namque* [3] *exinde*, *aut religionis diverſitate* (a) *maleſentientium*, *Plagii labe*, *ſive Judicii defectu* (b) *laborantium aut non quaeruntur opera*, *aut abiiciuntur*; *ſcriptorumque delectum inſtituendo* [4] *neque* Forcatulum *quemdam* Cujacio, *neque* Nihuſium *alioſque futiles ſcriptores anteponimus* Cocceiis *atque* Thomaſiis, *ceteriſque majorum Gentium*; *purioreſque fontes non deſerimus ut lutulentos rivulos conſectemur*. *Ita quidem quiſque juris ſtudioſus* [5] *proprio Marte ſuas rationes ineundo*, *clare aperteque noſcit tot nebulonum technas*, *atque fallacias*, *qui expilatis aliorum ſcriniis imperitae plebeculae palpum obtrudunt*, *&* *ex aliorum imperitia ſibi ſapientiae laudem aucupantur*. *Ac ſicuti nulla datur Terra marique Bellua quae Belluam ex ſe progenitam non diligat*, *ita quum ſingulari quadam ratione poſt editum opus quiſque ex Ardelionibus iſtis ſibi plaudat*, *&* *fumos vendat* *&* *in ſui admirationem rapiat quoſvis impotentes ac rudes*, *non eos plane huc deducat qui ſcriptorum notitia inſtructi fuerint*; *ii nempe probe noſcunt*

(a) p. 38. 39. 95. 96.

(b) p. 11. 54. 55. 78. &c.

ſcunt ea centies & millies repetita fuiſſe, quae admirationis parens ignorantia veneratur, & poſt eadem Viros doctos innumera alia protuliſſe. Quid quod etiam [6] *methodum addiſcimus perlegendi, ne inverſo, turbatoque ordine tractata quae optima ſunt obſcura fiant; utiliterque* [7] *notamus plurima eſſe a divinis, & praeſtantiſſimis ingeniis uberrime explicata, ne improbos impendamus labores in promovendis & perficiendis Operibus inutilibus, & minime neceſſariis. Proderit itidem* [8] *ſcriptiones hujuſmodi praemanibus habere ubi data occaſione inveniantur opportune Scriptores; Nimirum non is eſt harumce Bibliothecarum uſus ut* ſingula *quiſque poſſideat, ſed ut quis notitiam Scriptorum quum fuerit adeptus, illorum lectioni quos* SELEGERIT PRAEFINITA METHODO, *vacare poſſit, aut Opera debeat omnino refugere.*

ERRATA	CORRIGE
Pag. 1. *v.* 15. Bibliothecam = Classicam	Bibliothecam Classicam
10. 9. 1752.	1681.
16. *ult.* notis	notas
30. 14. disperat	dispereat
31. 9. subnexit	adnectit
48. 8. noticia	notitia
75. 8. invidia	invida

Cetera Lector.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

CHristiani Thomasii, & Gottelfii Struvii *præclara nomina in cultiori Jurisprudentia adeo sunt familiaria, ut iis efferendis quisque jam possit supersedere. Primus* Delineationem Historiæ Juris *contexuit, ut Tyronibus velut in tabula quadam repræbesentaret quod maximè necessarium videretur: Thommasianam Delineationem edidit* Bejerus, *heinc* Heineccius *ipsemet favente* Thomasio, *& peramplis commentariis illustravit* Chr. God. Hofmannus, *ex quibus nonnulla huc illac opportunè a Viro Docto referenda curavimus, brevibus aliis adnotationibus interspersis. Alter verò* Bibliothecam Selectissimam *conscripsit, quam notis auxit* Hen. Contelmannus: *Eam quidem Commentario integro retulimus. Ratio autem jungendorum Operum cuilibet innotescat observanti ex* Thomasio & Hofmanno *eatenus in Historia Juris quemque proficere, ut non tantum præcognita quædam historica sanè necessaria perdiscat, verum etiam*

& *nævos Romanæ Jurisprudentiæ*, *præeunte Viro acerrimi judicii*, *non leviter attingat: Ex* Struvio *autem*, *&* Contelmanno *Librorum Notitiam adipiscatur*, *quæ maximè juris studioso necessaria censetur*, *cum ad nostra usque tempora excurrat*, *ut recensum instituat Operum* Cll. VV. Majansii, Meermanni, Walchii, Hommelii, Selchowii, Iselii, Vicati, *aliorumque ætatis nostræ primi subselli Jurisconsultorum*. *Ea sanè Opera post iteratas editiones*, *ubique cum frustrà quæsita esse notaverim*, *me facturum operæ pretium existimavi*, *si junctim ederem; ità ut* Thomasianæ Delineationis *Quarta*, *&* Contelmanni Commentariorum *Quinta isthæc editio dicenda sit*. *Bene vale*.

DE-

DELINEATIO HISTORIÆ

JURIS CIVILIS ROMANI.

:(o):(o):(o):

SECTIO I.

§.1. URbem Romam a principio *Reges* habuere, (1) ſub quo ſtatu, initio ſine lege, & jure certo Populus Romanus vixit, cum omnia manu a Regibus gubernarentur (2) & Romulus ferè ut libitum eſſet, imperitaret. (3) Poſtea auctâ Civitate *Romulus* ipſe Leges quaſdam curiatas ad Populum tulit.

§.2. Tulerunt & ſequentes Reges (4). Nam *Numa* religionibus, & divino jure maximè Populum devinxit: repertaque quædam a *Tullo*, & *Anco*. Sed præcipuus *Servius Tullius* ſanctor Legum fuit, quibus etiam Reges obtemperarent (5).

(1) *Tacit. Ann. lib.* 1. (2) *Pompon. l.*2. §. 1. *ff. de O. J.* (3) *Tacit. Ann. III.* 26. 5. (4) *Pompon. l.*2. §.2. (5) *Tacit. III. Annal.*26. Huc referuntur quæ de Legibus Regiis habent Interpp. inter quos eminet *Clarus Sylvius*.

§.3. Ejectis vero Regibus, & pulso Tarquinio, omnes illæ leges exoleverunt, & Populus incerto iterum jure, & consuetudine magis, quam lege certa uti cœpit (1).

§.4. Variis interea, iisque gravibus dissidiis inter Patres, & plebem ortis (2) tandem evenit, ut consensu communi tres legati mitterentur in Græciam, ut inde leges describerent, atque colligerent (3), quibus reversis, *Decemviri* creati sunt Juris Communis condendi gratiâ, qui etiam *decem tabulis* jus conditum populo publicè proposuerunt, idque ad nutum Populi emendarunt (4).

§.5. Sed cum viderentur adhuc quædam leges deesse, aliæ adhuc tabulæ a Decemviris adiectæ sunt, quæ tamen demum, abrogato iterum decemviratu a novis consulibus, vim legis acceperunt, & ita *Leges XII. Tabula-*

rum

(1) *Pompon. l. c.* Reges pulsi fuerunt *anno ab V.* C. 244. Tunc creati Consules, & Regium nomen exolevit. Patricii tunc Plebem deprimere tentantes Plebejorum animos nimia inhumanitate excitarunt. Inde ex Patriciorum calliditate Jura summopere incerta & obscura reddita sunt. Vidend. *Thomas. de Nav. Jurisprud. p.*134. *Schubart. de Fat. Jurisp. Rom. p. m.* 116. (2) *Liv. lib.*1. *&* 3. *Dec.*1. (3) *Halic. lib.*10. *in fin.* (4) *Dionys. lib.*10. *p. m.* 657.

rum appellatæ ſunt (1); quæ ideo ſunt fons omnis juris Romani (2) & leges ſequentes fere pro augmentis earum haberi debent.

§.*6*. Jam uti evidenter id imperfectionem ſtatus Romani, vel Legislatorum ſapit, quod a Græcis leges petierint Romani, ac præterea, vel imperitiâ, vel aſtutiâ *Decemvirorum* ex modo, quem in conficiendis legibus duodecim Tabularum adhibuerunt, elucet, ità jamdiù apud *Gellium* contra æquitatem legum harum, & non abſque ratione, diſputatum fuit, eaque maximè ex prohibitione conjugiorum inter Patres, & Plebem apparet (3).

§.7. Interim tamen, cum *Leges XII. Tabularum* nihilominus ſint fons omnis ſe-

(1) *Liv. lib.3. C.34.* (2) *Liv. l. c. Tacit. Annal. Lib.3.* Cum Græcia legum fama clareſceret, Romani, ut ex Livio, & Dionyſio colligitur, eas in Remp. transferre cogitarunt. Dubitant non pauci an revera ex Græcia ll. XII. Tabb. manaverint. Conf. *Bonamy Tom. XXII. Academ. Inſcrip. Parienſ.* Multi ex noſtris Interpp. eaſdem Leges ſunt interpretati, ſed omnibus palmam præripit *Jacobus Gothofredus*. (3) De iniquitate, atque injuſtitia quarumdam Legum, quæ in XII. Tab. habebantur, prolixè plures diſputarunt, inter quos *Thomaſius Nov. Juriſpr. Obſ. IV. pag. 167. Byncker ſhoeck Obſerv. lib. 1. Cap. 1. vid. Hofmann. pag. 30.*

quentis juris Romani, & leges ſequentes fere pro augmentis earum haberi debeant, non parum impedit ſtudium Juriſprudentiæ, quod hodiè legibus XII. Tabularum plane careamus.

§.8. Paucæ erant, & breves pro moribus illorum temporum Leges XII. Tabularum, atque tali loquendi genere utentes, quod ſubſequentibus ſeculis Romani ipſi mutato idiomate vix intelligerent.

SECTIO II.

§.9. Propter paucitatem (1) verò ac brevitatem, mox orta eſt *Interpretatio Prudentum*, *&* *Diſputatio Fori*, quæ primis temporibus tacito Populi conſenſu vim juris obtinuit, atque propria parte aliqua non appellatur, ſed communi nomine vocatur *Jus Civile* (2) item *Media Juriſprudentia* (3). Aſt ve-

(1) *Gell. Lib.20. Cic. de ll.* (2) *Pompon. d. l.2. §. 5.* (3) *§. Media. Inſtit.Tit. de Legitim. Agn.Succ.* Aſtuto certè conſilio breviſſimis verbis uſi ſunt Decemviri; nam exinde neceſſaria obſcuritate Leges interpretando Juris dicendi facultatem ſibi reſervabant.

verò, & fori diſputatio magnam juris incertitudinem introduxit.

§.10. Illa legum interpetratio a Patribus, vel Patriciis occupabatur. (1)

§. 11. Ita etiam Patricii juris dicendi poteſtatem ſibi vindicabant, & Populo certas (2) ſolemneſque formulas præſcribebant, ne, prout vellet, actiones inſtitueret, quæ appellantur *Legis Actiones*.

§.12. Potiſſimum verò apud collegium Pontificum hæc Poteſtas interpetrandi, & formularum reſidebat. Legebantur Pontifices olim ex ſolis Patriciis (3) & ex his poſteà conſtituebatur, quis quoquo anno præeſſet Privatis, interpetrando, & reſpondendo de jure. (4)

§.13. Incertæ erant, variantes, & incognitæ Populo hæ *Legis Actiones*. Inerat iis ma-

(1) Nam Juris Interpretes Patricii dumtaxat erant, cum Plebeji raró poſſent ad Legum ſtudium aſſurgere, dum talibus diſciplinis ſe convertere non conſueverint.

(2) *Thomaſ. Næv. Juriſp. Antejuſtin.* 7. Inde maximè incertus Juris ſtatus, & rebus ad perpetuam viciſſitudinem compoſitis, innumerabiles Leges de Jure Civili latæ fuerunt; Plures Magiſtratus inde originem duxerunt, & perpetua fuit inter Patricios & Plebejos diſſenſio.

(3) *Liv. lib.*10. *cap.*6. (4) *Pompon. l.*2. *de O. J.*

maxima ſubtilitas, & iniquitas. Nam ſi litigantes, præeuntibus Jureconſultis, in pronunciando vel ſyllaba deerraſſent, formulâ cecidiſſe, aut cauſa, dicebantur, ideſt cauſam perdidiſſe. (1)

§.14. Poſtea cum *Gnejus Flavius* invitis nobilibus, Ædilis Curulis factus eſſet, formulas iſtas evulgavit, & Faſtos in albo repoſuit, ut a toto populo quotidiè cognoſci poſſent (2); Unde appellatur *Jus Civile Flavianum*, quamvis *Flavius* de ſuo nihil adjecerit. (3)

§.15. Etſi autem hæc modò non ſubtilitas, ſed ſaltem incertitudo formularum fuerit ſublata, mox tamen ipſa incertitudo rurſus introducta, imò aucta fuit, cum hoc factum Fla-

(1) Legis Actiones in certis formulis verſabantur, de quibus vid. *Briſſonius de Formulis:* atque in ſtatutis ſolemnitatibus tam reſpectu geſtuum, quam ratione temporis: Pauci enim ſciebant quando poſſet lege agi. Vid. *Hofmann. pag.63.* (2) Dies alii erant *Faſti*, quibus certa verba legitima ſine piaculo licet Prætoribus fari; *Nefaſti*, quibus ea fari Jus non eſt. *Interciſi* erant ii, qui Judiciis per pomeridianum tempus erant accommodati. (3) De Flavio *Livius lib.9. Cap.46. Vidend. Varder-Muelen in Pompon. de Orig. Jur. & ib. Byncker-ſoeck in Prætern.*

Flavianum Jureconſulti graviter ferentes novas quaſdam agendi formulas excogitaverint, eaſque certis quibuſdam notis vulgò incognitis deſcripſerint (1), donec *Sextus Ælius*, & has peculiari libro, qui *Jus Ælianum* appellatur, publicaret. (2)

§.16. Porrò evenit inter iſtas diſſenſiones Patrum, & Plebis, ut & Plebs quandoque poteſtatis Legislatoriæ partem ad ſe traheret, potiſſimum per ſeceſſiones, quarum primâ in Montem Sacrum Plebs obtinuit *Tribunos Plebis* (3) qui Poteſtatem habebant, ut, quod ad Plebem tuliſſent, quodque Plebs juſtiſſet, id ratum eſſet, quæ *Plebiſcita* vocata ſunt. (4)

§.17. Secunda ſeceſſione in Montem Aventinum cum velut in controverſo jure eſſet, tenerentur ne Patres Plebiſcitis, Plebs obti-

(1) *Cic. pro Mur. Cap.XI.* Ut formulas jam detectas novâ obſcuritate obruerent Juriſconſulti, eaſdem, aliaſque *Notis*, nempe figuris implexis litterarum complexi ſunt, quæ nullum ſenſum niſi intelligentibus redderent. Vid. *Hofmann. p.70.* (2) *Sex. Ælius* Notas explicavit in libro, qui inſcriptus *Tripertita* fuit. Vid. *Rupertus & Muelen ad Pompon.* (3) *Liv. lib.2. Cap.33.*
(4) *Coccejus in Not. Var. ad l.2. §.8. de O. J.*

obtinuit Lege latâ, ut quod tributim Plebs jussisset, populum teneret (1), ac postea cum Patres de novo negarent, se Populi nomine teneri, novâ Lege dubium sublatum fuit, ut videlicet Plebiscitis omnes Quirites tenerentur. (2)

§.18. Denique cum Patriciorum ambitione Legi huic iterum esset derogatum, *Quintus Hortensius* in tertia Plebis ad Montem Janiculum secessione eam renovavit. (3)

§.19. Eadem dissensio inter Patres, & plebem originem dedit, ut Prætor evidenter mala Patrum intentione, & ad decipiendum plebem crearetur (4) primum ex Patribus, mox ex Plebe, primum unus, mox duo, & successu temporis adhuc plures. (5)

§.19.

(1) *Liv. lib.3. Cap.55.* (2) *Liv. lib.8. cap.12. Eberlin. de Orig. Jur. p.54.* (3) *Pompon. in l.2. Plin. lib.XVI. H. N. Cap.10.* Ità Tribunitia Potestas frenum imposuit ambitioni Patriciorum. (4) *Liv. Lib.6. Cap. ult.* (5) Juris Prætorii Constitutio maximè ad opprimendam Plebem tendebat; cum enim Prætores possent Antiquas Leges interpretari, sub interpretationis prætextu Potestatem Legislatoriam ad Patricios reduxerunt. De Historia Prætorum fusè *Hofmann. p.76. 77. 78. ad* 88. Plebs tamen cum mala a Prætore obvenientia persentiret, & ipsa Prætorem constituit. Plures alii Prætores superadditi, ex quo maximè incertum & varium Jus redditum est.

§.20. Poteſtas eorum in jure reddendo primum conſtabat, (1) poſtea variis modis aucta fuit, in tantum, ut non ſolum eorum Edicta, quæ in Albo proponebant, certam juris ſpeciem conſtituerent; ſed & adjuvare, ſupplere, & corrigere iis jus Civile liceret.

§.21. Quo pacto cum clanculum, & inſidioſe ipſis indulta fuerit poteſtas Legislatoria, Juriſprudentia maxime obſcura, & intricata fuit reddita; ut taceam maximam inſuper confuſionem ex frequenti mutatione *Edictorum Prætoriorum* ortam eſſe, & quod interpetrationem *Edictorum Prætoriorum* valde impediat, quod Chronologiam actionum a *Prætoribus* inventarum non habeamus. (2)

§.22. Uti & illud inter deſiderata juriſprudentiæ referendum eſt, quod diſtinctio officii Prætorii, ab officio Judicis Pedanei juri

B no-

(1) *Liv. Lib.8. Cap. ult.* (2) Quæ maximè ſuperſunt ex Jure Prætorio, ſunt *Edicta* quædam *Prætoria* ſervata ab Interpretibus Romanis; quæ differunt ab Edicto Perpetuo tempore Hadriani collecto, de quo vid. *Hambergerus*. De iis verò Edictis vid. *Hofman. p.89.* De Nævis Juriſprudentiæ ex Jure Prætorio vid. *Thom. de Næv. lib.1. cap.7. n.16. Brevningius de Prætoribus Juris Everſoribus.* Vidend. *Joh. Richey Vindiciæ Prætoris.*

novo Juſtinianeo incognita, & defectus accuratæ deſcriptionis Proceſſus antiqui Judiciarii Romani, difficilem reddat intellectum Juriſprudentiæ Romanæ.

§.23. Eodem tempore, quo Prætor creatus fuit, etiam *Ædiles Curules* ſimili Plebis deceptione in odium ejus conſtituti ſunt, quorum primitus cura in ſuſpectione ludorum publicorum conſiſtebat, (1) poſtea illo prætextu facilè aucta fuit, ut & Viarum, & Venditionum publicarum curam gererent, atque eo nomine *Edicta* proponerent, quæ ſimiliter vim Legis habuerunt (2), & ſi per ea non ſemper utilitatem publicam, ſed magis ut Plebs multis litibus involveretur, intenderint.

§.24. Referuntur quidem communiter Senatuſconſulta inter augmenta *Legis XII. Tabularum* (3). Sed verius eſt, *Senatum* tempore li-

(1) *Liv. lib.6. in fin.* (2) Ædilitia Dignitas proximam ad Præturam & ad Conſulatum viam pandebat. Cura ædium, & viarum, annonæ, ludorum, aliarumque rerum Ædilibus mandabatur. De origine & incremento hujuſce dignitatis vid. *Hofmann. p.*104. 105. & *Spanhem. T.*2. *Diſſ.*10. (3) Poſtquam *Thomaſius* enumeraſſet varia Capita, unde Jus Civile conſtabat, nempe *Leges Regias*, *XII. Tab.*, *Plebiſcita*, *Edicta*, *de Senatuxconſultis* agit libe-

liberæ Reipublicæ poteſtatem legis condendæ non habuiſſe.

§.25. Id potius memorandum, quod poſt *Leges duodecim Tabularum* variæ ſubindè a Populo latæ ſunt leges, ſive iis anſam daret inſufficientia *Legum XII. Tabularum*, ſive etiam diſſenſus inter Patres, & Plebem ſive alia cauſa. Modum ferendi leges expoſuerunt (1) *Antonius Auguſtinus*, & *Paulus Merula*, qui in ſingulas earum præter *Franciſcum Hotomannum* commentati ſunt, ſed breviter: ad quaſdam fuſius alii (2).

§.26. Interim evidens eſt, propter tot variantes *Leges*, *Plebiſcita*, *Edicta*, neceſſariò etiam multiplicatum fuiſſe diſſenſum *Jureconſultorum* (3) in explicatione earumdem, & per hanc auctam fuiſſe juris incertitudinem.

berâ Rep. putatque Senatum Legislatoriam poteſtatem non habuiſſe, quam deindè maximè obtinuit ſub *Imperatoribus*.

(1) De Ritibus ferendarum Legum vid. *Hofmann. pag.* 17. & fusè omnia collegit *Heinnec. antiq. Rom. lib.*1. *Tit.*2. (2) Leges Romanas prolixè expoſuerunt plures Interpretes, quorum ſcripta nonnulla recenſent *Ev. Otto in Præf. Tom.*1. *Theſ. Jur.* Hinc *Brunquellus* & *Bachius in Hiſt. Jur.* (3) Siquidem Juriſconſulti in duplicem Familiam dividebantur, quorum alii *Proculejani*, alii *Sabiniani* dicebantur, qui contraria ſemper ſentiebant.

§.27. Obtinebant ista, quæ hactenus recensuimus, in libera Republica; unde *Cicero* (1) primus consilium dabat componendi Systematis Juris, ac de eo librum promiserat, quem citat *Gellius* (2), & si Juri Canonico (3) credimus, idem tentaverat Pompejus. Præterea, & inter *Julii Cæsaris* primas, ac præcipuas curas fuit emendatio horum defectuum per novum Systema, nisi mors violenta cum maximo Jurisprudentiæ damno eum prævenisset. (4)

§.28. Post varias demum *Cinnæ*, *Syllæ*, *Marii* factiones, ac Triumviratum duplicem *Crassi*, *Pompeji*, *Cæsaris*, & *Augusti*, *Lepidi*, & *Antonii*, tandem Imperio *Lege Regiâ* (5) ad solum Augustum translato, necesse fuerit, aliam etiam faciem legum, & Jurisprudentiæ fieri.

SE-

(1) *De Oratore lib.*1. *Cap.*43. (2) *Lib.*1. *Cap.*2.
(3) Illud enim refertur a *Gratiano Can. fin. dist.*7. *ex Isidoro Hispalensi Lib.V. Orig. Cap.*1. (4) *Sueton. in Cæs. Cap.*44. vid. *Hofmann. p.*112. 113. (5) *Lex Regia* etiam nunc extat in Tabula Capitolina, cujus Fragmentum edidit *Gruterus p.*242. hinc permulti de ea disputarunt, inter quos *Schoockius de quadruplici Lege Regia*, qui inter figmenta reponit; melioris tamen notæ interpretes, ut *Schubar-*

SECTIO III.

§.29. Inter initia Principatus, quidem leges adhuc complures a Populo veteri ritu, *Augusto* Auctore, latas deprehendere licet, unde tot *Leges Juliæ*, non omnes a *Julio Cæsare*, sed & multæ sub *Augusto* latæ (1).

§.30. Sed veteris libertatis instar umbra, ac Simulacrum quoddam ab *Augusto* relictum a *Tiberio* ademptum fuit Comitiis sub eo de *Campo Martio* ad Patres translatis (2).

§.31.

bartus, *Ernestus*, *Gravina*, *Fabbrectus*, aliique illud Veteris Jurisprudentiæ monumentum venerantur. Inter ceteros, qui Tabulam explicarunt, eminet *Gronovius de Lege Regia*, quam Dissertationem videsis notis auctam *a Cl. Barbeyracio*. Multa congerit de Lege Regia etiam *Hofmannus pag.*132. *ad* 137. (1) De Julio Cæsare fusè *Hofmann.p.*112. *Omnia*, inquit *Cicero Lib.IV.Fam. Ep.9. delata sunt ad unum, is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo.*

(2) *Cæsar*, & *Augustus* Imperium rexerant; sed sub prætextu conservandæ quodammodò libertatis: *Tiberius* verò Politicis omnibus artibus instructus singulari ratione fundavit, ut apud *Tacitum* ubique videre est, unde nonnisi quædam veteris Libertatis imago relicta est. Omnis auctoritas Senatui delata, dum Senatus omnino Imperatori obtemperaret.

§.31. Inde ergò *Principes*, quæ de jure privato conſtituturi eſſent, *Orationibus* (1) in Senatu prius complectebantur, de his cenſendi arbitrio Senatui quaſi relicto, eas deinde *Orationes Senatuſconſultum* ſequebatur. Inde tot *Senatuſconſulta ad Marcum Imperatorem* uſque, quæ collegit *Antonius Auguſtinus*.

§.32. De modo habendi Senatusconſulta, multa ex Epiſtola *Varronis* refert *Gellius*. Senatuſconſulta fiebant vel per diſceſſionem, vel per ſingulorum ſententias exquiſitas (2).

§.33. Juriſconſultorum quoque auctoritas ſub *Auguſto* crevit in tantum, ut non ampliùs privatâ, ſed ex Principis auctoritate publicè reſponderent, & ſcripto quidem, non viva voce.

(1) Cum non jubere, ſed ſuadere Leges videri vellent Imperatores, convocato Senatu *Oratione* aliquâ Legem ſuadebant, inde Senatus in eorum ſententiam ſemper deſcendebat. Orationes iſtæ ære quandoque incidebantur, unde tantumdem erat Orationem habere, ac legem promulgare. Vidend. *Briſſon. de Formul. Gutherius de Offic. Dom. Aug. lib.*1. *Hofmann. p.*167. *& ſeqq. Boeckelen de Orationib. Princip.* (2) Multiplici ratione *Senatusconſulta* conſtituebantur, de quo vidend. *Pitiſcus in Lexico*; *Muelen. ad Pompon. Hofmann.* 177. Ea autem Senatusconſulta maximam conſtituebant Juris Civilis partem. De his *Ant. Auguſtinus* fusè tractavit.

ce. Non tamen licebat id omnibus, ſed quibus a *Cæſaribus* jus reſpondendi datum eſſet.

§. 34. Atque hæc Poteſtas data, & neceſſitas Judicibus impoſita, ut ne a reſponſis Jureconſultorum recederent, etſi Auguſti Principatum ſtabiliverint, (1) maximum tamen damnum dedit Juriſprudentiæ.

§. 35. Effecit enim iſta Poteſtas reſpondendi per beneficium indulta, ſectas: Sectæ incertitudinem Juris auxerunt (2). Huic incertitudini, & his diſſenſionibus non obviam iverunt Imperatores.

§. 36. Quin potiùs hæ Sectæ maximè ſub Imperatoribus florere, & augmenta cape-

pe-

(1) Non tantum verò & *Plebiſcita & Senatuſconſulta*; ſed & *Prudentum Reſponſa* Jus Civile conſtituebant, inde *Thomaſius* de Jureconſultis hoc loco agit. Tantam verò auctoritatem Auguſtus Jureconſultis indulxit, ut Judici recedere ab eorum reſponſis non liceret. Hinc Jureconſulti appellantur Auctores & Conditores Juris, *l.* 25. *C. de Nupt.* (2) De ſectis Jureconſultorum egerant jam variis in locis *Cujacius*, *Duarenus*, *Hotomannus*; hinc non pauci tale argumentum ſunt proſequuti, & præſertim *Boechlenius de Div. Fam. Vett. Juriſconſultorum*, cui ſubnectendi ſunt *Boehmerus*, *Ev. Otto*, aliique de Stoica Jureconſultorum Philoſophia tractantes. Vid. *Collectionem Cl. Slevogtii*; vid. etiam *Hofmann. p.* 145.

pere cœperunt; uti enim, ipsorum Jurisconsultorum ordinem, & successionem post *Eberlinum* in summa exhibuit *Jacobus Gothofredus*, ita sub Augusto *Antistius Labeo*, & *Attejus Capito* (Ille Vir incorruptæ Libertatis, ac præter Juris studium, reliquarum bonarum artium haud expers, propriumque ingenium ad decidendas controversias afferens, neque cæcâ sequelâ aliorum tradita approbans; hic verò divini, humanique juris peritissimus, cæterum tamen nimius Augusti Adulator, & promiscuâ traditorum custodiâ, magis ingenio alieno sapiens, quàm suo) potissima Capita Sectarum fuisse memorantur; quæ tamen ab horum discipulis demum, ut fieri solet, nomina sortitæ sunt. Unde *Proculianorum*, & *Pegasianorum*, qui *Labeoni*; *Sabinianeorum*, & *Cassianorum*, qui Capitoni adhærebant, frequens mentio in corpore Juris. (1)

SE-

(1) Jurisconsultorum Historiam permulti scripserunt, ut *Rutilius*, *Bertrandus*, *Rivallius*, *Hotomannus*, *Strauchius*, ac præ ceteris *Guilielmus Grotius* in Vitis Jureconsultorum. Vidend. *Hofmann. p.*145. *ad* 166. ut innumeros alios non addam.

SECTIO IV.

§. 37. Intendit equidem *Hadrianus* Imperator incertitudinem Juris, potissimum eam, quæ ex Edictis Prætorum diversis orta erat, confectione *Edicti Perpetui* tollere; qua in re operâ *Salvii Juliani* usus est, sed non fuit ista intentio sufficiens ad nævos memoratos tollendos.

§. 38. Nam & Julianus, ad ejusmodi negotium non par fuisse, videtur, & methodus Edicti, & repetitio actionum non magni amplius usus, parum prudentiæ arguit. (1)

§. 39. Cum verò potestas Legislatoria sit potissimum Regale majestatis, & ipsi *Imperatores Romani* Leges novas condiderint, initio quidem Majestatem dissimulantes per modum Senatusconsultorum, deinde ferè a temporibus

(1) Indigesta Prætorii Juris moles ex tot variantibus Prætorum Edictis orta, aliam formam omninò requirebat. Inde Salvius Julianus auctoritate Imperiali Prætorum Edicta congessit, additis, aut resecatis iis, quæ viderentur. Inde nova Jurisprudentiæ facies. De *Edicto Perpetuo* unum nominasse juverit *Hambergerum in peculiari dissertatione*.

Hadriani directo, quæ *Constitutiones* Principum appellantur, quæ tamen, & ipsæ constitutiones incertum jus magis augebant, cum plerumque successor Antecessoris leges, & constitutiones mutaret (1).

§.40. Fuerunt autem *Imperatores Romani* partim *Gentiles*, partim *Christiani*. Gentilium Constitutiones dispersas collegerunt duobus Codicibus *Hermogenes*, & *Gregorius*, quorum tamen vix minima restant frustula. (2).

§.41. Christianorum Imperatorum constitutiones ad sua tempora usque collegit Theodosius Junior. Reliquorum Imperatorum ad Justinianum usque constitutiones sub titulo legum novellarum collectæ sunt. Codicem Theodosianum eruditissimis notis, & commentario illustravit immortale Jurisprudentiæ Decus *Jacobus Gothofredus*, simul verò plurimos

(1) Cum temporibus diversis, & variâ Imperii formâ, & ab Imperatoribus indole & moribus invicem discrepantibus, Constitutiones conditæ essent, facile inde noscitur qui nam esse potuerit Jurisprudentiæ status.

(2) Horum Codicum Fragmenta retulit in suam Collectionem *Ant. Schultingius*, quæ *Jus Antejustinianeum* appellatur. De Auctoribus Codicum parum certi habemus exhistoricis monumentis. Vid. *Hofman. p.*215.

mos nævos, quibus idem laboravit, detexit. (1)

§.42. Hos inter craſſiſſimus eſt, quod cum ſentiret *Theodoſius* incertitudinem Juris ex auctoritate reſponſorum ortam, hanc eo remedio tollere laboraverit, ut certorum ſaltem Juriſconſultorum ſcripta juſſerit valere in Judiciis, & in allegatione eorundem plures prævalere paucioribus, ex paribus illos, inter quos eſſet *Papinianus* (2); inter pares denique, abſque *Papiniano* Judicis arbitrio locum eſſe. Hoc pacto enim neceſſariò longè major Juris incertitudo fuit introducta.

(1) Inſignem Legibus Romanis mutationem Chriſtiana Religio attulit. Hinc magna Legum novarum moles, quæ antecedentibus derogabant. Imperium undique turbatum, atque diſciſſum, Eccleſia inteſtinis & externis diſcordiis oppreſſa, aliæque ſubinde cauſæ miſeram Jurisprudentiæ conditionem reddebant: Hinc *Theodoſius* reformationem adgreſſus Codicem ſuum promulgavit. Hiſtoriam hujuſce Compilationis præter *Gothofredum*, alioſque, ſingulari ſtudio confecit *Brunquellus* de *Codice Theodoſiano, ejuſque uſu in Codice Juſtinianeo. Hofmannus pag.* 221. *ad* 232. (2) De Papiniano fusè *Ev. Otto de moribus & morte Aem. Papiniani.*

SECTIO V.

§.43. Sic igitur comparata erat Jurisprudentia Romana: his nævis laborabat gravibus sanè, & multis, cum ad eam emendandam animum applicaret *Justinianus* (1), Princeps ubique non planè analphabetus, ut a plurimis habetur, ex *Suidæ* loco, *Justinum* cum *Justiniano* verosimiliter confundentis, sed tamen nec verè eruditus, & prudens, sed superstitiosus, metaphysicus, & eruditione scholasticâ leviter tinctus, ac *Theodoræ* (2) uxoris fœminæ vitiosissimæ nimis obnoxius.

§.44.

(1) Imperitum omninò Justinianum fuisse, plures adseruerunt; ast ipsius Gesta, atque ipsius Theologica Opera contrarium abundè demonstrant. *Nic. Alemannus ad Procopium*, *Hofmann. p.*249. *& seq.* aliique permulti de Justiniano agunt, ac potissimum *Ludewigius de vita & scriptis Justiniani* ceteros superavit, cui addendus *Abr. Wieling. in Schediasmate de Justiniano ac Theodora*.

(2) Plures Leges in gratiam Mulierum editas fuisse ab Justiniano, notavit *Giphan. in Justin. p.*19. *Merill. Obs.VI.* 24. Vidend. *Dissertatio J. H. Boeleri de Justiniani favore erga Fœminas*; & *Programma Hyer. Bruckneri An Justinianus Imp. fuerit Uxorius*.

§.44. Qui ad emendationem hanc adhibuit pariter viros, pro genio illius Sæculi revera insufficientes, quorum caput erat *Tribonianus*, homo & vanissimus, & avarissimus, & minime omnium eruditus (1).

§.45. Sub hujus itaque directione *Anno* 528. *Idibus Febr.* a Viris decem *Codex Justinianeus* prior fuit confectus, qui tamen interiit, ut ideò fusius de eo judicare nequeamus. Interim fraudes & ineptias a Compilatoribus Codicis Justinianei intuitu *Codicis Theodosiani* commissas recenset *Jacobus Gothofredus*, ex quo intelligi poterit quantum licentiæ sibi sumpserit intuitu *Codicis Gregoriani & Hermogeniani* (2).

§.46.

(1) Contra Tribonianum, ejusque labores passim insurgunt Interpretes nostri, quorum nomina exhibet *Heinecc.* in Dissert. de Secta *Triboniano-Mastigum*. Eminet inter ceteros *Fr. Hofmannus in Anti-Triboniano*. Depressum tamen *Tribonianum* sublevarunt *Fornerius*, *Maranus*, *Ul. Huberus*, *Schultingius*, *Gravina*, *aliique*.

(2) *Vid. inf.* §.57. *ubi de Codice repetitæ prælect.* Notanda hic est Imperatoria Constitutio *de Emend. Cod. ad Senatum*. De Codice vid. *Hadrian. Relandus in Fast. Consul. Struvius*, *Hofmannus*, aliique Historiæ Juris Scriptores, qui de *Fragmentis Constitutionum Imperialium*, unde Collectio ilthæc coaluit, abundè differuerunt. Vidend. omninò *Ludewigius in Histor. Justin.*

§.46. Hinc viris septemdecim compositio *Pandectarum* commendata 15. *Decembris anno* 530. quibus mandavit Imperator, ut, quæ usum haberent, colligerent ex Veterum Jurisconsultorum scriptis; contraria verò omitterent, vel ad novi Juris rationem conformarent, retento tamen Jurisconsulti nomine, unde Lex desumpta; uno verbo, ita se gererent, ne antinomia, & tautologia compareat in Pandectis (1).

§.47. Uti vero quod tautologias attinet, id minimè præstitum est, cum longam tautologiarum seriem collegerint *Guido Pancirolus*, *Pandulphus Pratejus*, & *Petrus Mullerus* (2), ita

(1) Pandectæ dicuntur ἀπὸ τῦ παν κ̔ δέχομαι, quasi omnes Juris materias plenissimè tractatas continerent. Ex Antiquorum Jurisconsultorum Scriptis (qui tamen tempore Imperatorum vixerint) nonnulla hinc inde corrasa sunt, & in unum Corpus coacta. Quinquaginta libris Digesta absolvuntur, & in varios titulos Libri dividuntur, Tituli itidem per quædam Capita, quæ *Leges* appellantur. De Pandectis & eorum Histor. vidend. *Ludewig. l. c. Struvius l. c. Hofmannus pag.*307. *Brenckmannus Hist. Pandect. Ludovici Histor. Pand.* & varia observata *Hen. Contelmann. ad Struv. Bibl. Selectis. ad* §.15.

(2) Primus in *Thes. Var. Lection.* secundus *de Jurispruden-*

ita & quoad evitandas Antinomias id ab ipsis observari fuisse impossibile, vel inde apparet, si quis saltem consideret, & modum excerpendi ex tot diversis, iisque dissentientibus Jurisconsultis, & multitudinem Operariorum ad hæc excerpta adhibitorum, etiam si ii fuissent viri eruditissimi.

§.48. Interpolarunt etiam sententias veterum Jurisconsultorum parum erudite, & cum summa confusione Jurisprudentiæ, unde *Wissembachio* integer *Libellus Emblematum Triboniani* (1) natus. Et si enim a Triboniano hoc non fuerit crimen commissum, cum Imperator potestatem hanc compilatoribus dederit (a), imprudenter tamen factum, quod emblemata hæc non fuerint signo aliquo notata, sed ipsis Jurisconsultis, præpositione propriorum nominum adscripta.

§.49. Porrò quod Antinomias attinet, etsi multi sudent, ac sudaverint in iis conciliandis

dentia media, tertius *de Studio Juris*, quibus addendi qui de hisce geminationibus tractarunt, *Forner. Rer. quotidian. cap.*17. hinc *Ludovici & Brenckman. Histor. Pandect.*

(1) *Cl. Ludovici* iterum edidit post suam *Doctrinam Pandectarum Halæ* 1755.

dis (1), ac omnia potius Jurisconsulto esse tentanda, adhuc hodie asserant Jurisconsulti eximii quidam, quam ut concedatur dari Antinomias; revera tamen dari eas ostenderunt *Antonius Matthæi*, *Wissembachius*, alii, & quilibet regulis bonæ Interpretationis instructus quotidiè deprehendet adhuc plures dari, quam hactenus notatæ sunt.

§.50. Ac facile demonstrari potest hypotesim de multitudine Antinomiarum, esse convenientiorem veræ Juris Theoriæ, ac longè utiliorem in praxi, quam alteram, quæ distinctiunculis quibuscumque excogitatis vult sanare nævum insanabilem.

§.51. Dividuntur Pandectæ a Justiniano in septem partes (2) a Glossatoribus in *Digestum Vetus*, *Infortiatum*, *&* *Novum*. Editionum ratione Digesta sunt, vel *Vulgata*, vel *Norica*, vel *Florentina*. (3)

§.52.

(1) Ità *Zasius*, *Wurmserus*, *Regius*, *Bachovius*, *Lud. Menkenius*, *Hen. Bergerus*. (2) Recensitas *in l.2. §.1. C. de V. J. E.* (2) *Vulgata* sunt ea, quæ præcesserunt Editionem Haloandri, & Taurelli, aut quæ nec Haloandrinam, nec Taurellianam sequuntur; Inde *Vulgata* Pandectarum editio multiplex est, & pro variis interpreta-
tio-

§. 52. Antequam Digesta ederentur, mandavit Justinianus *Triboniano*, *Theophilo*, & *Dorotheo*, ut Institutiones componerent, tamquam totiùs legitimæ scientiæ prima elementa, quæ in quatuor libros divisæ eodem die cum Digestis confirmatæ sunt. (1)

§. 53. Et si vero sine dubio intentio Justiniani haud quaquam fuerit, ut vel *Institutiones Pandectis*, *vel hæ Institutionibus* derogare debeant, quia ejus intentio fuit, ut nulla in corpore ejus remaneat Antinomia; Interim tamen Antinomiæ evidentissimæ. Exemplum est Decisio Justiniani de pictura (2) collata cum sententia Pauli (3) in Digestis, ubi regulæ bonæ interpretationis jubent, Institutiones Pandectis tamquam post has conditas deroga-

tionibus in Textus ipsos irreptis. diversa. Editio *Norica* illa dicitur, quam sumptibus Senatus Norimbergensis edidit *Greg. Haloander*, qui ex libris *Bolognini* eandem ornavit. Editio *Florentina* est quæ pressius sequitur Pisanam Literam, sive Florentinum Exemplar, ut est in editione *Lælii Taurelli*, licet ea editio multum a Florentino Codice distet, ut *Augustinus*, *Brenckmannus*, *Gronovius*, aliique perplures observarunt. (1) *Vid. Van-de-Watter post suas Instit. de Histor. Instit. vid. Ludewigius in Vit. Justinian.* (2) §. 34. *Inst. de R. D.* (3) *l.* 24. §. 3. *de R. V.*

re (1), quamvis nec negandum ſit aliquando Inſtitutiones ex Pandectis eſſe ſupplendas, ut patet exemplo Doctrinæ de Specificatione. (2)

§. 54. Uti vero incapacitatem Autorum ſatis arguit, quod non potuerint proprio marte Inſtitutiones conficere, ſed ex aliorum Inſtitutionibus eas exſcribere neceſſe habuerint, & quod tantilli libelli confectio non uni, ſed tribus viris fuerit demandata; Ita, & aureus iſte, ut vulgo nominatur, libellus pluribus adhuc nævis laborat.

§. 55. Præter quam enim quod magnam Judicii eclipſin arguat præ *Papiniano*, *& Ulpiano*, & aliis Juriſconſultis eruditiſſimis, electio *Caii Juriſconſulti* (3) & remotiſſimi & non acutiſſimi; quis homo ingenuus ſine mentis commotione ferre poſſit omiſſionem neceſſariarum, & potiſſimarum doctrinarum juris, recenſionem juri antiquati, & antiquandi, ineptam methodum non ſolum generalem titulorum, ſed & ſpecialem paragraphorum, inconvenientes ac ſæpè ridiculas verborum phale-

(1) *Diſſent. Præcog. Hopp. Cap.*2. §.12. (2) §.25. *Inſt. de R. D.* (3) In *Caij Inſtitutiones* docta commentaria ſcripſerunt *Oiſelius & Schultingius*.

leras, coniunctas cum strenua antiquitatum Romanarum & palpabili prudentiæ Legislatoriæ ignorantia, quoties ad suas constitutiones provocat Justinianus, vel Jus vetus abrogat?

§.56. Non multum prudentior fuit Paraphrastes Institutionum *Theophilus* (de cujus editionibus videndus *Jacobus Gothofredus*) (1) vel ex fabula, quam de *Senatusconsulto Macedoniano* tradit (2), apparet.

§.57. Porrò cum incuriâ *Triboniani*, & *Collegarum* factum fuerit, ut in *Pandectis* multæ Veteris Juris Reliquiæ fuerint relictæ, quæ jam per *Constitutiones Imperatorum* etiam ipsius *Justiniani*, Codici Justinianeo insertæ, erant abrogatæ (3), inde ne Pandectæ tamquam posteriores viderentur derogare Codici, necesse erat veterem abrogari, & *Codicem repetitæ prælectionis* formari. Hæc ergo emendatio Codicis prioris quinque viris commendata, confirmata fuit *mense Novembr.* 534.

§.58. Ante hujus Codicis Editionem Justinianus etiam alias *Jurisconsultorum* alterca-

(1) Bibl. Jur. p.72. *Zuichemus*, *Curtius*, *Dyon. Gothofredus*, *Fabrottus*, & *Douviatius* Theophilum illustrarunt. (2) *Ad* §.7. *Inst. Quod cum eo, qui in alt. pot.* (3) *Wissembac. ad Cod. p.4.*

tiones, & diſſenſiones, quæ vel in *Digeſtis* relictæ, vel certè per eas non eſſent definitæ, peculiaribus *L. Deciſionibus* definiverat, quæ etiam *Codice Repetitæ Prælectionis* inſertæ ſunt. De quarum nota characteriſtica, & ſi eruditi multa ſubtiliter diſputent (1), non tamen video magnum hujus quæſtionis uſum.

§.59. Ut adeò mirandum ſit Juriſconſultos quoſdam eruditos (2) negaſſe, quod quinquaginta deciſiones derogent Pandectis, quibus tamen ab aliis (3) jam abunde fuit ſatisfactum.

§.60. Quin imò in hoc Codice repetitæ prælectionis Leges Legibus refigi, & abrogari videas, cum tamen *Juſtinianus Triboniano*, *&* *Collegis* ejus mandaverit, ut Leges ſupervacuas, ſeù abrogatas circumducerent, ac tollerent. Specimen earum dedit *Wiſſembachius*. (4)

§.61.

(1) *Præc. Hopp.* C.2. §.19. *Beyer. in Pand. n.*52. Hiſtoriam harum deciſionum tradunt *Merillius in Prolegomen. Comment. ad L Deciſ. Balduinus in Juſtiniano Jo. Strauchius* Diſſert.1. *ad L Conſt. Willelm. Ludwellus* in Diſſert. *de L Deciſ.* (2) *Frantzkium*, *Struvium*, *Ludwellum*. (3) *Vid. Præcogn. ad Hopp. Cl. Thomaſii* §.21. (4) *Ad Cod. p.*5.

§.61. Uti ergo hoc modo multæ Antinomiæ in Codicem etiam repetitæ prælectionis irrepſere, ità haud dubiè, quoties *Codex Pandectis* contradicit, iis derogat.

§.62. Video equidem ab aliis cautelam adhiberi iſtam, ut videndum ſit, an non Juriſconſulti, ex quibus *Leges Pandectarum* deſumptæ ſunt, vixerint poſt *Imperatorem* iis in *Codice* contradicentem, quo pacto horum tamquam poſteriorum ſententia ſit præferenda ſententiæ Codicis. Sed non video, quo fundamento ea nitatur aſſertio.

§.63. Et ſi enim Imperatores Judices adſtrinxerint, ut ſequerentur Reſponſa Prudentum, non tamen umquam tantam dederunt Juriſconſultis *Poteſtatem Legislatoriam*, ut etiam poſſent abrogare *Conſtitutiones Imperatorum*.

§.64. Deinde Sententiæ *Juriſconſultorum*, & Sententiæ *Imperatorum* iam non valent vi ſuâ, ſed ex auctoritate, & approbatione *Juſtiniani*, qui ideò publicavit *Codicem repetitæ prælectionis*, ut *Pandectis* derogaret.

§.65. Denique ſi iſta methodus conciliandi Antinomias hoc loco adhibenda eſſet,

præberet etiam uſum in conciliandis ipſis *Pandectarum*, aut *Codicis* Antinomiis, ut videlicet *Juriſconſulti* aut *Imperatoris* poſterioris ſententia derogaret ſententiæ *Juriſconſulti*, aut *Imperatoris* prioris, quod tamen nemo dixerit.

§.*66*. Redeamus ad hiſtoriam juris. Laborat hic *Codex repetitæ prælectionis* plurimis nævis iam ſupra ad *Pandectas & Inſtitutiones* notatis, puta infauſto modo excerpendi ex ſcriptis *Imperatorum* diverſiſſimis, & ſæpe ſibi contradicentibus, multitudine operariorum, & quidem tali labori imparium, interpolatione *Tribonianicâ* intuitu Veterum Legum &c.

§.*67*. Cum ergo neque ſic multum proficeret *Juſtinianus*, ſed incertitudo Juris quotidiè augeretur, coactus fuit, *Novis conſtitutionibus* diſſenſiones & Antinomias, tum a prudentioribus detectas, vel etiam in forenſibus negotiorum argumentis emergentes, tollere, quæ ideò *Novellæ* dicuntur, ac non ſimul, ſed ſingulæ diverſis temporibus editæ, nec etiam ab ipſo *Juſtiniano* coniunctim publicatæ, ſed poſteà a Juriſconſultis, collectæ aut barbaro vocis ſignificatu *Collatæ* ſunt; unde

Col-

Collationum nomen acceperunt, de quarum variis interpretationibus, ac editionibus videantur post *Jacobum Gothofredum Præcognita Hoppiana* (1), & *Positiones Beyerianæ* (2) quæ, & de Novellarum numero quædam notabilia suppeditabunt. (3)

§.68. Præterquam verò, quod & in his Novellis nulla sit methodus, cum plura diversissima Capita sæpe uni Constitutioni fuerint inserta (cui malo voluere obviam ire (4) *Dyonisius Gothofredus*, *Pandulphus Pratejus*, & *Conradus Rittershusius*) id iterum satis ostendit miseriam emendationis Justinianeæ, quod non solum una Novella sit alteri contraria (5), adeòque haud dubiè posterior priorem abroget, sed & quod sæpè *Justinianus* abrogaverit jus, quod jamdiu desuetudine erat abolitum, & saltem ipsius incuriâ in *Pandectas* iterum relatum. (6) §.69.

(1) *Cap.2.* §.28. (2) §.75. *& seq.* (3) De Novellar. Auctoritate vidend. *Riccius in Tractatu Rapsodico n.64. Er. Mauritius de Lib. Jur. Comm. th.* 17. *Pagenstecher. in Siciliment. ad Lauterbac. Manip.* 4. *Hofmann. p.*327. *Lud. Menckens de Novellarum glossatarum, & non glossatarum Auctoritate.* (4) *Vid. Beyer. l. c.* §.86. *seq.* (5) *Beyer. l.c.* §.7. *Vidend. Hofmann.* 312. *& seq.* (6) Exemplum sit *in Leg. Fusia Caninia.* Plura suppeditat Balduini Justinianus.

§. 69. Ut taceam ineptientes Prologos, & Epilogos Conſtitutionum, ac ratiocinia impertinentia jam a *Conſtantini* temporibus, Clero ad adminiſtrandum admiſſo, prudentiam Legislatoriam commaculantia, tædioſa ibidem verba, ac tautologias valdè obſcurantes *Imperatoris* mentem, & Cruces figentes Interpretibus, quibus ſi ullæ Anteceſſorum, & Succeſſorum, certè *Juſtinianeæ Conſtitutiones* repletæ ſunt. (1)

MO-

(1) Exemplo eſſe poteſt *Nov.* 115. *&* *Nov.* 118. Æquum verò Judicium de Juſtinianea Collectione ſit, ſi dicamus, quod ea Juriſprudentiæ Romanæ erat conditio, ut non ex Fragmentis veterum tot mala ſanari potuerint. Planè non cohærebat Jus Romanum, ſed in ejus emendatione, attendenda plurimum erat Principiorum connexio cum concluſionibus. Si *Juſtinianus*, ejuſque Conſiliarii genuinâ fuiſſent inſtructi Legislatoriâ prudentiâ, de redigenda in Artem Juriſprudentia meliori ſucceſſu cogitaſſent, neque Corpus Juris tam miſerè conſarcinaſſent; ubique enim videas veterum Juriſconſultorum fragmenta diſperſa, quæ ſuis ſedibus mota non eamdem præſeferunt ſignificationem: Ea quidem aliaque conſimilia *Thommaſianum* aſſertum confirmant, non omninò capaces fuiſſe Juris noſtri Architectos, ac proindè ſumma doctrina neceſſaria eſt Legum Romanarum interpretationi, utpote quâ ſolâ multiplices defectus ſuppleri poſſunt.

MONITUM

De Thomasiana Delineatione.

SI minus adcuratus ideo alicui aureus libellus videatur, quod brevis sit, nec tanto allegationum apparatu onustus incedat; meminisse debet, Delineationem scripsisse *Thomasium*, cui non conveniunt tot notarum, atque allegationum laciniæ. Si cui tamen hic Libellus sitim moverit, ut doctrinas breviter hic signatas distinctius, fusiusque explicatas videre gestiat, ei reliqua Auctoris opera abunde facient. Primos paragraphos 41. egregiè illustrant libri duo *De Nævis Jurisprudentiæ Antejustinianeæ*. Quæ de Nævis ipsius Juris Justinianei observantur a §.42. ad §.68. ea conferenda sunt cum *Præfatione* illius libris *de Nævis Jurisprudentiæ Antej.* præmissa. Quæ attingit de Clero Prudentiam Legislatoriam turbante, fusè explicat *in Cautelis Juris Ecclesiastici*, & in egregiis illis *Notis ad Lancellottum.*

tum. Quæ verò ad diffuſam Juris Romani Hiſtoriam pertinent, ex *Hofmanno*, *Struvio*, ceteriſque Hiſtoriæ Juris ſcriptoribus addiſcere quiſque poteſt, quæ ſanè aptius percipiuntur, ſi eorum ſtudium *Thommaſianæ Delineationis* lectio antecesserit, ex qua, quid in iis evolendis cavendum ſit, perſpicuè docemur.

BUR. GOTT. STRVVI

BIBLIOTHECA JURIS SELECTISSIMA

CUM NOTIS HEN. CONTELMANNI

Ubi præstantiora Jurisconsultorum Opera referuntur.

EDITIO QUINTA.

GOT. STRUVII BIBLIOTHECA JURIS SELECTISSIMA.

§. I.

Electiorem quidem bibliothecam dispoſuimus, ſed etiam iſta adhuc ſelectu indiget. Tanta enim copia eſt librorum juris, ut difficile omnino ſit eam viam ingredienti, ſeligere quos in quavis parte ſequatur ductores [1]. Fundamentum juriſprudentiæ ſapientiam divinam eſſe, ne- *Fontes juriſprudentiæ in Scriptura Sacra.*

A

(1) Librorum Juridicorum numerus excrevit adeo, ut perplura volumina ſint jam neceſſaria ad referendum uniuſcujuſque titulum. Habemus *Inſtructorium Forenſe Celeberrimi Lynckeri* = *Notitiam Auctorum Juridicorum Georgi Beyeri* = *Freymonii Elenchum* = *Draudii Bibliothecam* = *Claſſicam*

nemo forsan denegabit. Ad hanc viam parat SACRA SCRIPTURA, cujus lectio adsidua commendanda est juris studioso. Commentatorem meliorem non habemus quam Spiritum Sanctum, qui ardentibus precibus nostris instigatus, verum intellectum cordibus hominum instillat. Addi potest JO. ARNDII *Christianismus*, qui inter asceticos præcipuus, & qua ratione ex statu nostro corrupto progrediamur ad fiduciam evangelicam christiano homini tantum necessariam, solide docet. Idem dicendum de JO. FRANCISCI BUDDEI *Institutionibus Theologiæ Moralis*, quæ prodierunt *Lipsiæ* 1711. 4. Opus ad promovendam pietatem non fucatam adprime commendandum. Idem in tres partes distinctum est, quarum prima, *Theologiæ Moralis* strictius ita dictæ nomine insignita, actiones regenitorum expendit; altera, quæ *Jurisprudentia divina* audit, officia hominis regeniti ex legibus di-

cam Librorum Juridicorum = *Symonis Pauli Bibliothecam Juridicam* = *Martini Lipenii Bibliothecam* = *Augustini Fontanæ Amphitheatrum Legale* & quæ sunt alia eruditorum Virorum Opera titulos dumtaxat librorum præseferentia.

divinis manantia tradit; Tertia vero, quæ eſt *de Prudentia Chriſtiana & Theologica*, prout prudenter pericula, quibus circumſepti ſumus, declinare, incommoda, quæ rectum in vita Chriſtiana curſum, impedire queant, ſuperare, & mediis legitimis finem optimum ubique obtinere poſſimus, demonſtrat. Nec male adduntur JOACHIMI JUSTI BREITHAVPTI *theſes credendorum atque agendorum fundamentales*, *Halæ* 1700. 8. editæ, quibus & theticæ & moralis Theologiæ fundamenta præſcribuntur [1].

§. II.

Sic per pietatem bene præparato animo, philoſophiam adgrediatur juris ſtudioſus, qui in diſciplina rationali (2) com- *Philoſophiæ ſtudioſis juris neceſſaria.*

(1) Adpoſite Struvius ad ſua principia ſcientiam noſtram revocavit, quæ quum in æqui bonique notionibus contineatur, neceſſarium maxime eſt ut ſolide conſtituantur principia cum naturalis, tum revelatæ Theologiæ ad Juriſprudentiam conſtituendam. Juverit inde Juris Studioſo per compendium aliquod Theologiæ operam dediſſe.

(2) Philoſophia rationali carere nequit Studioſus Juris. Duo præprimis bona exinde fluunt, quod

commendatam potissimum habeat CHRISTIANI THOMASII *introductionem in logicam*, cum ejusdem *praxi*, Ejusdemque *introductionem ad Philosophiam aulicam*. Hæc enim scripta veritates incognitas melius docent detegere, ideoque ad jura certius adplicantur quam barbari isti termini Aristotelici & Stahlii quæstiones, licet & hæ a variis commendentur. Neque enim tam syllogismis res de jure controversas defendimus, vel decidimus, sed facti, juris & æquitatis rationibus. Huc facit *Discours sur l'origine de la poësie, sur son usage & sur le bon gout. Par le Sieur* FRAIN du TREMBLAY *de l'Academie Royale d'Angers, a Paris* 1713. 12. cujus operis parte inprimis

quod præjudicatæ avverruncantur opiniones, & quod apta, solidaque methodo uti discimus. De Scriptoribus Philosophiæ Naturalis conf. *VVossius de Natura & Const. Logices* = *Rapinus Reflexions sur la Logique* = *Reimannus in Kalendario Critico-Historico Logicæ* = *Buddeus in Præfat. ad Versionem Latinam artis cogitandi* = *Sybrius Hist. Logicæ* = *VValchius Histor. Logicæ, quæ extat Parergor. Acad. p.*451. Juvenibus vero commendassem ego *Lockii magnum Opus de Humano Intellectu* = *Rudigeri* = *Arnaldi* = *Clerici* = *Schirnausenii labores*.

mis ultima, modus docetur, qua ratione de aliorum operibus atque scriptis rectum judicium formari queat, & in quonam illud consistat; quod scire studiosi cujusvis maxime interest. Metaphysicam scholasticis relinquimus: saniora jureconsultis [1]. Physicae disciplinae diutius non est inhaerendum, in eo tamen utilitatem habet, ut naevos istos, quos veteres Icti, secuti Hippocratem aliosque, commiserunt, eo melius adgnoscamus (2). Suffi-

(1) Scientia isthaec nobilissima fundamentum merito reputatur Jurisprudentiae. Demonstrationes existentiae Divinae & Animae humanae determinant Justi injustique cognitionem. Non hic recenseam *Derhamii* = *Leibnitii* = *Clarckii* = *Mallebranchii*, aliorumque opera immortalia, dum heic adponam, qui de Metaphysicae Historia scripserunt, *Chr. Thomasium* -- *Buddeum in Annotat. ad Part.IV. Phil. Instr. p.451.* -- *Reimannum Hist. Liter. German. vol.2. pag.159. vol.3. p.117.* = *Junckerum in Lineis primis Eruditionis p.71.* = *Holmannum in Prolegomen. Philosophiae primae* =.

(2) Catenarum modo scientiae omnes miro quodam ordine inter se cohaerent. Jurisprudentiae sic adjumento esse possunt eae etiam disciplinae, quae longius distare videntur. Rerum Physicarum ignorantia horrendum in modum deturpavit Ju-

Sufficere nobis poteſt JOANNIS CLERICI *phyſica*, *ſive de rebus corporeis libri*

Juris Doctrinam, quum ex craſſiori Juriſconſultorum fluxerit imperitia, quod ii de Magia, de Sortilegiis, & ejuſmodi quæſtionibus non diſputaverint tantum, ſed & crudeliſſimas pœnas conſtituendas curaverint; quæ quidem omnia inſequentium temporum cultura demonſtravit, & in rem afferri poſſunt *Tartarottus*, *Maffejus*, aliique viri præſtantiſſimi. Ita quidem diſputatum in Jure eſt: An liceat migrare conductis domibus, quum eædem nocturnis imaginibus infeſtentur: Ita univerſa Juriſprudentia caſibus opprimebatur ridiculis, ac plane futilibus quæſtionibus, quæ, adveniente poſthac luce, evanuerunt. Unde ex variis Phyſicis obſervationibus immutatum eſt in aliqua parte Jus noſtrum; quidquid ex. gr. dicebatur antiquitus *de confuſione metallorum*, detecta methodo ſeparationum amplius non obtinet Confer. *Homberg. de ſeparatione Auri memor. de l'Academie* 1713. = *Stahl in Vitulo aureo*, & ita porrò dicatur de rebus conſimilibus. Qui rerum Phyſicarum periti ſunt valde proficiunt ex Actis Academiarum *Pariſienſis* = *Uſpalienſis* = *Biterrenſis* = *Stokolmienſis* = *Londinenſis* = *Berolinenſis* = *Petropolitanæ* = *Bononienſis*, atque aliis plane innumeris Doctiſſimorum Hominum obſervatis; Juveni autem Juris ſtudioſo legiſſe ſufficiat *Phyſices* Elementa confecta a Cl. *Muſchenbroekio*, cui addi poteſt commoditatis *dumtaxat* gratiâ

Pars

bri V. Amstelodami 1698. 8. Idem dicendum etiam de medicina (1). Idem dicendum

Pars Physica immensi illius, & doctissimi Operis *Enciclopedici*, quod *Parisiis* prodit, aut si mavis *Dictionarium Physicum* gallicè scriptum, recusum nunc *Lucæ* an. 1761.

(1) Medicinæ cognitio plurimum in Jurisprudentia valet, quamvis imperitis rabulis, & quibusdam è trivio medicis contrarium videatur; sed qui melius aptiusque rem introspexerit, connexionem maximam intercedere fatebitur. Videmus sæpe Jurisconsultos Veteres passim quæstiones medicas recepisse atque exagitasse. Nihil hic referam de Hebræis, de Ægyptiis, Græcisque, inter quos Jurisperitis de *Virginitate*, de *Adulteriis*, de *Vulneribus* judicandis cura erat demandata: De Romanis illud advertere juverit: innumeras adeo quæstiones Medicas Physicasque reperiri in corpore Juris, ut pudeat quidem sensatum quemlibet hæsitare de clarissima veritate. Et revera Juris Criminalis cognitio peculiari quodam modo sibi vindicat *Medicinæ* notitiam, aut saltem *Pathologiæ*. Constitutio Criminalis *Caroli V.* mirificè illud comprobat, & demonstrant uberrime tot tractatus Juridico-medici, & tot quæstiones non alia ratione tractandæ; ut *Thomæ Rheinesii Schola Juris Consultorum Medica* = *Paul. Zachiæ Quæstiones Medico Legales* = *Andreæ Ottomari Goelicke Historia Literaria Scriptorum, qui medicinam Forensem illustrarunt* -- *Irenicum Numæ*

dum erit de Mathesi, quæ ingenium acuit (1), in qua commendanda est JOANNIS

mæ Pompilii cum Hyppocrate. Lipsiæ 1689. = *Jo. Schifman Corpus Juris Medicorum. Ven.* 1679. = *Panc. VVolf. Cogitationes Medico-Legales* = *Bernardi Valentini Pandectæ Medico-Legales Francof.*1701. *Euseb. Ricther Digesta Medica Giess.* 1729. = *VVendelini Bietsch Hippocrates Justinianeus, seu Nexus inter medicinam & Jurisprudentiam* = *Gottlieb Budæi Collectanea Medico-Chirurgica Practica & Forensia* = *Schacker de Jurisconsulto Medico Lipsiæ* 1737. = *Henr. Kesselring de Jurisprudentiæ medicæ... ratione Amstelod.* 1734. = *Schuster Themata ad Medicinam & Jurisprudentiam spectantia* = ut alios plurimos silentio transiliam Scriptores de rebus peculiaribus Medico-Forensibus agentes, quos larga manu adnotavit *in Notis ad Boerhavium de Studiis Medicis Vir*, & nostra & futuris ætatibus celeberrimus *Albertus Hallerus*.

(1) Mathematicæ disciplinæ non tantum necessariæ sunt ad formanda Juvenum ingenia, unde in veritate inquirenda, aut dignoscenda acutius, subtiliusque cernant, verum etiam ex ea ratione, quod multiplex sit in jure rerum Mathematicarum usus, ex cujus defectu, aut portentosa succrescit errorum seges, aut imperitæ Legulejorum plebeculæ palpum obtrudit misera illa nebulonum turba, qui tamquam periti advocantur, & quibus aut fallere volupe est, aut falli propè necessarium. Non autem is ego sum qui pu-

NIS CHRISTOPHORI STURMII *Matheſis Juvenilis*; in qua facillima metho-
B do-

putem, *Nevvtonos*, *Bernoullios*, *Leibnitios* ad Juriſprudentiam accedere oportere, ſed firmam tueor opinionem, in utraque Matheſeos parte expedire ut Juvenes exerceantur: inde illorum ingenium 1. faciliora poſthac exactius percipit, difficiliora ſubtilius; 2. & veritati adſuetum non patitur fallaci ratiocinio decipi; 3. Hinc meditatione, & rerum abſtractarum contemplatione firmiter conſtitutum, neque volitat, neque imaginationis fluctibus rapitur, ſed ſiſtitur in re, & ſolida quæque inveſtigat. 4. Unde etiam veritati adſueſcit, & methodo perſpicue veritatem explanandi adhæret fortius. Neque hic porro utilitas verſatur ſolummodo. Multa ſunt in jure noſtro, quæ Matheſeos cognitionem quamdam deſiderant, ut ea quæ mathematicè, & juridicè proponit *Jac. Bernoullius Opp. T.1. n.7. Prop.87. ubi de permutatione agit, uti etiam ſub num.17. Th.* 20. *pag.* 221. = De Pactis dotalibus agit *Th.21. pag.222.* = *Jo. itidem Bernoullius plura* ſuis in operibus huc ſpectantia refert, *ut in Tom.1. n.84. pag.453. & Tom.IV. n.154. pag.28. ed. Genev.* = *Chriſt. Hugenii Tractatus de ratiociniis in ludo aleæ*, ut pariter quæ de ſortibus habent *Bernoullii Fratres, Dn. de Montmort* = *Celeber. Alb. Euler Hiſtoir. de l'Academie Royale des Sciences de Berlin T.VII. pag.* 254. perplurimas quæſtiones in Jure ſolvunt: = *Cl. Hoffmannus De Nova methodo In-*

ten

do utitur. Juſtius tamen erit, ſi quis vivam Doctoris vocem ſequatur: utraque enim

*tertiſurium calculandi Dreſdæ an.*1731. ſatis aptam poſuit Diſſertationem. Mathematicum ſimul & Juridicum Argumentum agitavit Vir illuſtris in *Oeconomia Politica* =, id quod præſtitit etiam *Bulfingerus* = *Hinc Celeberrim. G.G. Leibnitius* propoſuit in actis Lipſienſibus Menſ. April. 1736. *Exercitationem Mathematico-Juridicam de vera Dominii directi in Emphytheuticis prædiis æſtimatione.* Propoſuit etiam in *actis Lipſ. an.*1752. *Methodum Vitalitiorum*. Proportionum conſideratio in omnibus contractibus locum habet, ubi de læſione agi poteſt, ac mediocris proportionum ſcientia efficit, ut ridiculus tollatur error interpretum in diſcutienda proportione Geometrica, & Arithmetica, quam proportionum diſcuſſionem ferè nullius eſſe monumenti in Juriſprudentia præ ceteris demonſtravit *Ill. Hen. de Coccei. Tom.* 2. *ſuarum diſſertationum*. Flumina & aquarum ſpatia quæſtiones identidem ſuſcitant, quibus dirimendis ſi Juriſconſultus Mathematicis poſſit carere cognitionibus oſtendat *Bartolus in tractatu de Flumine aut in Tiberiade*. Theoriæ reſiſtentiæ ſolidorum locum habent, quatenus diſputatur continuo de ponderibus alienis ruinæ cauſam dantibus. Servitutes Luminum, aliæque ejuſdem generis, Juridico-Mathematicam cognitionem poſtulant. An non finium regundorum controverſiæ, prædiorum diviſiones utramque diſciplinam efflagitant?

Ste-

enim disciplina vel demonstrationibus, vel experimentis nititur, in quibus vox Praeceptoris melius praeit.

Stereometria quatenus in Jure locum habeat ostendit etiam *Cel. VVolfius Elem. Geom. Cap.6.* Neque hic ego amplius aut de Societatibus edisseram, aut de Cambiis, & praesertim Maritimis loquar, quum abunde jam demonstraverim, Mathematicas disciplinas necessarias & utiles esse Juris studioso; quam in rem conferendi sunt *Beckius & Oettingrus in Scriptis de Jure Limitum = Riggerus in Dissertatione de Geometria Practica = Vogt de Arithmetica Juridica = Chr. Sturmius in Dissert. de Molendinis, & Chr. Thomasius in Cautel. circa Juris. XI.* 10. *& Jo. Frid. Polac in Tractatu Germanice scripto de Mathematica Forensi.* Nihili autem facienda sunt quae contra hasce veritates protulit *Dagenerus in Meditationibus Academicis Lipsiae* 1737. Ea siquidem quae adversus *Sorbicrium* protulit *Ferd. Comes Ernestus ab Herbestein in Erotemate Politico-Philologico* mirè huc adcommodari possunt. In rem conferri debet *Bordelonius dans le Caracteres Naturel. des Hom. Dial.*27. Quapropter studiosus Juris Euclidis Elementa, hinc sectiones Conicas, & rem mechanicam addiscat; id quod aptissime egerit si aut *Andreae Tacquet Elementa*, quae *VVhistonus* edidit, aut *Pardiessi*, aut *Lamii*, aut *Guid. Grandii*, aliorumque doctissimorum virorum scripta legat: dein-

§. III.

Philosophia Moralis maxime necessaria.

Moralis potissimum disciplina juris studiosorum animos occupare debet (1), in

deinde Analysin attingat etiam; id quod cito faciet si aut *Crouzatii*, aut *Clairautii*, aut *Agnesiæ* Analisticas institutiones percurrat.

(1) Probitatis & Jurisprudentiæ arctissimum esse vinculum probe noscunt qui utriusque scientiæ terminos norint; una alteram ita adjuvat, ut vix quidem separari possint: Inde videmus Jurisconsultos tanta probitate, & morum simplicitate vixisse, ut illud videatur Jurisprudentiæ munus esse, quod Homines reddat integros, scelerisque puros. Et revera morum Philosophia in Jurisprudentia proprium quodammodo domicilium sibi constituit, quum undique resonent Jurisprudentum placita, quæ rationem, æquitatemque mirifice exprimunt. Itaque Juris studiosus Philosophiæ morum sedulo incumbat, multumque proficere poterit ex lectione *Disciplinarum moralium omnium Cl. Gottlieb Canzii ed. Francof. & Lipf.* 1752. aliorumque memoratorum *a Cl. Gundlingio in Hist. Philos. moralis, a Cl. Stollio in Hist. lit. Part.*3. *a Paschio in Invent. Novo-antiq. Reimann. l. c.* Præter *Christophori Becmanni lineas doctrinæ moralis* valde commendo Juvenibus *Philosophiam Moralem Franc. Hutcheson ed. Roterodami* 1745.

in qua non inutilis eſt JOANNIS SCHILTERI *manuductio philoſophiæ moralis ad veram ac ſimulatam juriſprudentiam*, *Ienæ* 1676. 8. in qua rationem, quomodo fundamenta juris civilis ex principiis æquitatis petantur, demonſtrat. Addi poſſunt JOANNIS FRANCISCI BUDDEI *elementa philoſophiæ practicæ*, quibus non ethicam ſolum, ſed alias etiam philoſophiæ practicæ partes illuſtrat egregie. Prodierunt ex iterata editione *Halæ* 1703. 8. & CHRISTIANI THOMASII *Sitten-Lehre*. Proderit quoque haut parum ſtudioſo juris, ſi philoſophiæ moralis ethnicæ ſolidam cognitionem ſibi comparet; hac enim ratione eo facilius leges, quæ ex ejuſdem ſcitis defluxerunt, intelligere poterit, ex hoc capite merito laudamus M. GOTTLIEB STOLLENS *Hiſtorie der heydniſchen Morale*, *Iena* 1714. 4. qua Barbaricæ, Græcæ & Romanæ Moralis doctrinæ hiſtoriam, ex genuinis fontibus deducit; facillimaque methodo idiomate Germanico, ſingula eo ſpectantia ſolide illuſtrat (1).

§.IV.

(1) In rem faceret præſertim *Lipſius in Manuductione ad Philoſophiam Stoicam*, atque, ut ceteros

§. IV.

Philosophia juris naturæ.

Huic subnectenda est naturalis jurisprudentia [1], in qua præter BUDDEUM modo laudatum, optimi sunt SAMUEL PUFFENDORFFIUS in elegantissimo tractatu *de officio hominis & ci-*

ros sileam, *Cl. Bruckerus in prioribus voluminibus Historiæ Philosophicæ.*

(1) De nominibus heic non disputo: Illud certum maneat quod Cl. Auctor affirmat *Pufendorffium* illustrasse Jus Naturæ, *Grotium* vero Jus Gentium, nempe quod Gentium moribus inductum est, ut præ ceteris notat *Ampl. Bynckershockius Quæst. Jur. Publ. lib.1. Cap.2. p.8.* = *Pufendorffii* libellus a Cl. Auctore laudatus mirifici esse so[illegible] usus. Jungendæ illi sunt binæ *Leibnitii Dissertationes*, quibus respondit *Barbeyracius*. = *Holmanni* Institutiones Juris Naturalis simplices sunt, & Juvenum ingenio satis aptæ. = *Koehleri* itidem non displiceant *Specimina ed. an.*1738. = *Schierschmidii an.* 1742. *prodierunt Institutiones Juris Naturæ,* & quammaxime commendandæ sunt, = uti etiam *Fleyscheri Institutiones Juris Naturæ,* = necnon *Nic. Hyeron. Gundlingii Jus Naturæ & Gentium,* = *& Jo. Georg. VVagneri Fundamenta Juris Naturalis & Gentium. Halæ Magdeg.*1750. = Maximo etiam pretio habenda

quæ

civis, qui prodiit *Hamburgi* 1695. 12. qui non solum statum hominis naturalem, sed

quæ Vir Cl. *Comes Carolus de Colloredo* disputanda proposuit *Elementa Juris Gentium*, Præside *Jo. Adam. Ickstatt* 1740. = *Henr. Coccejus* habetur Juris Naturalis Scientiæ Instaurator; ut pariter maximi facienda *Dissertatio XII. ad Grotium Samuelis* Filii, in qua latissimè Jus positivum Romanum ad Jura Naturæ revocat; cui quidem fini inservit etiam *Danielis Netteblant Systema Elementare Universale &c. Hal. Magd.* 1749. & voluminosum *Domatii* Opus, quod cum variis accessionibus & notis *Hericourtii*, *Bouchevretii*, *Berroyerii*, & *Chevalierii* prodiit *Parisiis an.* 1756. Postquam autem Juris studiosus compendium aliquod sibi comparaverit atque digesserit, necessaria illi est lectio *Hobbesii de Cive*, cui præsto sint remedia abundè petenda ex *Cumberlandio De Legibus Naturalibus*, quod aureum opus gallicâ versione explanavit, notisque auxit laboriosus *Barbeyracius*. = *VVolfii* immensa volumina nemini ad palatum sunt, sed potius leguntur: *Principes du Droit de la Nature & des Gens Extrait du grand Ouvrage Latin. de Mr. de VVolff par Mr. Formey A Amsterdam* 1758. Quod Compendium *VVolffianum* mihi arridet magis, quam magni operis Synopsis confecta ab ipsomet *VVolfio*. Juvenibus etiam maxime commendanda sunt Opera, quæ huc referuntur *VVelthuisii*, ut pariter *Moshemii Dissertatio de Justi & honesti natura*

sed etiam civilem & diversos respectus aliorum considerat. Cui addimus *de jure naturæ & gentium libros VIII.* in quo quæstiones in jure naturæ controversas, & singula latius exponit. Bina hæc opera utilissimo instituto in Gallicum sermonem transtulit JOANNES BARBEYRACIUS, additis ubique doctissimis adnotationibus (1). CHRISTIANUS THOMA-

ra, quæ habetur in calce *Systematis Intellectualis Rad. Cudvvortii ex Ed. ipsius Moshemii*. Multum etiam confert Juris studioso Opus *Cl. Goguetii* (quem jam defunctum dolemus) *De Origine Legum & Artium &c. Parisiis* 1759. *Lucæ* 1760. Non mediocris autem usus erit *Cl. Martini Hubner Specimen Historiæ Juris Naturalis, quod edid. Londini* 2. *Vol.* 8. *an.* 1758.

(1) Non denegandum certe Pufendorffio est ingenium satis capax, sed non tanti faciendum ut Juris naturalis Instaurator habeatur: In aliorum opinione potius, quam in propria conscientia naturam hominis quærit, dominiumque tribuit intellectui supra voluntatem; ac etiam eo devenit, ut omnium hominum unam eamdem esse naturam existimaverit, unde multoties moralia naturalibus opposuit. Indigesta ubique est eruditio, & quæ nauseam moveat. Ex editione autem Barbeyracii, ubi auctorum loca in notis trans-

MASIUS *in Institutionibus jurisprudentiæ divinæ*, hypotheses Pufendorffii explicat, & legum naturalium rationem declarat, ita ut scriptum hoc merito commendandum sit omnibus veræ jurisprudentiæ studiosis. Addi possunt Ejusdem *Fundamenta Juris Naturæ & Gentium ex sensu Communi deducta, in quibus ubique secernuntur Principia Honesti, Justi ac Decori, cum adiuncta emendatione ad ista Fundamenta, Halæ* 1705. 4. quæ cum brevibus thesibus exposita, fidum requirunt ductorem, explicatoremque. Subjectum *Specimen Jurisprudentiæ Judicialis ex Jure Naturæ & Gentium* exhibitum in exemplis de variis Gentium negotiis & controversiis, *Halæ* 1706. 4. *& Jureconsultorum prudentia consultatoria, Halæ* 1705. 4. Addi possunt ejusdem *Cautelæ circa Jurisprudentiam*, quibus ut nævos & præparatoria juris comprehendit, &

 qui-

transferuntur, omninò legendus est Pufendorffius; cujus operis laus non exigua esse debet, uti videre est apud *Stollium Hist. Litt. T.*3. *Cap.*2. §.11. *pag.*638. *Fabricium Hist. Bibl. suæ. T.IV. pag.*131. *Reimann. Hist. Litt. German. T.VI. pag.*41. aliosque in *Bibl. Jur. Imperantium*.

quibus subsidiis Jurisprudentiæ Studiosus instructus esse debeat, declarat.

§. V.

Jus Gentium.

Jus Gentium succedit, in quo meliorem non habemus HUGONE GROTIO, qui vel cum notis ad textum accommodatis JOANNIS FRIDERICI GRONOVII, *Amstelodami* 1680. 4. legendus, quas suæ quoque editioni inseruit atque proprias adiecit GERHARDUS van der MUELEN, *Ultrajecti* 1696. *f.* vel cum commentario JO. TESMARI & ULRICI OBRECHTI, *Francofurti* 1690. *f.* Reliqui enim eam fidem non habent. Addi tamen potest JOANNIS GEORGII KULPISII *Collegium Grotianum*, quod ad Grotii lectionem viam parat (1).

§. VI.

(1) Dum Galliæ moraretur Magnus *Grotius Peireschii* suasionibus motus opus immortale confecit, quod in Juris naturalis & Gentium studio primas tenet. Pluribus brevi tempore editionibus & variis idiomatibus recusum eam Reip. Literariæ lucem attulit qualis ab uno Grotio sperari dumtaxat poterat. *Conf. Bibl. Grotian. Schuzii ed. an.* 1707. *cum præf. Chr. Thomasii.* Primus, qui nobis Grotium auxerit, fuit *Jo. a Fel-*

§. VI.

Exinde progressus fieri debet ad pragmaticam, sive politicam disciplinam, in *Politica.*

C 2

Felden, a cujus censuris Grotium liberare sategit *Theod. Gransvvichelius* = *Henr. Boeclerus* deinde primus fuit qui publicè Grotium praelegerit: Ejus notæ *editæ an.* 1663. magni faciendæ non sunt, ut sub nomine *Sarcmasii* ostendit doctus *Sam. Schurzfleischius* = *Gas. Zyeglerus* notas breves & satis adcommodatas adjiecit. = *Hen. Henningesius* in prima licet Juventute ann. 1673. notis auxit Grotium doctis & eruditis = *Jo. Adam Osiander Theologus* Tubinganus in Grotium commentaria scripsit, ut eumdem reprehenderet in rebus Theologicis. Longum esset singulos enumerare titulos, sufficiant nomina, ut *Georgius Symon* = *Valentinus Veltemius* = *God.Spineus* = *Jo. VVolfangus Jegerus* = *Chrisofridus VVectlerus* = *Cyriacus Lentulus* = *Justus Christoph. Bohemerus* aliique nonnulli. Grotium verò mirificè illustravit *Barbeyracius*, quum gallicè verterit notisque auxerit saluberrimis. Omnium verò omnes labores vicit *Samuelis Lib. Bar. de Cocceii* diligentia, qui Paternas in Grotium notas junxit propriis, atque ipsis etiam *Grotii notis*, *uti & Gronovii & Barbeyracii*, Volumina IV. ex ed. Lausannensi an. 1751. exinde conficiens. Scripsit insuper Vir doctissimus *Intro-*

in qua non incongruum erit scriptores præcipuos nosse (1). Ad hos autem cognoscendos facit HERMANNUS CONRINGIUS in dissertationibus politicis *de philo-*

troductionem ad Henrici de Cocceii Grotium illustratum satis voluminosam ed. itidem *Lausan.* 1751. Quæ sanè omnia mentito editionis loco prodierunt etiam Venetiis = Ad Grotium inlustrandum maximè conducunt Grotiani Operis Epithomatores, nempe *Kulpisius*, *Vitriarius*, *Schefferus*; uti ad Grotii intelligentiam spectant *Paulini Olivecrantii Tabulæ Synopticæ*. *V.d. Stoll. l. c. T. 3. Cap.2. §.6. p.631. Witte Memor. Philos. p.554. Loüis Aubery du Maurier Memoires pour servir a l' Histoire de Hollande. Observat. Hallens. T. 7. p.330. Jo. Fabric. Hist. Bibl. suæ T.1. p.316. Le Vassor Hist. Ludov. XIII. l.12. p.43.*

I.

(1) Antiquorum primus qui prudentiam Civilem excoluit fuit *Socrates*, teste *Cicerone*: ante hunc esset nominandus *Ocellus Lucanus*, sed est *Liber* πολιτικῆς ejus suppostititius. Socratis Philosophiam *Plato* conscripsit, quod Platonis opus est duplex: *Libri X. de Republica & Libri XII. de legibus*. Alterum ex antiquitate præcipuum opus politicum est *Aristotelis*, de quo supersunt libri VII. seu potius VIII. librorum fragmenta, de quibus videnda est *Conringii Introductio*. Valde impari ingenio *duos Libros Politicorum* græcè scriptos

losophia civili ejusque optimis ac præcipuis scriptoribus, *Helmstadti* 1673. 4. & GABRIELIS NAUDÆI *Bibliographia politica* sæpius edita, cujus editio est optima, quam procuravit AUGUSTUS BUCHNE-

---

ptos adjecit *Cyriacus Strozza*. = *Paraphrasis Ant. Scaini* Itali eruditissima est, ex qua suam excripsit *Dan. Heinsius*. = Inter ceteros Politicorum Aristotelis Interpretes eminent *Donatus Acciaioli* = *Petrus Victorius* = *Michael Piccartus* = *Le Roy* = Ingentia volumina *Zuvingeri* sunt Scholæ, quam vitæ aptiora. = *Genesii Sepulvedæ* Adnotationes celebriores sunt fortè quam accuratiores. Post quædam *Plutarchi* & omnia *Taciti* Opera commendandi sunt *Ciceronis Libri de Officiis*, quatenus aliqua continent huc maximè spectantia. *Tucididis & Polybii* Lectio utilissima erit Politices studioso.

2.

Consilia autem de studio Politico complura extant, ut *Coleri Epistola de studio Politico*, & quæ *Herm. Conringius* in *Propoliticis* habet. Jungenda est *Gabrielis Naudæi Bibliographia Politica & Bibliotheca Juris Imperantium* in ea parte quæ huc pertinet.

3.

Constat duas esse vias, unam præceptorum, alteram exemplorum. Laudandæ *Arnisæi* = *Keckermanni* = *Timpleri* = *Cellarii* = *Hornii* = *Besoldi* = *Scomborneri* = *VVendelini* = *Sagyttarii* Institu-

NERUS, *Witteberga* 1686. 12. Hiſce haut male jungitur JOANNIS ANDREÆ BOSII *diſſertatio iſagogica de comparanda prudentia civili*, quæ cura GEORGII SCHUBARTHI prodiit *Jenæ* 1698. 8. &

non

tutiones Politicæ; ſed horum lectione carere poteſt Politices Studioſus. *Althuſius* utilis eſſe poteſt propter plura ex Jure Civili, ſed mirandum quod adeo laudetur opus, quum tanta contineat, quæ non ſunt laudanda.. *Dilherri* Synopſis Politicorum maximè ob brevitatem commendabilis eſt. *Lipſii* Sapientiam in ſuis Politicorum libris magnopere ſuſpiciunt Viri eruditi. *Cl. Burlamaquii* = ac *Cl. Holmanni* Juris Politici Inſtitutiones aliis omnibus palmam præripuerunt.

4.

Majora opera ſcripſere *Bodinus* & *Tholoſanus*. Ille ſummum ſcripſit Opus, ſed vix utiliter niſi ab iis legitur, qui non intelligere tantùm, ſed judicare res politicas norunt. *Albergatus* adverſus Bodini Opus pœnitenda multa ſcripſit. *Tholoſanum* illud commendat quod profuerit habere aliquem quaſi Theſaurum Politicorum Scriptorum = *Arniſæi* Opus de *Jure majeſtatis* bona multa, confuſa omnia continet = *Chriſtophori Becmanni Medulla Politica* = *Ammirati Diſſertationes in Tacitum* = *Piccarti* = *Virdungi* = *Berneggeri Quæſtiones in Tacitum* = *Gruteri diſcurſus*

ſus

non ſolum ad ipſam politicam introducit, ſed etiam hiſtorici qua ratione ad ſtatum politicum accommodentur, docet. Recentior eſt CAROLI ARNDII *Bibliotheca politico-Heraldica ſcelecta*, Ro-

ſto-

ſus = *Laurentii Mellieti Diſcours Politiques ſur Tacite*. *Roven* 1633. = *Melchioris Junii* = *Jo. Gerardi* aliorumque ſyſtemata & volumina exigui uſus ſunt, & ad ornatum & confuſionem potius quam ad ſoliditatem comparantur = *Paulus Paruta* Nobiliſſimus, licet aliquando verboſus ſcriptor rerum politicarum = *Trajanus Boccalinus* in Obſervationibus ad Tacitum ſæpè Judicia non laudanda profert, ſed cum notis *Eq. Ludovici Du-May. ed. Caſt.* 1678. ſatis commendandus eſt = *Nic. Machiavellus* ingenium, acumen, ſollertiam, diligentiam rei Politicæ ſtudiis extendendis attulit. Antiquorum lectio non levis & ſuperficiaria, ſed profunda & ſolidiſſima illius ſcriptis fundamenta ſubſtruxit. Macchiavelli Opera hæc ſunt *Hiſtoria Florentina* = *Princeps* = *In Liviium* = *Ars militaris* = *Vita Caſtruccii* = *Diſcurſus pro reformanda Rep. Florentina*, aliaque perpauca feſtivi & ludicri argumenti. *In Opere ad Livium* agit de Republica, & de modis conſervandæ Democratiæ, ubi ſæpiſſimè contra Tyrannos inſurgit, & cane pejus & angue deteſtabiliores, vilioreſque diris devovet. In ſuo *Principe* autem Vir Florentinæ Reip. ubique favens, & Mediceis inſen-

ſtochi 1705. 8. qua potiores civilis doctrinæ Scriptores prolixe ſatis examinat. In ipſa doctrina, præter HUGONEM GROTIUM, eundemque patrem Politicorum, atque BUDDEUM commendandæ

ſenſiſſimus Tyrannum inſtituit, arteſque Tyrannicas omnes, latè proponit: Scilicet, ut credidit acutiſſimus *Baco de Verulamio*, ea præcepta ut execrarentur potius, quam ut exercerentur, ſcriptis mandavit. Ita etiam *S. Thomas* quum librum Politicorum Quintum Ariſtotelis explanet, res itidem execrabiles Tyramno neceſſariò exercendas committit: Ita *Scioppius*, *Albericus Gentilis*, *Baelius* aliique qui Machiavellum defendunt. Ipſius ſanè moderationis exemplum haurire poſſemus ex nuper editis *an.* 1760. quibuſdam Machiavelli Epiſtolis ad Calcem *Diſcurſus pro reformanda Rep. Florentina ex Manuſcripto quodam Gaddiano-Magliabechiano*. Contra Machiavellum innumeri ſcripſerunt, ac præſertim qui præ ceteris Zelo religionis Catholicæ perpetuo inflammantur Jeſuitæ, qui ut *Cardinali Polo* morem gererent, bellum *Machiavello* indixerunt, uti notat *Card. Quirinus*. = *Conringius verò*, & *Auctor Gallici Anti-Machiavelli* res quidem, & non verba contra miſerum Scriptorem attulerunt. Romana Eccleſia Jure optimo a tali lectione Pios prohibet, quum ii rerum lubricarum periculis non ſint exponendi, quan-

dæ JOANNIS HENRICI BOECLERI *Inſtitutiones politicæ, Argentorati* 1688. 8. editæ, quæ non quidem in omnibus perfectæ, viam tamen monſtrant, ſi fidelis ductor accedat, qui ſingula exemplis hi-

D ſto-

quandoquidem Machiavellus adeo preſſe, ſimpliciterque loquitur, ut omnia quæ aſſerit, quaſi neceſſario credenda proponat. *Conf. Chriſtius de Vit. & Script. Nic. Mach.*

5.

Inter recentiores vero, Dii boni! quam magna turba eſt eorum, qui per plura volumina res politicas ſiſtematicè propoſuerunt. *Huberus de Jure Civitatis* ad rem noſtram ex magna parte pertinet = *Algern. Sydnerus* itidem, ut & *Abbas de Saint Pierre* = *Paulus Matthias Doria in Vita Civili* = *Thomaſius in Prudentia Legislatoria* = *Harringthon The Ocean. London.* 1747. aliique innumeri, quos huc non referam. Dicam ſolummodo præceteris feliciorem fuiſſe in promovendis Politicorum ſtudiis ætatem noſtram, quum admirabilem *Monteſchium* produxerit, qui celeberrimo opere animam veluti infudit languenti corpori. Non heic de laudibus probatiſſimi operis, quum eæ undique reſonent: dicam tantum, quod illud omnes & habere, & legere, & laudare ſoleant, pauciſſimi autem intelligere. De Monteſchio *vid. Maupertuis Eloge de Monſ. de Monteſquieu* = *Fontenelle Elog.* = *D'Alam-*

storicis illustret egregie. JO NICOLAI HERTII *Elementa prudentiæ civilis*, *Francofurti ad Mœnum* 1712. 8 ad mentem quidem Aristotelis conscripta, ast ideo æstimanda, quod morbos & medelas rerum

lambert Eloge de Montesq. Encyclopediæ Parisiensis Tom. III. in princip. = Cl. *Chisterfield* = & Cl. *De la Baumelle*.

6.

Rerum peculiarium Scriptores innumeri itidem sunt. Ita de materia legatorum scripserunt *Hyppolitus a Collib.* = *Frid. Furius* = *Albericus Gentilis* = *Carolus Paschalius* = *Marselaer* = *Cassius* = *Presbeuta*, *hoc est Henningesius* = *Magius* = *VVicquefort* = *Furstenerius*, *nempe Leibnitius* = *Jungkerus* = *Moser* = *Pecquet* = *Sarraz de Franquesnais* = *Trever* = *Uhlich* = *Ludvigius* aliique quamplurimi. Silentio prætereundum non est quod in tanto apparatu neminem adhuc noverim, qui satis adpositè & luculenter de hac materia tractaverit. Inter omnes verò qui majorem laudem meruerit, nemo palmam præripiet Italo sapientissimo, sed minus noto nempe *Bragagliæ*, qui libros sex de legato italicè edidit *Patavii* 1626.

Quæstio autem de juribus summæ Majestatis & quatenus Populo aut Principi favendum, quot scripta suscitaverit, observetur in *Biblioth. Imperantium* ; neque huc pertraham aut *Marianam* = *aut Buchananum* = *aut Languet-*

rum publicarum inſimul doceat & viam præmonſtret, qua ratione per exempla, illuſtrari poſſit Politica. DIDACI SAAVEDRÆ *Idea Principis Chriſtiano-politici*, *Coloniæ* 1680. & *Jenæ* 1700. 12. edita, in politicis ſane multum uſum præbet. Qui liber ſi quis alius, plane egregius eſt: principem enim inſtruit in omni regiminis parte, atque ſingula hiſtoricis illuſtrat exemplis. Hiſce iungi poteſt VITI LUDOVICI a SECKENDORFF *Chriſten-Staat*. Ejuſdemque *Furſten Staat*, quibus actiones Principum qua ratione ſecundum regulas Chriſtianiſmi & civiles dirigi debeant, egregie docet. Inter regulas politicas potiſſimum æſtimandi DANIELIS EREMITÆ *Aulicæ vitæ ac civilis libri IV.*, qui cum præfatione Jo. Georgii Grævii prodierunt, *Ultrajecti* 1701. 4.

guettum in ſuo Bruto = *Boucherium* = *Althuſium* = *Miltonum* = *alioſque perplurimos* Monarchomacos, quorum Dogmatibus impiis, totiuſque humanæ felicitatis fundamenta deſtruentibus ſatis & ſacræ Literæ, & nuda ratio adverſantur. De aliis rerum Politicarum Scriptoribus alia non addam; nam conſtitutæ brevitatis limites excederet oratio noſtra.

Præ cæteris civilis vitæ cultoribus commendanda est JO. CASIMIR COBLENS von VVARTENBERG *Vaterliche Instruction an seine Kinder*, *Berolini* 1704. 4. quibus omnia, quæ ad vitam civilem faciunt, regulis Christiano-politicis comprehendit. Addimus CHRISTOPHORI AVGVSTI HERMANNI *politischen Philosophum*, qui *Halæ* 1714. 8 prodiit, & regulas potissimum præscribit, qua ratione quis in vita civili se gerere debeat.

§. VII.

Oratoria studium. Oratoriæ studium adprimis est necessarium juris studioso, ad quam sedula lectio scriptorum antiquorum, Ciceronis præsertim, haut parum conducit (1). Potior ratio consistit in exercitio, ad quod fidus

(1) Necessarium quammaximè Oratoriæ studium juris studioso, tum quia antiqui Oratores, Scriptoresque mirum conferunt Jurisprudentiæ illustrandæ, tum quia opus est ut scribendo, commentandove Reip. prosit. Ciceronis Opera ex *editione Gronoviana* magni usus sunt, ut pariter ex *ed. VVesburgii*, & nitidissima *Cl. Oliveti*. *Nizolii Lexicon* Ciceronianum placuit adeo *Ce-*

fidus præceptor melius ducit, quam libri. Interim commendandus eſt JO. SCHEFFERI tractatus *de ſtylo*, *Vpſaliæ* primum editus 1665. & *Ienæ* 1678. 8. In *epiſtolis ſcribendis* habemus DANIELIS GEORGII MORHOFII libellum, *Lubecæ* 1694. 8. qui

Celeberrimo Leibnitzio ut animum etiam induxerit ad novam parandam editionem. De hoc Vid. *VValchius Hiſt. Ling. Latin. Cap.* 5. §. 16. Lectio itidem aliorum aureæ ætatis Scriptorum neceſſaria quammaximè Juris ſtudioſo reputanda eſt. Juverit etiam ex recentioribus legiſſe *Mureti* = *Jul. Cæſ. Scaligeri* = *Puteani* = *Dan. Heinſii* = *Baudii* = *Perpiniani* = *Barlæi* aliorumque quamplurimorum ſcripta, quæ laudata videas & *ap. VValch. l. c. Cap.* 12. & *ap. Boeclerum Bibliog. Critic. ex recenſ. Gottl. Krauſe* Cap. 3. qui plura habent & *de Politiano* = *Campano* = *Poggio* = *Leonardo Aretino* = *Bembo* = *Aonio Paleario* = *Longolio* = *Sadoleto* = *Caſa* = *Manutiis* = *Mureto* = *Majoragio* = *Victorio* = *Fulvia Morata*, aliiſque præclariſſimis Scriptoribus præſertim Italis, apud quos integrior, candidiorque ſervatur latinæ præſertim linguæ elegantia. Studium verò eloquentiæ varium eſſe debet pro ratione diverſitatis rerum dicendarum; atque ita quammaximè neceſſarium eſt, ut ſi quis in Forum ſeſe conjiciat, ſtilum forenſem ſequatur ſimplicem & perſpicuum, maximeque uſitatum; in quo peccant qui incommo,

qui exempla potius præscribit quam præcepta, modum tamen exhibet, quo loci communes epistolares possint fieri. In oratoriis optima est BERNHARDI LAMY *l'art de parler*, quæ ex editione tertia *Parisiis* 1688. 12. prodiit.

§. VIII.

mode illud agunt ut in forensi negotio eruditi videantur, dum Cliens ex inopportuno circuitù, & conglutinatione Verborum *Ciceronis*, *Taciti*, *Plauti*, *aut reliquorum Poetarum*, *sive Grotii*, *Pufendorffii* aliorumque, qui obtorto collo rapiuntur, litis in expensas damnatur, quum eruditus Defensor per amœna vireta, velut apis in saltibus, omnia lustrat. Disperat horunce Ardelionum, ac Nebulonum genus cui sanando vel mille Hellebori jugera non sufficiant.

Poesim vero valde juverit si Juris studiosus excoluerit; quum ingenium vivido, libero, facilique stilo assuetum despiciat ignavum illum, squallentemque scribendi modum, qui aut stomachum movet, aut placidæ quieti nos indulgere cogit volentes nolentesque, quum inter Soporifera vehementiora accenseatur. Et sane antiquissimis temporibus vivendi leges Poesis dedit, dum fere omnes Vett. Legislatores Carminibus leges dederint uti notant & *de Zoroastre Ursinus*, *de Zaleuco Bentleyus & Fabricius*, *de Zamolxi Lundinus*; *de Charonda Skunkius & Colbergius*; *de Rhadamanto Meursius*, *& Verderius*. Ac Solonis leges metro

sim

§. VIII.

Res litteraria, quæ pro statu nostri temporis ornat juris studiosum, ex bibliothecis potius hauritur quam libris. Justa ta- *Res litteraria.*

adstrictas fuisse *Meursius*, *Petitus*, *Potterius*, *Schmidius aliique demonstrarunt*. Unde Plutarchus *de Pyth. Oracul. p.*403. miratur Lycurgi leges soluta Oratione concinnatas fuisse; licet ex aliqua parte *Tales*, *Tyrtæus*, & *Terpander* Lacedemonum Leges versibus complexi fuerint, ut ad modulos musicos cantarentur, teste *Clem. Alexandrino Strom.*1. quod & sua ætate apud Agathyrsos obtinuisse affirmat *Aristoteles Problem. Sect.* XIX. *quæst.*28. Provida profecto Antiquitas tanti Poesim fecit ut tam Poetas post editum Opus, quam Imperatores post victoriam tryumphare, & laurea Corona fulgentes duci per Urbes voluerit, eademque virtutis insignia decreverit. Inde etiam plurimi Jurisconsulti dum Sacratæ Themidi litarunt, nec piis Musis odiosi fuerunt. *Scævola* = *Germanicus* = *Julius Montanus* = *Clodius Sabinus* = *Trebatius* = *Marcellus* Poetae simul & Jurisconsulti fuerunt. De *Servii Sulpicii* versibus non ne ludunt Ovidius & Plinius? & *Modestino* Ulpiani discipulo tribuuntur Periochæ præmissæ Libris Aeneidum Virgilii. Neque hoc mirandum est, dum id non tan-

tamen opus est dispositione, quam in capitibus prioribus exhibuimus, ita, si obveniant vel libri novi, vel alii, qui alicujus sunt commatis, eosdem suo loco quis addere & sic bibliothecam nostram facile poterit continuare. Pro lubitu cujuslibet erit,

tantum naturali quodam incitamento, verum etiam quandoque Principum jussionibus peractum sit. *Constantius* enim Imperator, teste *Zonara lib.* 13. *§.* 2. *ex recens. Du-Cangii* = *Neminem in Magistratus admisit nisi eruditum & in dicendi facultate ita exercitatum, ut solutam, li atamque scriberet Orationem*, uti verterat Hyer. VVolfius. A primis deinde temporibus renascentium Literarum Itali Jurisconsulti Poesis studio indulxerunt, unde Poetæ simul & legum periti fuerint *Guido de Columnis* = *Henr. Testa* = *Jacobus a Lentino* = *Noffus Florentinus* = *Semprebenius Bononiensis* = *Lapus Jannius* = *Hinc Dantes* = *Petrus de Vineis* = *Franciscus Barberinus* = *Albertinus Mussatus* = *Lovatus Patavinus* = *Pacius Notarius* = *Guerzeolus Tarentinus* = *Albericus Rosata*; quos exceperunt *& Colucius Salutatus* = *& Nic. Malpighius*, qui inter profundas tenebras Petrarchæ modum, candoremque retinuit. *Jason Maynus* Poeticæ arti indulxit *uti Argelatus etiam notavit in Bibl.Med. & Baelius in Dict.* = *Æneas Sylvius* = *Poggius* = *Leonardus Justinianus* = *Collenucius* = *Zanius* = *Landinus* Jurisprudentiæ & Poesi dederunt

erit, addere *Introductionem ad rem litterariam*, *Bibliothecam Philosophicam & Bibliothecam Historicam*, quæ haut ita pridem editæ, inseruire possunt illis, qui meas curas amant. Comparari tamen meretur DANIELIS GEORGII MOR-
E HO-

runt operam; & *Marianus Soccinus* (teste *Ænea Sylvio lib.* 1. *Ep.* 12.) *Poeticæ peritus carmen faciebat Latinum & Thuscum*. Referendus huc etiam esset *Politianus*, nisi Philologi dumtaxat exercuerit partes in Pandectarum Collatione, & in Inventione Theophili *uti fusè Menckenius* observavit. Insequentia tempora uberiorem suppeditassent Italorum Jurisconsultorum numerum, qui Poetica arte sunt delectati, unde prætercam *Franciscum Poggii Filium* = *Antonium Forteguerram* = Deinde *Leoninum* = *Alciatum* = *Albutium* = *Decium ab Orte* = *Lippium Collensem* = *Hinc Guiddiccionium* = *Mazenta*. Locus scriptioni deficeret si singulos enumerare contenderem, siquidem & *Marinus*, = & *Stephanus Vai* = *Peschiullius* = *Forzonius* = *Cospius* = *Ansaldus* = *Cambiatus* = *Ridolphinus* = *Jannellius* = *Majolus* = *Alaleonius utramque* personam substinuerunt, uti & *Zappius*, *Gravina*, *Jo. Baptista de Vico*, *Josephus Averanius*, Celebr. *Aurelius de Januario*, atquè unus pro omnibus esse potest, qui omnium laudes æquavit Vir immortalis *Julius Oricellarius*. Italis itaque prætermissis *Brandus* = *Cisnerus* =
VVe-

HOFII *polyhistor*, denuo *Lubecæ* 1708. 4. editus. Qui liber est elegantissimus, ex quo generalia, quæ ad rem litterariam introducunt, noscimus [1]. Nec inutile erit, addere *Censuram celebriorum auctorum*,

Wesembecius = *Werdenaghen* = *Gyphanius* = *Jac. Gothofredus* = *Andr Tyraquellus* = *Brummerus* = *Deinde Grotius* = *Conringius* = *hinc Leibnitius* = *Petrus d' Orville* aliique innumeri heic computari possent, ut contra bonarum Artium scientiarumque tetricos osores illud demonstraretur, perpetuum fuisse Poeseos cum Jurisprudentia connubium, mutuumque foedus. *Conf. omnino Tholosanus de Auctoritate Homeri apud Jurisconsultos* = *Henr. Schlegel de Poetarum Auctor. apud Jurisconsultos* = *Corn. Van-Eck de stud. Poetices conjungendo cum studio Juris.*

(1) Narratio de Ortu & Progressu litterarum vocatur Historia Litteraria. Acrius a Literatis hanc excolendam esse quam Historiam Civilem judicat *Cl. Moshemius in Præf. ad Halesii Histor. Concord. Dordr. §.36. p.*118. Ex hujus Historiæ ignorantia nascitur studium Partium; Nam ex plurium insimul collatarum opinionum consideratione Scientiæ promoventur, exindeque, videmus Jurisconsultos, Medicos, Philosophos *Eclecticos* effectos fuisse, & ex solido eruditos. Historiæ literariæ, utpotè facillimæ studiorum omnium parti, sedulam navarunt operam Viri La-

rum, quam congessit THOMAS POPE-BLOVNT, *Genevæ* 1694. 4. quæ in adnotandis judiciis de variis eruditorum scriptis fundamenti loco nobis esse poterit. Qui velit, uti poterit GEORGII MATTHIÆ KöNIGII *bibliotheca veteri*

Laboriosissimi. Peculiari locorum, temporum, Scientiarum Historiæ literariæ animum adverterunt itidem Multi. *Stollius* scripsit *Historiam Eruditionis an.*1718. = *Georg. Paschius* tractavit simile argumentum in libro de Inventis novis. = *Petr. Lambecius Prodromum* dedit *Historiæ Literariæ*. = *Conringius de Scriptoribus XVI. post Christum natum Sæculorum* egregiè disputavit. Felicioribus auspiciis *Morhofius* ad hanc contexendam Historiam sese accinxit edito suo Polystore, quem maximopere laudatum a *Thomasio* in *Colloquiis menstruis* avidè compararunt multi. *Fabricius* deinde *an.* 173*. quum auctum publicasset & commendasset, acrior incessit plurimos eundem perlegendi cupido. *Mollerus* huic operi valdè contulit. Editio postuma ea est *an.*1747. Lubecæ. Morhofianis insistens vestigiis *Struvius noster ann.*1704. edidit *Introductionem ad Notitiam rei literariæ*, quæ postea an. 1729. prodiit cum notis *Coleri*, *Lilienthalii*, & *Koecherii*. = Ante Struvium multi ut *Boeclerus*, = *Gundlingius* simile tractarunt argumentum. = An. 1714. Car. *Arndius* edidit *Systema Literarium*. = An.1715.

in

& nova, quæ prodiit *Altdorfi* 1678. *f.* ad quam digeri possunt, quæ notatu digna reperiuntur ad vitas clarorum virorum. Nec male agunt qui *acta eruditorum Lipsien-*

in publicam Lucem prodiit *Jo. Georgii Grævii Cohors musarum*, quem sanè pedagogici ingenii librum *Grævio* falso tribui crederem cum *Burmanno* in Præf. Orat. *Grævii*. = *An.*1726. *Jo. Laurentius Moshemius* in Institutionibus *Hist. Eccles.* Historiam Literariam inseruit. = *Petavii etiam* = *Cellarii* = *Rud. Rothii* = *Gottfridi Ludovici* = *Hyer. Freyeri* labores maximè prosunt. Hinc *Bibliothecam Græcam* = *Latinam* = *Medii ævi* (cum notis *Cl. Dominici Mansii*) *Celeberrimi Fabricii*; Immensum Bailletti Opus valdè juverit novisse; uti pariter & *Nova* quæ *literaria* dicuntur ut *Krausii* = *Koeleri* = *Strubergii* = *Coleri* = *Kochii* = *Leisneri* = *Steinvvehrii* = *Treveri* = *VVillichii* = *Oederi*. = Bibliotheca *Selecta*, hinc *Antiqua & Recens Jo. Clerici*. Nova Reip. Literariæ *Petri Baelii* = hinc *Basnagii* = *Bernardi* = aptissima sunt informandis, excitandisque Juvenum ingeniis. *Diaria literaria*, quæ Venetiis Parisiis, & Florentiæ prodierunt, doctissima sunt. *Ephemerides Literariæ*, quæ Florentiæ prodeunt, quum omnigenæ Eruditionis Parentem Auctorem habeant, omninò comparandæ ac legendæ. *Bernensia Diaria* utraque, maximæ utilitatis reputantur. Cætera heic non persequar quæ ad Historiam Literariam viam struere possunt.

siensium, *Les novelles de la Republique de lettres*. *Novelle Bibliotheque Choisie*. *Journal Literaire*, nec non judicia de omnibus talibus actis litterariis, nuper Lipsiæ edi cœpta, & similia eruditorum diaria addunt, ut ex iis recentiorem statum rei litterariæ cognoscant.

§. IX.

In universali historia (1) utimur CHRISTOPHORI CELLARII *historia antiqua*, *media*, & *nova*, diversis vicibus edita, quæ *Studium Historicum.*

(1) Studium Historiæ immensum est. Juris studioso proderit Scriptorum veterum lectio, hinc res Historicas per Compendia quædam discere. Sed nemo Historiam adgrediatur nisi jam *Chronologiæ* elementa didicerit. *Scaliger* = *Petavius* = *Vecchiettus* = *Funccius* = *Usserius* = *Mashamus* = *Bucholerus* = *Calvisius* = *Schubartus* = *Strauchius* = *Lydiat* = *Seldenus* aliique viri doctissimi res Chronologicas tractarunt. In quo cavendum, ne quorundam opiniones sequamur, unde universus benè constitutus Chronologiæ ordo evertatur. *Beveregii* Institutiones satis opportunæ sunt.

quæ ſuccincta quidem eſt, ſed accurata, ex additis etiam tabulis ſynopticis, e quibus ſucceſſio regum petitur, commendanda. Nec tamen male quis aget, qui viva præceptoris voce uti velit. Res memoriæ eſt hiſtoria, in qua tamen, ut diſcernamus

mus

2.

Conſtitutis temporibus noſcenda ſunt loca ut Hiſtoria poſſit conſiſtere. De Geographia mox dicendum eſt §.x. Hiſtoriæ inde Univerſalis Compendium apprimè neceſſarium eſt: Utiliſſimum reputatur quod *Boſſuetus* exaravit, aut quod dedit *Cellarius*, aut *Elias Reuſnerus*. *Boxhornii* Hiſtoria Univerſalis maximi uſus eſſe poterit, ut etiam *Cæſaris Bulengeri* aliorumque quos laudat *Du-Freſnoy in Methodo Hiſt.*

3.

Poſt Hiſtoriæ Univerſalis Compendium Hiſtoria Sacræ Scripturæ inprimis cognoſcenda, quod fieri poteſt Sacrorum Librorum Lectione, ubi neceſſarium eſt *Biblicum Apparatum Bern. Lamy* jam prælegiſſe, aut etiam *Sigonii*, aut *Cunæi* tractatus de Rep. Hebræorum. Si uberiorem Sacræ Scripturæ expoſitionem habere velit Juris Studioſus, *Toſtatum* adeat = *Thomam de Vio* = *Franciſcum Vantablum* = *Cornelium a Lapide* = *Menochium* = *Tirinum* = *Bellarminum* = *Symeonem Muyſium* = *Calmetium*; hinc etiam *Eraſmum* = *Grotium* = *Clericum alioſque*, partim pios,

Par-

mus verum a falso, judicium locum habet, & exempla parallela multum lucis præbent, ita ut viva Præceptoris vox multum instruat. Optime tamen fecerit, qui Cellarianæ histor'æ junxerit MARCI ZVERII BOXHORNII *chronologiam sacram*

partim doctos sacrorum Bibliorum Interpretes. Brevis autem *Friderici Spanhemii* extat *Introductio ad Sacram Historiam utriusque testamenti*, quam, aut aliam necessario præmittendam censuerim sacræ Lectioni.

4.

Compendium Historiæ Ecclesiasticæ *Gothanum*, quod a *Vito Seckendorfio*, & *Hen. Bœclero* concinnatum creditur, satis aptum reputandum est tradendis Ecclesiasticæ Historiæ rudimentis. Vidi autem ego, ut ceteros nunc silentio prætervehi patiar, Compendium longè doctissimum exaratum nuper a Viro Celeberrimo *Laurentio Bertio Professore Pisano an.* 1760., Sternit nempe viam ad latiorem Historiæ ~~Ecclesiasticæ~~ lectionem, quam quis capessere potest perlegendo magna *Baronii* Volumina = *Spondani* = *H ttingeri* = *Antonii de Godeau* = *Racinii* = *Fleurii* = *Nat. Alexandri* = *Tillemontii* = *Gravesonii* aliorumque sapientissimorum Virorum.

5

Græcæ Historiæ perdiscendæ necessitas magna est, quo faciunt *Herodotus* = *Tucidides* (quem per-

cram & profanam, quæ cura JOANNIS ANDREÆ BOSII prodiit *Francofurti* 1660. *f.* vel CHRISTOPHORI SCHRADERI *tabulas chronologicas* & DIONYSII PETAVII *Rationarium temporum*, *quod Parisiis* recusum 1710. 8. & non so-

perlegas ex recensione Cl. Duckeri) *Xenophon* = = *Arrianus* = *Pausanias* = *Gemistus* = *Curtius* = In antecessum tamen legisse juverit *Gerbelii & Sophiani* Opus de Veteri Græcia, & *Bruningii Compendium Antiquitatum Græcarum*, hinc *VVossii Librum de Scriptoribus Græcis & Latinis*. Historia autem Græcorum satis commodè, si non optimè, habetur expressa a *Rollinio*, cui cautè fidendum.

6.

Romana Historia supponit Historiam Rituum Romanorum, de quo studio dicendum infra §. 12. not. 1. *Polybius* = *Dyonisius Halicarnassaus* = *Appianus* = *Dio Cassius* = *Herodianus* = *Zosimus* = *Theodorus Metochita* sunt Græci Romanæ Historiæ Scriptores. *Julius Cæsar* = *Sallustius* = *Livius* = *Vellejus Paterculus* = *Tacitus* = *Florus* = *Eutropius* = *Ammianus Marcellinus* = *Historiæ Augustæ Scriptores*, aliique inter antiquiores, Romanas res tradiderunt. Melior ac probatior horum Auctorum editio ea est quæ notas, & commentaria selectiora exhibet.

§. 7.

ſolum in hiſtoria medii ævi plenius adhuc eſt, ſed etiam in prioribus initium diverſarum ætatum & epocharum belle commonſtrat. CHRISTOPHORI ADAMI RVPERTI *Obſervationes ad hiſtoriæ univerſalis ſynopſin Beſoldianam minorem, cum ſupplementis Chriſtophori Arnoldi Franeckeræ* 1698. 8. ad hiſtoriam antiquam ex Nummis multum conducit & accurata eſt. In hiſtoria particulari regnorum, Germanica nobis eſſe debet notior, ac aliorum regnorum. Præivit in ea nobis SAMVELIS PVFENDORFFII *Introductio in hiſtoriam regnorum & ſtatuum, Francfurti ad Mœnum* 1689. 8. & qui eo prolixior eſt atque Commentarii

F vi-

7.

Ad Hiſtoriam Bizantinam facit *Procopius Agathias* = *Theophilactus Simocatta* = *Codinus* = *Nicephorus Gregoras* = *Georg. Logotheta* = *Cantacuzenus* = *Nicetas Choniates* = *Georg. Phranzes* = *Conſtantinus Porphyrogennetus* aliique in magna illa Bizantinorum ſcriptorum Collectione.

8.

Gradum deinde facit Hiſtoria ad inferiora tempora, quibus Regna quæque ſuis vivere legibus, ſuaſque res curare debuerunt; unde in ma-

xi-

vices habet BERNHARDI ZECHII *Europeischer Heroid*, qui sub nomine FRIDERICH LEUTHOLFF von FRANKENBERG prodiit *Lipsiæ* 1705. *f.* In quo historiam, statum & politiam regnorum egregie describit auctor, multaque adnectit acta publica, quæ ad pleniorem historiarum cognitionem conducunt. In simili regnorum historia ipse jam occupatus, quam accuratius elaboratam, ipsis ubique adlegatis fontibus, Deo volente, propediem evulgabo. Addi potest, quod nunc sub prelo sudat, *Syntagma Historiæ Germanicæ*, ex genuinis Historicorum fontibus illustratum. Prodiit novissimè *Methode pour etudier l'histoire où, apres avoir*

xima volumina excreverunt Collectiones Scriptorum Historiarum, particularium locorum. *Schardius* = *Pistorius* = *Reuberus* = *Urstisius* = *Goldastus* = *Lindembrogius* = *Leibnitius* aliique perplurimi res Germanicas collegerunt; ut *Grævius* & *Burmannus*, *hinc Muratorius* & *Argelatus* per immensa volumina quosdam Italiæ Historicos ediderunt, quod *Cl. Mannius* Opus præstantissimum prosequitur. Pufendorffii *Introductio* a *Struvio* laudata summopere commendanda est, presertim verò cum *Supplementis Cl. de Glace* cujus octavum Volumen prodiit *Parisiis* an. 1760.

avoir etabli les principes & l'ordre qu' on doit tenir pour la lire utilement, on fait les remarques necessaires pour ne pas se laisser tromper dans sa lecture, avec un cataloque des principaux historiens & des remarques critiques sur la bouté de leurs ouvrages, & sur le choix des meilleures editions par Monsieur LANGLET du FRESNAY *a Bruxelles* 1714. 8.

§. X.

Alter historiæ oculus est Geographia (1) in qua commendanda primum est CHRISTOPHORI CELLARII *Geographia antiqua media & nova, Citzæ* 1687. 12. edita. Ad recentiorem Geographiam non male alias faciunt JONNIS HüBNERI *Geographische Fragen*, quæ nuperius iterum editæ, atque ad sta- *Geographia.*

F 2 tum

(1) Geographia *Cl. Cluverii* cum amplissimis notis *Bunonis*, *Martinierii* aliorumque valdè Juvenibus commendanda est, ut pariter Compendium Bufflerii, & parvum Dictionarium Geographicum, quod ex Anglico in Gallicum & inde in Italicum Idioma versum sæpius recusum est ac nuper Neapoli 1759. Magnum autem *Martinierii* di-

tum præsentem melius sunt accommodatæ. Nec errabit, qui itineraria Missonij, Mocqueti, Monconnisii, aliorumque addiderit, in his enim meliores latent deliciæ, & innocentes magis, ac in scandalosis istis & detestandis fabularum Romanensium libris. Noviter prodiit MELISSANTIS *Geographia novissima*, *Francofurti* 1709. 8. 1. Tomis, qui, licet non in omnibus sit accuratus, reliquis tamen est prolixior & plerumque accuratior.

§. XI.

Dictionarium pluribus in fol. voluminibus constans utilissimum esset, uti pariter *Atlas Cl. Bleau;* sed impensarum ratio plurimos retrahit ab horunce librorum lectione; Juverit inde *Delisley* Atlantem sibi comparare, aut *Tables Geographiques ap. Barbou Paris* 1760. quum maximæ utilitatis esse censeantur. *Cl. Büschingii* habemus *Introductionem ad Cognitionem constitutionis Geographicæ & Politicæ Regnorum & Rerump. Europæ*. Eam utilissimam censeo & ex editione an. 1759. ex Germanico posset in commodius idioma transferri maxima omnium utilitate. Commendandum est etiam utilissimum Opus quod prodiit *Bernæ* 1761. duobus Voluminibus in 8. cui titulus: *Geographie Historique par M. F. O. M. B. a N.*

§. XI.

In Genealogicis (1) utimur *Tabulis Genealogicis* GEORGII LOHMEYERI, quæ *Luneburgi* 1700. *f.* recuſæ, & JA-CO-

Genealogia & Heraldica.

(1) Ex eadem ratione, qua oſtenditur Hiſtoriæ Utilitas, profluit Genealogicæ, & Heraldicæ artis conſideratio. Lites circa fideicommiſſa illud exigunt ut familiarum Genealogia in Judicio conſideretur: ad evincendam familiarum identitatem plurimum confert Stemmatis cognitio, unde Heraldicæ Artis uſus, & veterum Chartarum; de quibus, ne rem longius, quam par eſt proſequar, diſſeruit *Chr. Thomaſius de Fide Juridica*. De fide autem Diplomatum & de Scientia Diplomatica conferendus omnino eſt Doctiſſimus *Scipio Maffeius in Hiſtoria Diplomatica* = *Ludvvig* in reliq. manuſcriptorum omnis ævi diplom. = *hinc Struvius in Hiſtoria Diplomatica* = *Muratorius in antiquitatibus Medii Aevi* = *Papebrochius in Propilæo in Tom. 2. Aprilis Bollandi* = *Mabillonius* = *Fontaninus* = *Germonius* = *Couſtant* = *Ruinart* = *Lazzarinus* = *ut Conringium* alioſque antiquiores relinquam. *VValterus Lexicon Diplomaticum* incredibili, improboque labore confecit, ubi ſingulorum ſeculorum varias multipliceſque litterarum formas ductuſque pinxit: laboris potius exhantlandi cupiditas, quam utilitatis con-

COBI VVILHEMI IMMHOFFII *notitia procerum S. Romano-Germanici Imperii*, quæ *Tubingæ* 1700. *f.* recuſa, & non ſolum originem cujuſvis domus in Imperio noſtro monſtrat, ſed etiam diviſionum in varias lineas. Ad periodos recentiores potiſſimum faciunt JO. HüBNERI *Tabulæ Genealogicæ*, *Lipſiæ* 1708. *f.* licet parum accuratæ in medii ævi Genealogiis, in quibus receptas plerumque opiniones ſequitur. *Artem Heraldicam* in compendio illuſtravit auƈtor *der Durchlauchtigen Welt*, parte quarta & CLAUDII FRANCISCI MENETIER ſcripta varia, inprimis *la veritable art du Blazon, ou l'origine & la pratique des principes Heraldiques*, *à Lyon* 1673. 12. Addimus IMMANUELIS VVEBERI *Examen artis Heraldicæ*, haut ita pridem apud

nos

conſideratio magnum opus produxit; nam Diplomaticam artem nemo optimè perdiſcere poteſt, niſi qui veteris Ævi Hiſtoriam calleat, ac permultas Chartas, variaque Diplomata propriis oculis luſtraverit. Qui autem rei Diplomaticæ operam navare velit Juvenis ſtudioſus neceſſarió comparare debet *Eberhard. Baringii Clavem Diplomaticam ed. Hanoveræ* 1737. & præſtantiſſimum *Cl. Du-Cangii Gloſſarium mediæ & infimæ Latinitatis*.

nos recusum, quod ipsam hanc artem per quæstiones tradit. Qui tamen plenius instrui cupit, summo cum fructu utetur opere perfectissimo PHILIPPI JACOBI SPENERI, cujus *insignium theoria*, *seu Operis Heraldici pars specialis* primum prodiit *Francofurti ad Mœnum* 1682. *f.* *pars generalis*. *Francofurti* 1690. *f.* Addimus I. A. RUDOLPHI *Heraldicam Curiosam*, *Nürnberg* 1698. *f.* quæ generalem Heraldicæ partem admodum accurate deducit, singula exemplis illustrat & observationibus historico-politicis. Dolendum saltim, quod in terminis Heraldicis, illis utatur, qui non ubivis recepti.

§. XII.

Restant adhuc alia, quæ non æque necessaria sunt ac priora, ad ornatum tamen multum conducunt. (1) Romanorum qui- *Studium antiquitatum & alia.*

r.

(1) Studium Antiquitatis quam necessarium sit Juris studioso, facilè exinde noscitur, quod in Jure nostro Romanas identidem leges explicare debeamus; neque autem & verba & spiritum harunce Legum assequi possumus, nisi notitia tra- da-

quidem antiquitates ad intellectum legum, quæ ex jure Romano desumtæ, multum faciunt, ita ut qui ipsos juris textus solide velit interpretrari, earundem notitia instructus esse debeat. D lendum tamen nos destitutos adhuc esse justo anti-

datur rituum Romanorum. Quo facere potest *Cellarii noticia Rituum Romanorum* = aut *Adrian. Stegeri Antiquitatum Romanorum brevis Descriptio* Lipsiæ 1739. aut *Nieuportii Ritus*, aut *Cl. Monchablonii Dictionaire Abregè d' Antiquitè*. Paris 1760. Et sanè ante Cujacium Interpretes in tenebris aberrantes quoquo se verterent turpiter labebantur, quod quidem vitium fuit temporum, non hominum; Nam Jurisprudentia caput neque suum extulit, nisi quum depulsa barbarie literæ in Italia renascerentur.

2.

Nemo ignorat Jus Romanum antiquitatis partem esse præcipuam, ac totam ferè Romanæ Reipublicæ formam includere: Inde necessarium est antiquitatis Romanæ eam adipisci notitiam, quæ benè percipiendo Juri Civili possit inservire. Post Cujacii tempora Philologiam Juris Romani assiduè multi coluerunt; unde tanta subcrevit observationum seges, ut Romana Antiquitas quantum ad leges attinet, satis superque ob oculos possit exhiberi. *Thomasius* parte aliquâ Institutionum Imperialium argumentum hoc tra-

tiquitatum Romanarum systemate, quæ enim habemus, vel plane nullius sunt usus, vel non sufficiunt, alias. Conatus ipse fui aliquid hac in parte, edendo *antiquitatum Romanarum syntagma de diis & sacrorum ritibus, Ienæ* 1700. 4. Quod, vo-
G len-

tractavit. *Heinneccius* Institutionum Justinianearum methodo digessit seorsim, quæ jam ubique reperiebantur; quá collectione valdè juvantur Juris studiosi, qui si ad manus habeant pretiosissimum *Pitisci Lexicon Antiquitatum Romanarum*, subsidiis nullis carent.

3.

Qui autem fortius Juris Romani Scientiam promovere cupiunt, aliis omninò indigent adjumentis, nempe exactâ Veterum Scriptorum Lectione, antiquorumque monumentorum consideratione. Numismatum Historia utilis est, de qua conf. *Patinus in Histor. Numismatica* = *Struvius* = *Labbeus* = *Rinchius* = *Fabricius in Bibliographia Antiquaria Cap.* 16. aliique viri præstantissimi ac præsertim *Spanhemius in Opere immortali de usu & præstantia Numismatum, & Heinec. de usu Numismatum in Jurisprudentia.*

Inscriptiones etiam maximè Romani Juris studia juvant, prout ex sæpè laudatis *Gruteri* = *Reinhesii* = *Fabretti* = *Sponii* = *Fletvvodi* = *Muratorii Collectionibus* elucescit. Romanæ autem leges

lente Deo alterum sequetur, in quo politia, leges, Comitia, magistratus Romanorum & ipsum jus Romanum plenius explicabitur. Si quis rei nummeriæ hor.s quas-

ges ære, & lapidibus inscriptæ etiam nunc repe-riuntur, quarum nonnullas ex Musæo Farnesiano depromptas edidit *Fulvius Ursinus* ad Calcem *Antonii Augustini de legibus*, quas postea discerptas ac pluribus mendis deturpatas in suam Collectionem transtulit maximi voluminis Compilator *Terrassonius*. *In Muratorii = Chinsulii Collectione* (cujus alteram parte avide expectat Orbis eruditus ab *Ed. Corsinio* Polystore famigeratissimo) ut & in aliis collectionibus nonnullæ extant. In *Transactionibus Anglicanis* itidem aliæ. *Senatusconsultum de Baccanalibus tollendis* illustrarunt *Bynchershoekius & Math. Ægyptius*. *Tabulam Trajanam Puerorum Alimentariorum Muratorius in Symbolis Gorianis T. IV. P. 2.* Tabulas alias Viri docti inlustrarunt, ac præsertim *Cl. Barbeyracius* in Supplemento ad *Du-montium*, ubi ex ære, & marmore publica acta profert. Celeberrima autem ea est, quæ multis abhinc annis reperta Lex in agro Neapolitano, cujus partem dimidiam secum in Angliam transtulit *Comes de Faifax*, atque inlustrarunt ut integram *Cl. Matta rius = Franc. Carolus Conradus = & Marchio Maffejus*; quum deinceps pars altera reperta materiem suppeditaverit *Cl. Mazzocchio*, ut doctissimum in leges Heracleen-ses

quasdam ſuccifivas deſtinare velit, *bibliothecam numiſmatum* quam 1693. 12. edidi, adire poterit cui non male jungitur

G 2 EV-

ſes Commentarium ſcriberet. Maximum verò Literariæ Reip. commodum utilitatemque affert, ut ex ipſius Epiſtolis cognovi, totius Antiquitatis promus condus *Seb. Donatus Lucenſis*, qui in noviſſimo Inſcriptionum Theſauro, quem adornat, Legum & Senatuſconſultorum ampliſſimam Claſſem conſtituit, ac præmittit *March. Maffei Artem Criticam Lapidariam*, quam ex Cl. Viri Schedis propria manu deſcriptam illi communicavit *Cl. Seguierius*.

4.

Neque porrò cenſendum eſt rerum antiquarum cognitionem ſufficere ad rectam interpretationem legum Romanarum: Eam haurire quis poteſt ex aliorum Libris; perfectum verò Judicium nonniſi ex ingenio optimè inſtituto; ſiquidem Juriſconſultus *Critices* præſidio carere nequit: Unde regulas hujuſce artis apprimè callere debet, cujus præcepta & apud *Scioppium de Arte Critica* = *&* *Robortellum* = *&* *VValchium* = hinc apud *Clericum* alioſque facile reperiet. Juris autem ſtudioſo valdè proderit obſervaſſe, quæ adpoſitè ad Juriſprudentiam docuerunt & *Guil. Beſtius de Ratione emendandi Leges*, = *&* *Herm. Noordkerk Obſerv. Cap.*1. = *Ulric. Huber. de Rat. Jur. docend. & diſc.* = *Bynckerhoekius in Præf. ad Obſervat. Jur.*

EVCHARII GOTTLIEB RINCKII *de veteris numismatis potentia & qualitate lucubratio*, *Lipsiæ* 1701. 4. in qua multæ leges Romanorum de re nummaria illustrantur. Ad recentiorem numismatum historiam & cognitionem facit JO. GRÖNINGI *neu-eröffnete historie der modern Medaillen*, quæ *Hamburgi* prodiit 1702. 8. Continetur hoc atque alia scripta in libro, cui titulus: *der geoffnete Ritter-Platz*, *Hamburgi* 1702. 8. in quo ea, quæ scitu maxime necessaria, quæ vel ad rem militarem, civilem, naturalem, artem equestrem atque alia ejusmodi faciunt, declarantur, ut inservire possint ad cognitionem variarum rerum. Ad medii ævi Numismata facit JO. PETER LUDEWIGS *Einleytung zu dem Teutschen Munz-Wesen mittler Zeiten*, *Halle* 1709. 8. quæ ad notitiam nummorum cavorum atque bracteatorum multa cura introducit.

§. XIII.

§. XIII.

In ipsa jurisprudentia negligitur communiter historia juris, admodum tamen est necessaria, immo ipsi juris tractationi præmittenda (1). Ex pluribus commendanda est JOANNS DOUIATII *historia juris civilis Romanorum, Parisiis* 1687. 4. Hæc

Historia juris.

(1) Historia Jurisprudentiæ necessaria adeo est, ut sine illius cognitione Juris Studiosus parum proficere possit: Unde viri doctissimi eò semper animum converterunt, ut Jurisprudentiæ Historia quammaximè perficiatur. *Pomponius Jurisconsultus* jaminde necessitatem agnoscens Historiæ Juris, *Enchiridion* reliquit, ex quo manavit *l.2. ff. de Orig. Jur.* ubi de Magistratibus Romanis & de successione Prudentum permulta proposuit; unde plures eamdem legem fusè interpretati sunt = *Garro* = *Balduinus* = *Muretus* = *Cujacius* = *Faber* = *Ventura Coccus* = *Papilio* = *Lindemann* = *Lauterbachius* = *Sithmannus* = *Eberlinus* = *Ger. Coccejus* = *Leevvenius* = *Muelenius* = *Beyerus* = *Gundlingius* = *Bynckershoekius* aliique. Historiam verò Juris Romani ex integro delinearunt *Rivallius* = *Libergius* = *Chytraeus* = *Forsterus* = *Rhala* = *Kayser* = *Reyer* = *Gothofredus* = Hinc plenius, fusiusque eamdem tradiderunt *Traisandus* = *Doviatus* = *Schu-*

Hæc tamen cum in noſtris oris ſit rara, introductionis loco nobis eſſe poteſt SIMONIS van LEEVVVEN libellus *de origine, progreſſu, uſu atque auctoritate juris civilis* cum notis Vinnii editus *Lugduni-Batavorum* 1671. 8. *Ienæ* 1697. 8.

je-

Schubartus = *Thomaſius* = *Joſeph de Ferriere* = *Gravina* = *Struvius* autem noſter pleniſſimam & longè doctiſſimam edidit *Jenæ* 1718. *T.* 1. *in* 4. Avidè legitur *Terraſſonii Hiſtoire de la Juriſprudence T.* 1. *in fol. ed. Pariſ.* 1750. Operis Præfatio Compilatoris adeo imperitiam indicat, ut exinde illius levitatem quiſque jure optimo conjiciat. Conſtat univerſum opus *pagg.* 484. Leges Regiæ *pag.* 72. occupant. Leges XII. Tabb. uſque ad pag. 235. examinantur; In quo *Clarum Sylvium* dumtaxat & *Jacob. Gothofredum* expilavit. Fusè deinde agit de Compilationibus legum & præſertim de *Florentino Pandectæ*, cujus Hiſtoriam latè hauſit ex *Brenckmanno*, uti poſtea ex *Pancirolo*, *Frebero aliiſque Elogiographis* traxit Vitas Juriſconſultorum, paucis ſupradditis. Plura exinde reliquit intacta, minus utilia tractavit abundè, omnia, illaudatis Auctoribus, per quos profecerit, propriâ auctoritate conſtituens: ridendâ aliquando & exſibilanda eruditione utens. Pro exemplo eſſe poteſt quod rationem dicendi priſcam & in Legibus Regiis, ac XII. Tabulis adhibitam *Linguam Oſcam* appellet. Quid quod? Homo ridiculus, quum Hiſto-

riam

recuſus, in quo legum veterum, librorum juris & variarum editionum rationem, erudite perſequitur. Addi tamen poteſt JACOBI GOTHOFREDI *manuale juris*, & qui cum eo prodiit JOSEPHUS MARIA SUARESIUS in editione ultima *Amſte-*

riam Juriſprudentiæ ſcribat, de Romanorum Legibus aliis & Senatuſconſultis nunquam agit, illud ſolummodò notans quod de iis jam egerit *Ant. Auguſtinus*. Aliam inicre viam Viri doctiores, quos heic non referam, contentus dumtaxat ſi laudavero *Heinneccii Hiſtoriam Juris* cum notis *Cl. Ritteri*, aut eam quam ſcripſit *Salom. Brunquellus*, quâ nullam novi elegantiorem utilioremque (ſi tamen dematur Diſſertatio præliminaris). Editio emendatior ea eſt quæ prodiit *Amſtelodami* 1738. Commendanda autem maximopere Juvenibus Hiſtoria Juriſprudentiæ Romanæ *Jo. Auguſti Bachii ed. Lipſiæ* 1754. quem, ipsâ fraudante Juventâ, ſupremum obiiſſe diem boni omnes doluerunt. Prodiere anno 1759. Taurini Diſſertationes in Jus Civile compactæ *a Jo. Antonio Bruni Alexandrino*, ſed eæ ſunt quæ mirum in modum Ovidianum Chaos referre mihi videantur.

In Juris Hiſtoria peculiarem ſibi vindicat locum Juriſconſultorum tam veterum, quam recentiorum Hiſtoria. Pro Veterum cognitione legendi *Rutilius* = *Henelius* = *Forſterus* = *Hotomannus*

Astelodami apud Elzevirios *1663.* 12. Hoc enim, tamquam verum Manuale, in quo non solum historia juris, sed etiam dispositio Pandectarum & leges notabiles exhibentur, dignum ut omnium manibus teratur. Addere quis potest CHRISTIANI THOMASII *naevorum jurisprudentiae ante*

nus = *Cotta* = *Rivallius* = *Bertrandus* = ac præsertim *Guil. Grotius*, cujus accuratissima elucubratione non careat Juris studiosus = Recentiorum Historiam illustrarunt *Jo. Baptista a S. Blasio* = *Ficardus* = *Mantua* = *Simon* = *Gravina*. Hinc Germanorum *Melchior Adami*, Italorum *Pancirolus* = *Scardeonius* = *Papadopulus* = *Alidosius* = *Fabbruccius* = Hispanorum *Nic. Antonius* & sic de singulis. Habemus porrò seorsim vitam plurium Jurisconsultorum, ità *Irnerii Bynchershoekius* = *Pagenstecherus* = *Accursii Petr. Baelius* = & *Cl. Mazuchellius* = *Antonii de Pratoveteri Consuetudinum Feudalium Instauratoris Eric. Mauritius* = *Struvius* = *Schilterus* = *Reverus* = *Thomasius*. *Cujacii* vitam scripsit *Papirius Masson* = *Antonii Augustini Andreas Schoti* = *Hotbomanni Nauclerus*, *Doschius* = *Petri Pithoei Josias Mercerus* = *Hirprechti Lanssius* = *Stypmanni Pomereschius* = *Pancirolii Thomasinus & Heinneccius* = & sic de ceteris. Nulla tamen scriptio adcommodatior existimari potest, quam Viri immortalis *Jos. Aurelii de Januario Respublica Jurisconsultorum*, ubi

ante Justinianea libros duos ex editione secunda, *Halæ* 1707. 4. & HENRICI ERNESTI KESTINERI de *defectibus Juris Communis in Republica Germanica dissertationes*, *Rintbelii* 1708. 4. ut liberemur a vulgi opinione, quasi sine erroribus sit Jus Justinianeum. Præcipue vero in historia juris æstimandæ JOAN. VINCENTII GRAVINÆ *Origines Juris Civilis*, *Lipsiæ* 1708. 4.

ubi sensim certissima de Jurisconsultis celebrioribus Judicia profert, ac tanta dulcedine cuncta miscet, & legentium animum demulcet, ut pedem referre ex amœnissima regione nesciat, qui hisce deliciis fuerit irretitus. *Rara hæc Scriptoris felicitas*, (inquit Menckenius *in Ep. ante Remp. Jurisconsultorum Lipsiæ editam*) *probari ab omnibus, & in omnium amorem & gratiam venire*. De Januario *Vid. Act. Erud. an.*1731. *Buderus in Struvium Cap.*10. §.3. *Heinnecc. in Præf. ad VVissembachium Journal des Sçavans an.*1746. *p.*588. *Cl. Lamius in Memor. Ital. T.*2 *P.*1. *Bruckerus in Pinacotheca Dec.VIII.* Quæ simul collecta habentur *in Ed. Fer. Autumn. Neap. an.*1752.

§. XIV.

Jurisprudentia Elementa.

In Jurisprudentiæ tractatione præire [1] nobis poterit *B. Parentis Jurisprudentia Romano-Germanica forensis*, ad usum

1.

(1) Agitur hic de tradendis Jurisprudentiæ Elementis. Justinianus Imperator in confectione Corporis Civilis Institutiones conficiendas curavit; sed ipsarum ordinem multi reprobarunt; nominasse sufficiat *Leibnitium in Nov. method. docend. discend. Jurisp. P.2. §.IV. & Thomasium de Nævis Jurisp.* Alij ut *Jacob. Gothofredus in Comm. ad Tit. de Reg. Jur.* arbitrantur præmittendum Institutionibus esse titulum *de Regulis Juris*, qui ultimo loco in Pandectis habetur. De hac inutili, sed nomine, & pugnantium fama nobilitatâ quæstione vid. omnino Vir Jurisconsultissimus *Aurelius de Januario Feriar. Autumn. pag.188. ex ed. Neap. an.1752.* Mihi quidem videtur ab institutionibus incipiendum esse.

2.

Temporibus Lotharii Saxonis Epithome isthæc Justinianea explicabatur, uti probat *Laur. Theodor. Gronov. in Emend. Pandect. Cap.20.* Institutionum antiqua manuscripta pauca reperiuntur. In Bibliotheca *Viennensi* antiquum extare prodit *Lambecius lib.2. Cap.20. n.121. p.810.* Sed an-

sum fori Saxonici præsertim accommodata. Huic, ut eo melius aditus paretur ad Pandectas, addi possunt ULRICI HUBERI *positiones juris contractæ*, secundum institutiones & Pandectas, ad primordia disciplinæ, usumque fori attemperatæ, *Frane-*

antiquitatis Larvam detrahunt Glossæ ævi inferioris prout adnotabit *Adam. Franciscus Kollarius* qui in Epistola Vindobonæ edita An. 1760. eos *Lambecii* labores se confecturum spondet. In *Paulino Collegio*, quod *Lipsiæ* erat, duo antiqua memorat *Joach. Fellerus in Catal.* 1. *Manusc. Pulp.* 16. *n.*40. Alterum ex *Tigurina* Bibliotheca *Hotomannus*, ex propria alterum celebraverat *Cujacius*. Seculi X. Institutionum Codicem commendat *Cl. Iselius Professor Basileensis*. Laudatur alter etiam ex *Uffembachiana*, aliumque laudat *Montfauconius* in Diar. Italico. Confer. omnino Eruditissimus *Ludewig. Tom.*2. *Opusc. diss.*16. *p.*1037. *& in vita Justiniani.*

3.

Multi exinde in Institutiones Commentaria scripsere, miserumque libellum opprimere contenderunt. Alii antiquitates curarunt in Institutionibus exponendis ut *Cujacius* = *Grotius in Floribus sparsis* = *Alteserra* = *Contius* = *Alcander* = *Broeus* = *Merillus* = *Gyphanius* = *Rittershusius* = *Muretus aliique*. Commentaria Forensia *Jo. Faber* = *Ang. Aretinus* = *Perinus* = *Mysingerus* =

Sch-

neckeræ 1682. 8. & cum scholiis CHRISTIANI THOMASII, *Lipsiæ* 1685. 8. qui liber summa cura est elaboratus. Inter editiones Institutionum vero optima est JOANNIS SAMUELIS STRYKII, *Halæ* 1698. 8. Ex commentariis ad Instituta com-

Schneidewinus = *Heigius* = *Harprectus* = *Hunnius* = *Zoesius* = *Ludwellus* = *Bachovius* = *Locamerus* = *Felmannus* = *Gylmannus* = *Borcholten* = *Franzkius* = *Hoppius*. Accademica *Taubmannus* = *Riemerus* = *Gerhardus* = *Colerus* = *Ungepaur* = *Manzius* = *Mindanus* = *Schulz* = *Brandemuller* = *Eyben* = *Ev. Otto* = aliique innumeri, quorum nomina reperias in Bibliothecis Juridicis jam laudatis not. 1. Inter tot tantaque commentaria *Arnoldus Vinnius* præceteris commendandus maximè Juvenibus est, qui solidiora scrutatur acutè, inutilia rejicit omninò. *Cyrilli Neapoletani Jurisconsulti* Doctissimi Commentaria in Institutiones illud potissimum commendat, quod uno eodemque loco haberi possit & Antiquitatis notitia, & aliqua rerum practicabilium cognitio, & masculæ solidiorisque Jurisprudentiæ Scientia, methodo adeo facili perspicuaque, ut nihil pressius, aptiusque desiderari queat.

4.

Qui autem proprio marte Institutiones composuerunt, Dii vestram fidem! si, ut *Leibnitius* ajebat *Nov. Meth. P.* 2. §. 61. vel freto Danico ster-

commendandus est JOACHIMI HOPPII, ad usum eorum, qui juris initia faciunt, maxime accomodatus, & ANDREÆ HOMBERGII *prælectiones academicæ ad Institutiones Justinianeas, Helmstadti* 1703. 4. Addi potest JOACHIMI HOPPII *exa-*

men

sternendo non sufficiant! *Althusius* = *VVultejus* = *Corvinus* = *Matthias Stephani* = *Schilterus* = *Rheden* = *Voetius* = *Schöpferus* = *Zouchæus* = *Mullerus* = *Tabor* = *Eisenhartus* = *Rachelius* = *Pufendorffius* = *Huberus* = *Thomasius* = *VVestenbergius* = *Van-Eck* = *Coccejus* = & qui non? *Augustinus Fontana* plusquam tercentas ea ætate memorat. De Bibliothecis posterioribus nihil addam. Mirandum verò non est tantam Librorum subcrevisse congeriem, quorum loco commodius *Institutiones Imperiales* haberi potuerant; siquidem alienâ arare vitulâ, & constituto ordine Verba proferre consueta, scriptorumque loca celebriora & jamindequolibet trita solo enumerare, quisque etiam è Vervecum Patria satis commodè valet.

5.

Studium verò Institutionum maximè juvatur *Tabulis Synopticis*, quas valdè *Leibnitius Nov. meth. P.* 1. §. 7. commendavit, quibusque Viri docti maximis explanandis Operibus usi sunt, uti *Althusius* = *Timplerus* = *Zvvingerus* res politicas explanarunt. = *Mullerus*, = & *Olivecrantius Grotium*,

men Institutionum Imperialium, in quo per erotemata, quæstiones in Institutis obvenientes, quas ad usum hodiernum direxit, tractat. Qui pleniorem & subtiliorem quærunt Commentarium, habent ARNOLDI VINNII, recusum *Noribergæ*

1676

tium, = *Lud. Menckenius* Universum Pandectarum Opus. Atque ita Institutiones exposuerunt adpositis Tabellis *Haloander* = *Murnerus* = *Stekius* = *Merillius* = *Lynkerus* = *Hertius* = *Paulus Fucsius Jenæ* 1655. = *Jodoci Beckii* Tabulæ Synopticæ commendabantur a *Francisco Carolo Conrado*, & sæpè recusæ sunt curá etiam *Frid. Ritteri*. Postuma editio est *an.* 1759. *Augustæ Taurinorum*, quæ præceteris maximè commendanda, quod annexum habeat *Stemma Cognationis & Varias regulas & casus* enumerandi gradus successionis ab intestato. His itaque, hisce similibus carere nequit Studiosus Juris.

6.

Institutiones autem Justinianeæ, quum præsertim ex *Caii Jurisconsulti commentariis* fluxerint, sedulò inquirendum est *in Caii* Fragmenta; quo faciunt præstantissima *Oiselii* & *Schultingii* adnotata. Caveant tamen Juvenes ut rectè secernant quæ *Gajo* addita sunt ab *Aniano & VVisi-Gothis*, quæque notarunt *Contius Disp. Cap.* 12. & *Gothofredus Prolegomen. in Cod. Theod. Cap.* 5.; In ma-

xi-

1676. 4. qui Bachovium ſecutus, quæſtiones magis arduas tractat, atque Inſtituta cum Pandectis perpetuo confert. Qui praxin amant, addere poſſunt JOANNIS PHILIPPI *uſum practicum Inſtitutionum, Lipſiæ* 1677. 4. editum, in quo formulas actio-

ximos enim errores delabi facile eſt, ut *Ez. Spanhemio* contigiſſe videmus, qui manumiſſionem in Eccleſia *Gajo* tribuit, quum hic tamen floruerit ætate *Hadriani* uti notant *Marcilius ad §.6. pr. Inſt. Aegid. Menagius Amoenitat. Jur. Civ. Cap. fin. &. Jo. Van-de-VVatter lib.IX. Obſ. Jur.*16.

7.

Qui verò uberiorem ex Inſtitutionum ſtudio fructum capere velint, jungant neceſſe eſt *Theophili* Paraphraſin Græcam, quam omnium primus invenit Doctiſſimus *Politianus* uti prodit *Miſcellaneor. Cap.*84. Sed ibi quum locum, ubi illa extaret, minimè indicaſſet, de illa invenienda fruſtra làborarunt permulti, ac maximè *Conr. Heresbachius* Juriſconſultus non ignobilis, qui Italos fortaſſe cœcos exiſtimans, iter Italicum ſuſcepit, loculoſque omnes perquiſivit, ſed fortuna parum ſecunda uſus eſt. *Bembus* tandem *Cardinalis* ipſam ex Bibliotheca Veneta Divi Marci in lucem protraxit, quum jam Codex aſſervaretur in Bibliotheca *Beſſarionis*. *Viglius Zuichemus* autem edidit uti *Lynckerus* = *Struvius* = *in Bibl.* obſerva-

actionum ad singulos paragraphos adducit. Ad controversias Institutionum faciunt JOANNIS STRAVCHII *dissertationes Justinianeæ*, quibus adnotationes theoretico practicas addidit CHRISTIANUS THOMASIUS, *Francofurti* 1683. 4. in iisdemque usum fori Saxonici docuit.

§. XV.

varunt, hinc *Henr. Mylius in Theophilo suo Cap.*5. §.3. *p.*40. *Menckenius in Vit. Politian. pag.*303. *ed. Lips.* 1736. *Gundling. in Gundlingian. T.II. p.*118. Post varias autem editiones fusè enarratas *a Fabricio Bibl. Græc. Vol. XII. p.*354. *Car. Hannibal Fabrottus an.*1638. *Jo. Doviatius* 1681. (Conf. *Acta Erudit. an.*1683. *pag.*289.) postremo autem *Cl. Boehemerus* emendatissimam, in lucem ediderunt.

§. XV.

In Pandectarum [1] editionibus commendanda est DIONYSII GOTHOFREDI, & præcipue ea, quæ cura SIMONIS van *Tractatu Pandectarum.*

I

1.

(1) Pandectarum Magnum opus aggressurus Juris Studiosus in antecessum ea sibi parare debet, quæ ad immortalis Operis intelligentiam conducunt.

2.

Primum nosse oportet unde Collectio isthæc coaluerit, & quâ ratione id peractum fuerit sub *Imp. Justiniano*, quò faciunt omnes, qui de Historia Juris tractantes de hac compilatione disseruerunt. Plenissimè autem *Cl. Ludevvig. in Hist. Imp. Justiniani.*

3.

Ordinem præterea cognoscat Studiosus Juris. Tribonianum sanè ordinem *Edicti Perpetui* servasse opinantur *Ant. Augustinus Emend. lib.* 1. *c.* 1. *Duarenus Disp. Anniv. lib.* 1. *c.* 55. *Kleinschmidius in Præcog. Jur. Tract. IV. sect.* 17. *num.* 36. Non tamen semper retinuisse putarunt *Dyon. Gothofredus ad l.* 2. *ff. de Stat. Hom. Ericius Maurit.* de

van LEEVVVEN prodiit *Amstelodami* 1663. *fol.* Hæc tamen cum hodie rarius habeatur, usui esse potest illa quæ *Lugduni* facta 1650. *fol.* cum non solum justo caractere constet, sed alias etiam satis sit emandata. Licet in frequentiori usu esse

de lib. Jur. Comm. §.8. *Brnkershoekius Obs. lib.*2. *c.*25. *Brenckmann. de ll. Inscript.* §.5. Noscendus quidem Ordo, sed de eo non disputandum; futilem namque quæstionem reijecerunt *Cujacius* = *Gothofredus* = *Menkenius* = *Lynckerus* = Cavendum tamen ne eundem damnemus cum *Connano* = *Donello* = *Titio* = aliisque Viris præstantissimis, ut *Jo. Clerico Bibl. Ancien. T.*23. *p.*97.

4.

Ordine non leviter inspecto, notitiam Jurisconsultorum, quorum inibi habentur fragmenta, necessariam esse quisque noverit, qui videat boni interpretis partem esse, indolem, spiritumque auctoris perscrutari. In quo considerandum est Vett. Jurisconsultos in duplicem abiisse familiam, *Proculejanorum* nempe, & *Sabinianeorum*, ac Proculianos Stoicæ Philosophiæ nomen dedisse, uti jam notarunt *Cujacius* = *Merillius* = *Galvanus* = *Schilterus* &c. = deinde in peculiaribus Dissertationibus collectis *a Gottlieb. Slevogtio Jenæ an.* 1724. = *Bohemerus* = *Ev. Otto* = *Cornelius Van-Eck* = *Sam.*

esse soleat, quæ Lipsiæ haud ita pridem prodiit, & emendata quidem est atque iteratæ editioni præferenda, sed caracterem habet admodum minutum. Ex commentatoribus eminet HENRICI ZOëSII *commentarius*, *Lovinii* 1675. *f.* & *Colo-*

Sam. Heringius = *Conf. Heumann. Act. Philosoph. T. VIII. p.* 164. Studium inde partium necessario ex hisce principiis expendendum.

5.

Non uno autem eodemque modo scripserunt omnes, sed alii Respondendo, alii Commentando Jus proposuerunt. Rationem autem scribendi respondendique necessariò cognoscere debemus, quo faciunt *Brisson. Select. Antiq. IV.* 56. = Merill. *Observat V.*29. = *Gilb. Regius Enantiophan. C.*14. = *Terrenonius. Animadvers. II.* 11. = *Cujacius Obs. III.* 26. *IV.* 1. = *Marf. Gordon. Prætermiss.. c.* 11. = *Ant. August. Emend. l.* 6. = Hinc *Gerog. Scubartus Exerc. II. p. m.* 265. = *Kressius de Rat. dec. in vario Jure* = *Zachar. Huber. in Dissert. ad l.*63. *de R.* N. = *Ant. Matthæi de mod Vet. J.C.* = *Brunquell. de Retractat. Vett. J.C.* aliique per plures.

6.

nia 1689. 4. qui non quidem ad leges singulas facit, justo tamen atque accurato ordine Pandectarum titulos disponit, & leges per rationes solide probat, ita ut etiam systematis vicem possit gerere. Addi potest JOANNIS BRUNNEMANNI Com-

6.

Latina autem Jurisconsultorum lingua ipsis multoties dumtaxat propria est; quam quidem nonnulli culparunt ut *Valla*, & *Franciscus Floridus Sabinus*, quorum cavillationes solide refutatas cum variis Opusculis de *Latinitate Vett. Jurisconsultorum* junctim edidit *Car. And. Duckerus* cui jungendus *Kirchmajerus in Elog. Latinitatis Jurisconsultorum* = *Morhofius de latinitate in Digestis* = *Moshemius de linguæ Lat. Cult.* = *Hyer. Brücknerus de latinitate Corporis Juris*.

7.

Videat deinde Juris studiosus necessarium valdè esse ut *Inscriptiones Legum* considerentur, quum exinde dignoscatur quis fragmenti sit Auctor, & ex quo Commentario profluxerit. *Jac. Labittus singulas Leges singulis seorsim* restituit Jurisconsultis. *Labitti* Editio optima est, quæ prodiit *an.*1713. *Ultrajecti* cum notis *Henr. Reynoldi* = *Ant. Augustinus* = & *VVolfang. Freymonius* similem navarunt operam = sed omnium vicit labores *Cl. Abrah. VVielingius in Jurisprudentia Resti-*

Commentarius, qui ab eo commendandus, quod ad singulas leges est directus, e quibus casum & quæstiones format, easdem decidit atque ad scriptores remittit. Qui antiquam juris Romani rationem petit, jungere poterit JO. SCHILTERI *Com-*

stituta; ubi Indicem Chronologicum constituit per totum Juris Justinianei corpus. *Scipio Gentilis* = *Lauterbachius* aliique hasce observationes improbarunt prolixè reprehensi ab *Jo. Strauchio* = *Reynoldo* = *Brenckmanno* = *Gundlingio* = Ad Legum Inscriptiones probè constituendas facit Index Jurisconsultorum qui ante Manuscriptum Florentinum magna ex parte græcè scriptus deprehenditur de quo vid: *Cujac. Obs.I.* 21. = *Binckershoek ad* L. Ἀ.ίωσις *p.*5. = *Wieling. Jurisprud. Rest. p.*61. = *Laur. Theod. Gronov. in Emend. Pand.* = & *Fr. Car. Conrad. in Not. ad Gronovium*.

8.

Quæ autem in Pandectarum Collectione culpari soleant vel meritò, vel iniuriâ, maximoperè intelligenda sunt. Ita *Alciatus* = *Budæus* = *Balduinus* = *Hotomannus* = *Revardus* = *Fabri* = *Ant. Matthæus* = *Wissembachius* Triboniani Manes ubique exagitant & illius aut ignorantiam = aut inscitiam = aut imprudentiam = aut audaciam deprædicant. Pandectarum autem

Commentarium, *Ienæ* 1712. *f.* recusum, qui non solum Jus Justinianeum ex antiquo jure Romano illustrat, sed etiam idem cum juribus mediæ ætatis, gentium præsertim Germanicarum, erudite confert, ita, ut ad solidam textus interpretationem mul-

tem Corpus multa continere injusta & a bonis moribus aliena *Autumnus* = *Regnerus* = *Groenevegius* = aliique minorum gentium. Sed a calumniis liberarunt *Maestertius de* LL. *Romanarum justitia* = *Ulr. Huberus in Eunomia Roman.* = Ità pariter observandum nonnullas esse leges insimul *contrarias*, alias inutiliter *geminatas*. Pugnantes contrariasque collegerunt *Zasius* = *Bronckorst* = *Regius* = *Gratianus de Garzatoribus* = *Brandmullerus* = *Bachovius* = *Gyphanius* = *Lud. Menekenius* = *Adam. Struvius* = *Henr. Bergerus*. Geminatas verò collegerunt *Pratejus* = *Fornerius* = *Pancirolus*.

9.

Sed quum agatur aut de Geminationibus aut de Antinomiis discutiendis, aut de Verborum Legis interpretatione, vera lectio *ad Exemplar Florentinum* sistenda est; Id quod satis ostendit apprimè necessariam esse cognitionem Historiæ *Florentini Exemplaris*. In Glossis laudari solet tanquam *Manuscriptum Pisanum*, & Lit-

multum conducat. Inter systemata juris Civilis pro docentium diversitate receptum est vel *syntagma Struvianum* vel *Compendium Lauterbachianum*, quod habemus SAMUELIS STRYKII *adnotationes succinctas*, *Lipsiæ* 1701. 4. & quæ nuper prodi-

Littera Pisana, quum ab antiquissimo tempore Pisis extiterit, usquequò Pisis subactis, Florentiam traslatum fuit, & in publico Florentinæ Reip. Palatio custoditum. Nunc autem inibi extat in Imperiali *Gazofilacio* = Sciat oportet Juris studiosus superstitiosam quamdam Florentino Codici Venerationem subcrevisse, multosque opinatos esse ipsius *Justiniani*, aut *Triboniani* Exemplar fuisse; sed ex quampluribus mendis, lacunisque atque aliis subinde argumentis cum *Brenckmanno* = *Mabillonio de Re Dipl. lib. V. Tab.6.* = *Fontaninio de Antiq. Hortæ lib.1. C.5. n.6.* seculo sexto jam exeunte conscriptum esse Viros præstantissimos optimè censuisse = Disputarunt autem inter se Viri Docti an Libri Pandectarum, qui extant vel quos extare novimus ex Florentino Exemplari manaverint; *Cujacius* = *Hofmannus* = *Eckius* = *Schultingius* = *hinc Astensis* = *Grandius* = *Tanuccius* = *Schvvartius* = *VVielingius præfractè* negant; *Sed Taurellus* = *Augustinus* = *Balduinus* = *Miræus* = *Huberus* = *Reynoldus* = *Struvius* = *Brenckmannus* affirmarunt,

dierunt GOTTLIEBII GERHARDI TITII *observationum ratiocinantium in compendium iuris Lauterbachianum centuriæ V. Lipsiæ* 1703. 8. in quibus vulgaria præjudicia conatur evellere. SAMUELIS STRYHII *specimen usus moderni* quoque addi

runt; quorum sententiam & auctoritate suâ, & firmissimis argumentis solidè constituit in peculiari Dissertatione quæ extat in *Symbolis Gorianis* Cl. *Guadagnius*, ipsa cui cum Minerva assurgit Themis = Proderit autem novisse rabidam, furentemque controversiam de Inventione Pandectarum Amalphitana *Guidonem Grandium* inter, & *Bern. Tanuccium*, Pisanos Professores utrosque, utrosque impavidos & animosos. Ediderat *anno* 1726. *Grandius Epistolam de Pandectis* inscriptam *Jos. Averanio* ubi Amalphitanam inventionem improbabat... Variis de Causis hinc inde ortis *Tanuccius* contrariam opinionem tueri nitebatur; Sed *Grandius* citato cursu denuò edidit Florentiæ *anno* 1727. *Epistolam de Pandectis notis variis locupletatam*. Heinc litterarium bellum violentius exarsit; consertæ manus: *Tanuccius* Lucæ edidit *anno* 1728. *Epistolam ad Socios Cortonenses*; *Grandius* respondit *an.* 1728. edendo Pisis *Vindicias pro sua Epistola de Pandectis*, ubi Vir Maximus suorum adversariorum terga proscindere assuetus, proprium sectatus ingenium, nec hu-

addi poteſt, in hiſce enim, quid uſu receptum, quidve abrogatum, declarat egregie. Addimus GOTTLIEBI GERHARCI TITII *Jus Privatum*, quod nuper demum 1709. 4. prodiit, atque ad mores Germaniæ eſt directum. Præferen-

K dus

humanitati pepercit, nec ſuæ famæ conſuluit: Sed nec *Cevæ*, *nec Marchettii* gerebat animos, cerebrumque Tanuccius; anno namque 1729. doctrinâ & mole magnum edidit Opus; Grandius inde (*Joſephi Averanii* occultá inſtigatione) ferocius irritabatur, & *anno* 1730. ſub nomine *Bartoli Luccaberti* pariter mole magnum emiſit opus; & quum *Diomedis Brava Diſquiſitionem Criticam de Interpolatione Gratiani* laudaſſet, quæ tamen nunquam extiterat, ipſe Opuſculum finxit editque *Piſis anno* 1730. locum & annum pariter fingendo; nam rariſſima omninò ea editio facta videtur ~~*Bononiæ apud*~~ *Hæredes Benatii Anno* 1694. Stricto calamo *Tanuccius* dum ~~alia~~ reponere meditabatur, ac dum magnæ molis opus jam typis editum in lucem emittere propediem potuerat, Supremo *Magni Ducis* Juſſu ſilentium partibus indictum fuit. Poſtremum hoc opus multis poſt annis nempe *an.* 1760. in turbam datum eſt, doctrinâ, integritate, ampliſſimiſque dignitatibus Inluſtri, Auctore annuente = Quidam *Chriſt. Gottl. Stievius edidit Lipſiæ an.* 1740

ſatis

dus vero adhuc eſt JOANNIS BRUNNEMANNI Commentarius, per caſus atque rationes legum bene deductus, labore plane egregio, in quo nihil videmus intactum, ipſos etiam fontes ſedulo adlegatos. Optima eſt editio SAMUELIS STRYKII

KII

ſatis ridiculam de hac controverſia diſſertationem. Videndus apprime eſt *Journal Litteraire d'Allemagne an.* 1742. *Tom.* 1. *Part.* 2. *pag.* 446. Faciunt iſthæc omnia ad illuſtrandam Florentinorum Pandectarum Hiſtoriam, quam uberrimè pro ſua ætate tradidit *Henr. Brenckmannus* =.

10.

Neceſſarium porro eſt apprimè cognoſcere Pandectarum Editiones. Tres quaſi capitales feruntur, *Vulgaris*, *Haloandrina*, & *Florentina*. Vulgares dicuntur omnes Editiones quæ neque Haloandrinam, neque Florentinam ſequuntur. *Haloandrina* dicitur quam adornavit Gregor. Haloander. *Florentinam* dicimus eam, quæ Florentini Codicis lectionem exprimit. *Lælius Taurellus*, & *Franciſcus Filius* primà vice id præſtiterunt, quod etiam peragere tentavit & *Hugo a Porta* = hinc *Miræus* = *Ruſſardus* = *Contius* = *Charondas*. Nunquam tamen lectio Plorentina genuina, ac ſincera prodiit. Unde *Laurentius Theodorus Gronovius an.*1680. ſedulò in Floren-

ti-

KII, *Lipſiæ* 1699. *fol.* Inter polemicos precipuæ habendæ ſunt GEORGII ADAMI STRUVII *evolutiones* ſæpius editæ,

tinum Manuſcriptum inquiſivit, ſed non aliud edidit præter paucas emendationes. *Henr. Brenckmannus* deinde per integros XIV. menſes Librum Florentinum adiit opem ferente *Cl. Ant. Maria Salvinio*, ſed provida conſilia mors invidia fregit. Exemplum autem Editioni paratum ad Ill. *Gebauerum* perveniſſe audivi. Omnium tamen induſtriam fortaſſe vicit *Politianus*, cujus acumen, & diligentiam ne verbum quidem ſugit. Ejus Collationibus uſus in aliqua parte eſt *Ludovicus Bologninus*, dum Politiani quaſdam curſorias notas viderit, quas impensè laudat *Ant. Auguſtinus*, & è quibus multa hauſere *Budæus & Bayſyus*. Prætioſi Codices, ubi Politianus cum Vulgatis Florentinum contulit Exemplar, diu cuſtoditi fuerant Florentiæ in Bibliotheca Laurentiana, uti teſtatur *Petrus Victorius Caſtigat. in Columell. de Re Ruſt. p.* 70. Illos deinde amiſit ut notat *Brenckmann. H. P. lib.IV. C.*1. *p.*317. Unde poſtea Viri eruditi tanquam omninò deperditos deplorarunt ut videre eſt apud *Menckenium in Vita Politiani* §.15. n. (E). Nuper verò Doƈiſſimi cujuſdam viri manu obſtetricante Bibliothecæ Laurentianæ vindicavit Anno 1760. ſuorum Jurium Adſertor impavidus Cl. *Ang. Mar. Bandinius* Imperialis Bibliothecarius, qui probè noſcens rei furtivæ æter-

quæ ad ſyntagma directæ ejuſdemque *Gothofredi Immo*, quod *Francofurti ad Moenum* 1695. 4. prodiit, in quo leges obſtan-

nam auctoritatem eſſe, ſolidiorem Juriſprudentiam eo affecit beneficio, ut in tuto conlocentur quæ ex Politiani manu Pandectas Florentinos mirificè referunt.

Iſthæc quidem, hiſce alia conſimilia noſcat neceſſe eſt Juvenis ſtudioſus, ut Legum intellectum adſequi valeat. Non autem hic ego regulas ponam Rectæ interpretationis, quum non aliud mihi agendum propoſuerim, quam Auctores Scriptoreſque aut = videndos = aut legendos = aut contemplandos enumerare. Huc inde ſpectat, quod Linguæ Græcæ neceſſitate propoſita ad Pandectarum interpretationem, notem quammulta reſtituta eſſe ac reſtitui poſſe tum ex *Theophilo*, tum ex *Harmenopulo*, tum præſertim ex libris *Baſilικῶν* quos *Gregorius Haloander & Viglius Zuichemus* primum indicarunt, Scholiſque noſtris exhibuerunt. Alios inde titulos adjecerunt *Gentianus Hervetus & Cujacius*. Integros deinde LX. Libros *Carolus Hannibal Fabrottus* auſpiciis Cl. *Seguerii* ex *Bibliotheca Regia Pariſienſi* ſeptem voluminibus in fol. edidit, & verſionem adjunxit, gloſſaſque adjecit, & *Notitiam Baſilicorum Joſ. Mariæ Suarezii*, quæ omninò conferenda, quæ & jungitur *Manuali Gothofredi* ex ed. *an.* 1663. Amſtel. aut reperiri poteſt apud *Fabric.*

ſtantes a Gothofredo in notis adlegatæ, conciliantur. Plures adhuc controverſias de-

bric. Bibl. Græc. Vol. 12. *p.* 467. Juris Studioſo cognoſcendæ ſunt etiam *& Eclogæ* = *& Synopſes* = *Promptuaria* = *Manualia*, quæ Græcis adeo inferioris ævi placuerunt; de quibus vidend. *Lambecius lib.* 6. *Comment. Bibl. Vindebonenſ.* = *Neſſelius in Catal. Manuſcritporum Bibl. Vindebonenſ. P.* 2. *p.* 8. = *Montfauconius in Catal. Codd. Manuſcriptorum Bibl. Coisliniana* = *Fabricius Bibl. Græc. Vol.* 12. *p.* 429. = *VVächtlerus in Act. Erudit. an.* 1715. *p.* 507. = Ità *Mich. Pſellus Synopſin legum* 1400. verſibus Jambis & Politicis exhibuit, quos pro ſoluta oratione edidit *Leunclavius Juris Græco-Romani Tom.* 2. hinc optimà ratione *Meermannus Tom.* 1. *Theſ. Jur.* Opus iſtud habetur in *Manuſcripto Codice Vaticano* 845. *& Palatino Cod.* 316. *Syrmondus* Exemplar communicavit cum *Bouſqueto* qui Pariſiis edidit an. 1631. = Multa verò ad Jus Græcum ſpectantia videat Juris ſtudioſus in *Collectione Juris Græco-Romani edita a Leunclavio & in Collectione Marquardi Freheri* = Plurimum autem juvabit vidiſſe & *Nic. Rigaltii* quarumdam Novellarum Gloſſarium, ut & *Harmenopuli* Nomenclatorem *a Dyon. Gothofredo* confectum. De Gloſſariis Græcis Juridicis *Vid. Fabric. Bibl. Græc. Lib. IV. c.* 36. *§.* 11. = Ex quibus aliiſque conſimilibus pronum eſt conligere, quantum a vero aberrent, qui Græcarum littera-rum

decidit LUDERUS MENCKENIUS in *gymnasio polemico juris*, quod *Lipsiæ* 1689. 4.

rum studium solidæ Jurisprudentiæ adipiscendæ non necessarium esse arbitrantur; Neque moveatur Juris studiosus contrariâ auctoritate aut *Alberici Gentilis*, aut *Ottonis Taboris*; justam namque iisdem sententiam dixerunt & *Fabrottus in Apologia pro Græcis & Gundlingius in Gundlingian. T.*2. Omnia namque hactenus prolata illud evincunt, ac ea consideratio dumtaxat evincere posset, quod multa reperiantur *Græcè scripta in ipso Pandectarum Corpore*, quæ Doctissimi Jurisconsulti desiderarent industriam.

12.

His itaque præstructis Varia Jurisconsultorum Commentaria adire potest Juris Studiosus. Plurimi facienda est *Glossa Accursiana* de qua vid. *Hotomann. in Præf. Consilior.* atque ut ceteros sileam *Pet. Bayle in Diction. Hist. & Crit. Voce Accurse* = *Boehmer. in Usu mod. decretal. sub tit. de Constit. Princip* §.42. = Antiquiores autem Interpretes maxima veneratione prosequatur Juvenis studiosus = *Bartolum* = *Baldum* = *Jasonem* = *Franciscum Aretinum* = *Paulum Castrensem* aliosque laudatos *a Pancirolo* = *Symone* aliisque. *Cujacium Jurisprndentiæ Instauratorem* = *Duarenum* = *Hotomannum* = *Ant. Fabrum* legisse juverit, quum luculentissima in Pandectas commen-

4. est editum. Ex Commentariis ad Codicem, ANTONII PEREZII *prælectiones*

mentaria scripserint, ut & *Zoesium* = *Frantkium* = *Mornacium* = *Noodtium* = aliosque = *Jo. Brunnemannus* maximè commendandus Juvenibus est, quum ex Legibus præcipuas quæstiones efformet, & singulos Scriptores indicet = Commentaria *Lynckeriana multiplicis usus* sunt, sed Vir ille maximus non magnam Digestorum partem inlustravit = *Jo. Voetii Commentarius ad Pandectas* impensè laudandus est, quum Jus Romanum hodierni Juris tractationi junxerit.

13.

Necessarium etiam est ad sua referre loca; quæ Viri doctissimi in variis Observationibus = Emendationibus = protulerunt, ut Pandectis lucem adjungerent = Ità *Hottomannus*, & *Brissonius* inlustrarunt Titulum *de Ritu Nuptiarum* = *Bayfius Tit. de Auro Argento &c. legatis* = *Fabrettus Tit. de Aqua & Aquæductu* = *Contius & Gundlingius Tit. ad Legem Juliam Majestatis & Tit. de Testamentis* = *VVilhelmus a Loon Tit. de Manumissionibus* = Ita ad Pandectas referantur Inlustrationes peculiares cujusdam Jurisconsulti, quum Interpretes modo *Scævolas ut Balduinus & Cujacius*, *modo Sabinum ut Mollerus* inlustrandos susceperint = Ad Pandectas pariter referendæ sunt Observationes, & Illustrationes scor-

nes in Codicem, *Amstelodami 1663.* 4. editæ, ob judicii gravitatem & quod ad solidam juris explicationem faciunt, estimandi (1).

§.XVI.

scorsim editæ ut *Duareni* = *Hotomanni* = *Brissonii* = *Cujacii* = *Noodtii* = *Bynckershoekii* = *Averanii* aliorumque præstantissimorum Interpretum.

14.

Ut autem tanta rerum series fortius percipiatur *VVesembecii Paratitla* omninò legenda sunt, quibus jungenda brevissima illa *Cujacii Paratitla in Libros quinquaginta digestorum*. = *Luderi Menchenii Tractatio Synoptica Pandectarum Theoretico-Practica* (Lipsiæ 1697. in fol.) utilissima censeri debet, quum immensum opus Tabulis Synopticis explanatum habeatur, quod maximè Pandectarum studium juvare potest.

1.

(1) Codicis repetitæ prælectionis Historiam vide apud *Ludevvigium* in *Vit. Justiniani* aliosque Scriptores. Ad Codicis intelligentiam mirum facit *Codex Theodosianus* quod demonstrat *Cothofredus* peculiari dissertatione. De *Codice Theodosiano ejusque in Codice Justiniano* usu observavit *Salom. Brunquellus* = Inscriptiones & Subscriptiones legum maximi faciendæ sunt, quam in rem conf. *Jac. Gothofredus in Chronolog. Cod. Theodos.*

dos. = *Relandus in Fastis Consularibus.* Vi dend. *Pagius in Critic. ad Baron. ad an.*287. = *Reinesius in Ep. ad Rupertum &c.*

Commentaria in Codicem confecta a *Bartolo* = *Baldo* = *Cyno* = *Saliceto* = maximam utilitatem Juris studioso afferant. *Donelli* = *Gilkenii* = *Sichardi* = *Zoesii* = *Tuldeni* = *Giphanii* = *WVissenbachii* = *Alteserræ* = *Brunnemanni* in Codicem Scripta necessario videnda sunt, uti etiam ad Codicis intelligentiam commendanda est eorum diligentia, qui leges alicujus Imperatoris sibi explicandas, & enucleandas susceperunt, ità *Balduinus Constantinum Magnum* inlustravit, atque ut alios sileam, *Augustus Bachius* Traiani leges luculentissimo commentario proposuit.

2.

A Codice ad Novellas properamus. Antiqui Interpretes rarò eas adgrediuntur. Ex recentibus *Balduinus* = *Gudelinus* = *Rittershusius* = *Matthias Stephani* = *Cujacius* = *Sonnemannus* = *Venatorius* easdem exposuerunt.

De novellarum Versionibus & Editionibus vidend. *Cujacius Obs. VIII.* 46. *Contius in Praef. ad novell. Leunclavius lib.*2. *notat. Jur.* p.665. *Nic. Alemannus ad Procop. p.*9. J. A. Fabric. Bib. Græc. Vol. XII. p:400. *Christrid. WVachterus in act. Erudit. Lips. an.* 17010.

3.

Præter Novellas habemus etiam Authenticas, de quarum *Origine*, *&* *Auctoritate* vidend. *Balduin in Protheoria ad novell.* = *Strauch. in Ir-*

ner. non errante = *Suarez in Notit. Basilic.* = Hinc *de aetate* = *& auctore* = conferend. *Molinaeus Lection. Dolan. III.* 20. = *Strauchius* = *Pagenstecherus* qui paulo post Justinianum facta esse authumant. Alii contra veluti *Rittershusius* = *VVissembachius* Irnerium omnium Authenticarum Auctorem faciunt. Mediá incedebat Via *Beyerus*, *& Bynckershoeckius*, quum Summaria quædam opinarentur facta fuisse prope Justiniani tempora, aucta deinde per *Irnerium* aliosque ejus Ævi Jurisconsultos. In quò notandum acerrimam fuisse contentionem *Bynckershoechium* inter, & *Pagenstecherum*; qui in *Sicilimentis* ad *Compendium Lauterbachianum* suam opinionem tuebatur; sed quum inter ceteros ab *Ampliss. Bynkeshoeckio* confutaretur *da Auctoribus*, *auctoritateque Authenticarum*, *Pagenstecherus* Auditorem quemdam suum objecit, cui *Bynckershoekius* respondens, edita *Contentione literaria*, Adversarium exagitavit. *Pagenstecherus* acriter inflammabatnr & *Inertum injuriâ Vapulantem Groeningæ edidit an.* 1701. *Bynckershoeckius* multa acerbius reposuit in *Praef. ad Librum singularem ad L. Rhodiam de Jactu Hagæ* 1703. *Vid. Opp. Ed. Lugd. Batav.* 1744. *T. IV.* Ita Viri præstantissimi Eruditorum more non secus ac petulantes è Trivio mulierculæ per aliquot annos durâ sese invicem strigili defricuerunt, & nomen suum conviciis proscindere, & maledico dente carpere non destiterunt, ambitioni non veritati litantes, consueto furore, arrogantiaque perciti, qua Viri Docti identidem, sæpè autem litteratores quidam Scurrae, & Nebulones Vento turgidi, Dicta-

§. XVI.

Præter ſyſtemata, addi quoque poſſunt lexica, (1) in quibus æſtimandus præ cæteris eſt AUGUSTINI BARBOSÆ *theſaurus locorum communium juriſprudentiæ*, qui per axiomata deductus, cura SAMUELIS STRYKII prodiit *Lipſiæ 1690. fol.* In *Lexica juris.*

L 2 hoc

ſtaturam quærentes, ſupremoſque honores, ſi qui ſunt qui aut adverſentur = aut rideant = aut abnuant = aut non debitis excipiant plauſibus, eos quidem impetere, & contundere ferociter annituntur.

(1) *Nebriſſienſis* = *Spiegelii* = *Hotomanni* aliorumque Lexica in ſuum tranſtulit *Io. Kaal*, ſive *Calvinus*. *Briſſonii* tamen de Verborum ſignificatione Opus maximi faciendum eſt ac præſertim cum *Taboris & Heinneccii* annotatis. Juvenibus autem maximè commendaſſem *Vocabularium Juris* editum a Viro doctiſſimo *Th. Vicat*, quod etiam Neapoli edi cœptum eſt *an.* 1760. & maximo, atque incredibili ſolidioris Juriſprudentis bono conficiendum curat Vir præſtantiſſimus, ex ea præſertim ratione quod in forma, ut ajunt octava commodius excuſum fuerit. *Encyclopædia Pariſienſis*, ſi unquam volente Deo Univer-

hoc enim brocardica juris sub suis titulis videmus posita, & per leges non solum, sed etiam auctoritates prudentum confirmata, ita ut omnibus debeat esse commendatissimus. ARNOLDI REYGERI *thesaurus juris*, qui per AHASUERUM FRSTICHIUM auctus atque editus *Francofurti 1668. f.* iis est utilis, qui in elaborandis materiis occupati, Cardinalis TUSCHI vero *conclusiones practicabiles*, *Francofurti 1623. f. IV. vol.* in eo valent, quod sententias multas practicorum in iisdem videamus congestas, ut exinde allegata multa hauriri possint in scriptis advocatorum. In explicatione vocum & terminorum juris utimur JOANNIS CALVINI *lexico*, *Francofurti 1604. f.*

§. XVII.

versum Scientiarum ambitum compleverit, in ea parte qua Juridicum tractatur argumentum, pro saluberrimo esse poterit Juris Lexico, quod impigre urgere pergat ejus partis Auctor *Cl. Toussainius* enixè rogamus.

§. XVII.

Inter practicos, (1) in foris nostris Saxonicis utimur *processu* BENEDICTI CARPZOVII, qui *Lipsiæ* recusus 1692. *f.* In terris electoralibus vero optimus est LUDOVICI GüNTHERI MARTINI *Commentarius ad Ordinationem processus electoralis Saxonici*, qui *Francofurti & Lipsiæ* 1710. *f.* ex iterata editione prodiit. In processu civili atque criminali sufficere poterit JOANNIS BRUNNEMANNI *processus*, *Francofurti ad Viadrum* 1691. 4. qui accuratior est reliquis. Addi potest scriptum egregium illustris vi- *Scriptores Practici.*

(1) Practicorum numerus excrevit adeo, ut nequeat invenis ex ipsorum soluta lectione proficere. Animum inde convertat ad sibi comparandam illorum notitiam, ut facilius possit in perquirendis rationibus & auctoritatibus iisdem uti. Id quod commodissimè perficiet si in alphabeticum redegerit ordinem nomina eorum præsertim, qui peculiares tractatus confecerunt, ità ut qualibet emergente quæstione in promptu sit locus ubi tale versatur argumentum; atque ita ex. gr. si de *Sustitutionum* quæstione agatur, statim adire potest *Ferrettum* = *Allosinum* = *Barbosam* = *Fouquel-*

viri, SAMUELIS ITRYKII *introductio ad praxin*, quæ accuratam præbet praxeos delineationem. Ejusdem æstimandus est tractatus de *actionibus forensibus investigandis & caute eligendis*, ut & de actionum præscriptione, *Halæ* 1698. 4. singulis qui ad praxin tendut, commendandus; atque aliud Ejusdem scriptum de *cautelis contractuum*, *Wittembergæ* 1698. 4. singulis qui inter se contractus ineunt proficuum. In formulis actionum habemus vel QUIRINI SCHACHERI *collegium practicum*, quod ad ordinem Pandectarum directum prodiit *Lipsiæ* 1694. 4. vel BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDENDÖRFERI *summariam actionum*

quellinum = *Mostellum* = *Oddum* = *Taborem* = *Hunnium* = *Forsterum* = *Fusarium* (*hominem sane futilissimum*) = *Jac. Ottonem* = *Chifletium* = *aliosque*, & sic de ceteris. Juvenibus autem maximè laudassem integram lectionem Operis sanè præstantissimi quod sub nomine *Doctoris Vulgaris* edidit Vir famigeratissimus *Card. De Luca*: Ibi namque habentur tutissima Praxeos, solidiorisque Jurisprudentiæ Elementa, quæ, doctrinâ, quâ pollebat incredibili ex puriori origine expressit Vir ille celeberrimus, relictis flosculis, nugisque Philologorum, qui Jurisprudentiam rarà

num forensium expositionem ex iterata editione, *Lipsiæ*, 1687. 4. in qua plerasque actionum formulas videmus adductas. Circa exceptiones utile est ANDREÆ RIVINI *specimen exceptionum*, *Lipsiæ* 1686. 8. & quæ plenius hanc exposuit materiam JOANNIS OLDENDORPII *sylloge exceptionum forensium*, quam auxit atque ad usum fori accomodavit ANDREAS CHRISTOPHORUS ROESENERUS, *Lipsiæ* 1692. 4. Non male aget, qui addere voluerit ADAMI VOLCKMANNI *Notariat-Kunst*, quæ revisa atque emendata per GEORGIUM BEYERUM, *Lipsiæ* 1696. 8. ex qua multa quoque quæ ad solemnia & formulas juris fa-

rò inlustrant, sæpè perturbant, & obscurant; scilicet vera Jurisprudentia non in contemplatione, sed in actione versatur; quidquid eruditionis est, quidquid Græcum, ac Romanum ad Jus pertinet non hoc Jurisprudentia est, sed vehiculum quoddam, quo post longum etiam iter emensum illuc perveniamus ubi suum Jurisprudentia posuit domicilium, æternumque habet cum æquitate & ratione connubium, cujus arcana non syllabarum computatione, aut verbi derivatione referantur, sed ii dumtaxat pervadere possunt, qui Gen-

faciunt, hauriuntur. Ad *Processum Cameralem* præcipuus est JACOBI BLUMII Commentarius, *Francofurti* 1676. 4. cui tamen non male quis junget JOANNES DECKHERRI *librum singularem relationum, votorum & decisionum Cameralis judicii*, *Spiræ* 1681. 4. in quo ipsum modum procedendi in judicio Camerali per exempla declarat. ANDREÆ GAILII *Observationes Camerales* non tantum ad processum Cameralem faciunt, sed ad sententias in foris Germaniæ receptas, quæ plerumque secundum sententias Camerales solent dirigi. EVERARDI FABRICII *Gallius enucleatus*, *Coloniæ* 1697. 4. omnibus maxime est necessarius. Quippe

Gentis mores cognoscunt; æquitati student, leges ad peculiares Casus cum ratione trahunt, similesque Casus cum similibus jam certis & judicatis rectissimè conferunt. Qui itaque Juri operam dant Juvenes studiosi post academicos labores sciant unam hanc esse viam ad Jurisprudentiam, ut optimè quum fuerint instructi, se foro tradant, ubi ex multiplici negotiorum copia, ex certantium ardore, & necessariis laboribus formatur ingenium ad veram & masculam, non fucatam illam, & inanem Jurisprudentiam capessendam.

pe ad singulas Gailii observationes, sententias ICtorum clarissimorum dissentientium, & praxin hodiernam notat. In sententiarum quoque, quæ in foris receptæ, decisionibus eminent DAVIDIS MEVII *decisiones summi Tribunalis Wismariensis*, & in terris Saxocis præcipue BENEDICTI CARPZOVII *Definitiones*, & MATTHIÆ BERLICHII *Conclusiones*, qui patres dici solent Practicorum.

§. XVIII.

In Jure Criminali (1) compendium præbet PETRI MULLERI *Jurisprudentia Criminalis*, *Jenæ* 1701. 4. Plenius vero systema PETRI THEODORICI *Collegium Criminale*, ex editione & cum adjun- *Jus Criminale.*

M ctis

(1) Inter systematicos Criminalis Juris Scriptores meritò recensendi sunt *Petrus Mullerus in Jurisprudentia Criminali* = *Petr. Theodoricus in Collegio Criminali* = *Wernerus Theodorus Martini in Jurisprudtntia Criminali* = *Francis. Modius in Praxi rerum Criminalium* = *Hinc Julius Clarus* = *Bossius* = *Vulpinus* = *Guazzinus* = *Farinacius* = aliique innumeri, inter quos eminent *Ben. Carpzovius in Practica Criminali & Ant. Mathæus de Criminibus*. Ma-

ctis dissertationibus beati parentis, *Jenæ* 1671. 4. Addi potest JOANNIS BAPTISTÆ VULPINII *succus ex operibus Farinacii*, *Lugduni* 1687. *f.* cum ipsa Opera Farinacii majoris sint molis, & quantum ad Criminalem processum Saxonicum BENEDICTI CARPZOVII *practica Criminalis*, *Witteberga* 1665. *f.* hinc enim pater Criminalistarum vulgo habetur, licet multa proferat, quæ hodie non amplius sint in usu. In ipso processu venit BENEDICTI CARPZOVII *Achts-Process*, & qui certa adhuc parte prævalet *Processus Criminalis Altenburgensis*. De *defensione* vero *reorum* optimum est scriptum TOBIÆ

r Maximi autem faciendi sunt qui de peculiaribus delictis tractarunt. Ita de furtis scripserunt *Bocerus* = *Bonifacius* = *Cludius* = *Carocius* = *Friderus* = *Iniuriis Lud. Gilhausen* = *M. Mantua* = *de Vergeriis* = *Blalerus* = *Contardius* = = *Mundius a Rodach* = *Christoph. Stern* = *Sam. Strykius* = *Thoennikerus* = *VVilduogelius* = De Homicidio *Ayzaeus* = *Affelmannus* = *Bocerus* = *Caballus* = *Hunnius* = *Passerinus* = *Jo. Zeithoff.* = *Krembergius* = *Obrectus* = *Fr. Rebhuns* & sic ceteris dici posset. Historiam Juris Criminalis præceteris scripsit Struvius in *Historia Juris Jenæ* 1718. *p.* 735. Optimæ sunt Doctissimi *Miroglii* Institutiones Criminales.

BIÆ. GRANTZII, quod *Lipsiæ* 1702. 4. prodiit, iis qui defensionem suscipiunt utilissimum.

XIX.

In jure feudali (1) instar omnium esse poterit *beati parentis Syntagma juris feudalis*, quod cum observationibus atque decisionibus feudalibus recusum. In hoc *Jus Feudale.*

M 2 enim

1.

(1) Ad Juris Feudalis cognitionem necessaria maxime est Juris Feudalis Historia ubi etiam de illius origine, & auctoritate differitur. *Conringius* = *Kopp.* = *Thomasius* = *Struvius* = *Schilterus* = *Rheyerus* = *Bitschius* felici successu illud tractarunt, quibus jugendus *Du-Cangius* in voce *Beneficium*. *Pfeffinger. Vitriar. illustr. l.* 1. *T. XII.* §. 7. *Gundlingius in Gundlingian.* T. 1. *n.* 1. §. 9. *Nic. Hertius de Feud. Oblat.* T. 1. §. 2. *Hornius in Jurisp. Feud.* C. 11. *Ant. Dominicus de Prærogat. Allodiorum* C. 15. *Hachembergius in Germ. Med.* p. 232. *Sperlingius de Ambactis in Nov. Litter. Mar. Balth.* 1699. *Leibnitius in Liter. ad Otton. Mencken. in Actis Erud. Supplement. T. IV. Sect. V.* p. 238. *Guil. Nicolsonus in Epistola ad Dav. Wilkinsium*. *Loüis Chantereau Traitè des Fiefs, & de Leur Origine*.

2.

enim non ſolum diverſas feudorum ſpecies videmus explicatas, ſed etiam ſingulas quæſtiones feudales erudite deciſas. Si

2.

Juris Feudalis Inſtitutiones tradiderunt *Curtius* = *Fornerius* = *Contius* = *Gemmelius* = *Hannetonius* = *Hattyſerus* = *VVeſſembecius* = *Guernerus* = *Soacius* = *Rittershuſius* = *VViſembachius* = *Corvinus*, aliiq; Inter ceteros commendaſſem *Hen. Cocceji Hyppomnemata Juris Feudalis* jugenda tamen cum *Inſtitutionibus Juris Feudalis Jo. Schilteri*. Optima huiſce compendii editio eſt *Lipſienſis ann.* 1750. quum aucta fuerit notis Ampliſſimi, doctiſſimique Viri *Georgii Chriſtiani Gebauveri*.

3.

Majora Opera Feudalia ſcripſerunt *Alvarottus* = *Iſernia* = *Paris de Puteo* = *Schraderus* = *Melonus*. Omnia fere habet qui unum *Roſenthalium* poſſideat.

4.

De Specialibus vero Scriptoribus prolixus nimium eſſet ſermo; ita *Fritſchius* diſputavit *de Feudis Oblatis*, uti pariter & *Thomaſius*, & *Hertius* = *De feudo in pecunia conſiſtente Andreas Milius*. *De Feudo pignoratitio Arn. Krupp*. *De Feudo Franco Ric. Polmann*. *De Feudis Impropriis Jo.*

Si quis tamen varias Feudistarum sententias quæret, habet HENRICI a ROSENTHAL tractatum de *Feudis*, *Francfurti* 1662.

Jo. Wurmeserus. De particulari Territorio Subinfeudato Georg. Henr. Brucknerus. De Feudo pluribus promisso Romanus Tellerus. De Felonia Fr. Geislerus. Ita de Expeditione Romana egit Celeberrimus Conr. Sam. *Schurtzfleischius Vid. ad Calcem Inst. Schilt. ex ed. an.*1750. ut tercentos alios laudare supersedeam.

5.

Ad Solidam Juris Feudalis notitiam adipiscendam necessaria quammaximè est Cognitio Diplomatum de qua superius, hinc Historiæ Medii Ævi, ac præsertim Italicæ, Germanicæ, & Gallicæ. Valde juverit Juris Feudalis Studioso *Hen. Spelmanni Glossarium Archeologicum & Glossarium quod Codici legum antiquarum subnexit Lindenbrogius*, quem sequutus est *St. Ballutius*, qui *Capitularibus Regum Francorum* simile subjunxit. Necessarium vero est omnino *Du-Cangii Glossarium* quod & alibi Juris studioso commendabam. Pressius porro Jus Feudale attingunt *Fr. Hottomanni Dictionarium Verborum Juris Feudalis*, & *Nic. Christ. Linckeri Concordantiæ Juris Feudalis*.

1662. *f.* recusum, qui operosus admodum est in congerendis variorum opinionibus. Vel si quis brevius quid desideret, usurpare poteri CASPARIS HENRICI HORNII *Jurisprudentia Feudali Longobardo-Teutonica*, *Witteberga* 1705. 4.

§. XX.

Jus Canonicum.

In Jure Canonico præmittenda primum est GERHARDI von MASTRICHT *historia juris ecclesiastici*, *Duisburgi* edi-

I.

(1) Juris Canonici fundamentum est Sacra Sciptura, simulque Historia Ecclesiastica, quum Juris Pontificii compilationes ex Paparum decretis, Concliorum Auctoritate, Patrum Scriptis coalescant. Historiæ Ecclesiasticæ Auctores aliquot alibi indicavimus. Binghami Origines jungendæ sunt, & cautò legendæ quo facit doctissimum Opus *Cl. Mamachii* quod contra Binghamum operosè adornat. *Prænotiones Canonicæ Jo. Doujat* necessariò habendæ, quum eæ plená manu ministrent, quæ viam sternant optimæ Juris Canonici Cognitioni. Hùc etiam facit *Hunoldi Blettenbergii Introductio in Jus Canonicum & Jo. Strauchii Prolegomena ad Gratianum*, & *Huldaricus Eisbenius de Origin. & Us. Jur. Can.*

2.

edita 1676. 8. recusa curante Christiano Thomasio, *Halæ* 1705. 8. in qua originem, seriem,. partes & notas juris Canonici explicat. Inter ipsas vero editiones juris Canonici ea est emendatissima, quæ cura PETRI & FRANCISCI PITHOEORUM primo *Parisiis* 1687. *f.* prodiit, post *Lipsiæ* recusa 1705. *fol.* sed cum ista sumtuosi sit oris, in ejus locum substitui potest ea, quæ *Coloniæ* 1661. 4. prodiit. Inter compendia juris Canonici bina sunt æstimanda. VALERII ANDREÆ SDBSELII *erotemata* quidem juris Canonici, quæ cum notis beati parentis, *Ienæ* 1709. 8. recusas, ipsas questiones juris Canonici justius explicant, quibus addi possunt perillustris LYNCKERI *Analecta*, quibus Praxin Consisto-

2.

Juris Canonici Institutiones innumeræ sunt: *Lancellottus cum Explanatione Thomasii* maximi usus esse posset. Si quis tamen breviori opere uti velit legat aut *Sixtini* = *Corvini* = *Artneri* = *Mathæi* = *Jo. Schilteri* = *VVillerdingii* = *Bohemeri* Institutiones Juris Ecclesiastici, aut si isthæc omnia ad palatum non sint, præceteris commendandæ sunt Pontificii Juris brevissimæ Institu-

ſtoriorum videmus explicatam. JOANNIS SCHILTERI *Inſtitutiones Juris Canonici*, quæ haut ita pridem recuſæ, antiquitates eccleſiaſticas & hiſtoriam conciliorum, quæ fontes præbent Juris Canonici, faciunt egregie, ita ut bina iſta compendia haut male combinentur. Inter ſyſtemata utimur ex Proteſtantibus CASPARIS ZIEGLERI *Commentario in inſtitutiones juris Canonici Joannis Pauli Lancelloti*, qui *Witteberga* prodiit *1669*. 4. in quo potiores formulas Canonicas & nævos juris Canonici videmus expoſitos. Ex pontificiis æſtimandum maxime eſt LUDOVIC ENGELII *collegium Juris Canonici*, *Salisburgi* 1700. 4. recuſum, quod in quæſtionibus canoni-

tutiones *Caniſii* = *Cucchii* = *Mareſii* = *Fleurii* = *& Jan. Vincentii Gravinæ.*

3.

Majora Jus Canonicum Opera ſpectantia ſi quis deſiderat, ut cetera omnia miſſa faciam, legat aut *Bohemeri Jus Eccleſiaſticum aut incomparabile Juris Eccleſiaſtici Opus Doctiſſimi Zegeri Van-Eſpenii*. Notitiam verò aliorum huc ſpectantium haurire poteſt ex Struvio = Bohemero ceteriſque.

nicis precipuum eſt. Qui pleniores petunt Commentarios, habent HERNRICI PIRRHINGII & EMANUELIS GONTZALETZ de TELLETZ, quorum ille ad decidendas quæſtiones, hic ad capitulorum ſolidiorem explicationem plurimum conducit. In jure eccleſiaſtico, quod in terris Proteſtantium præſertim, a jure Canonico bene diſtinguendum, eminet laudatiſſimuss JOANNIS BRUNNEMANNI tractatus de *jure eccleſiaſtico*, qui notis & ſupplementis adauctus a SAMUELE STRYCHIO, *Francofurti & Lipſiæ 1686.* 4. communibus opinionibus non ita regitur, ac vulgo ſolet, ſed jura circa ſacra, & quæ his adnexa, declarat egregie. BENEDICTI CARPZOVII *Juriſprudentia eccleſiaſtica*, quæ *Lipſiæ 1695. fol.* recuſa, ea ex ratione addi meretur, quia in conſiſtoriis ſecundum ejuſdem deciſa pronuntiatur communiter. Nec incongruum erit, ſi in matrimonialibus addere velimus HIERONIMI BRUCKNERI *Conſilia matrimonialia*, *Francofurti 1692.* 4. edita, quippe iis multos caſus rariores continent.

IN-

I N D E X.

FINIS.

